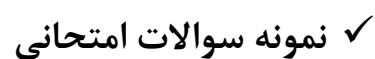

علوم و فنون ادبی ۳

✓ از خرداد ۱۳۹۸ تا شهریور ۱۴۰۳

✓ همراه با پاسخ

کاری از گروه زبان و ادبیات فارسی استان آذربایجان شرقی

مدیر گروه درسی ادبیات فارسی استان:

حکیمہ پور آذر

اعضای گروه درسی ادبیات فارسی استان: هانیه عبادی، محمد حسین اسماعیلی

درس اول.....	۲
درس دوم.....	۸
درس سوم.....	۱۵
درس چهارم.....	۱۹
درس پنجم.....	۲۵
درس ششم.....	۲۹
درس هفتم.....	۳۵
درس هشتم.....	۴۴
درس نهم.....	۵۱
درس دهم.....	۵۷
درس یازدهم.....	۶۳
درس دوازدهم.....	۶۹
نقد و تحلیل نظم و نثر.....	۸۰

درس اول

تاریخ ادبیات قرن های دوازدهم و سیزدهم

- ۱- چرا ادبیات دوره بیداری - به ویژه شعر - زبان محاوره را برگزید؟
- ۲- کدام مورد از آثار محمد تقی بهار (ملک الشعرا) نیست؟
 الف) تاریخ مختصر احزاب سیاسی ایران   ب) تاریخ تطوّر نظم فارسی
 ج) سبک شناسی   د) سرگذشت حاجی بابای اصفهانی
- ۳- به چه علت تحقیقات ادبی و تاریخی در دوره مشروطه جاذبه ای نداشت؟
- ۴- علت کم توجهی به کاربرد جمله ها و ترکیب های زبانی در شعر دوره بیداری چیست؟
- ۵- هریک از ویژگی های شعری زیر مربوط به کدام شاعر دوره بیداری است؟
 الف) شعرهای او که به زبان ساده و طنز آمیز در راه مبارزه با استبداد و عشق به وطن بود، روزنامه «نسیم شمال» به چاپ می رسید.
 ب) عرصه هنری وی تصنیف ها و ترانه های میهنی بود که در برانگیختن مردم و آزادی خواهی نقش بسیار مؤثری داشت.
 ۶- جاهای خالی را با واژه مناسب کامل کنید:
 الف) قائم مقام فراهانی احیا کننده نثر فارسی است و «.....» مهم ترین اثر اوست.
 ب) در دوره بیداری، ادبیات - به ویژه شعر - برای آن که بتواند با توده مردم ارتباط برقرار کند، زبان ..... را برگزید.
- ۷- چرا شاعران دوره بازگشت به پیروی از اسلوب های کهن پرداختند؟
- ۸- توضیح زیر کدامیک از شخصیت های ادبی دوره بیداری را معرفی می کند؟
 از معروف ترین نویسندگان و سیاستمداران این دوره است، قبل از او سبک نویسندگان فارسی با تکلف و تصنع همراه بود او با تغییر سبک نگارش، تکلف را در نثر از بین برد و مسائل عصر را با زبان و اصطلاحات رایج و آمیخته به شعر و ضرب المثل های لطیف، به سبک گلستان سعدی نوشت.
- الف) دهخدا   ب) ادیب الممالک فراهانی   ج) قائم مقام فراهانی   د) میرزا آقا تبریزی
- ۹- درست یا نادرست بودن سوال های زیر را مشخص کنید:
 الف) شعر انتقادی «ای قلم» سروده عارف قزوینی است ؟   درست / نادرست
 ب) پروین اعتصامی، قصیده را به سبک منوچهری به روانی و لطافت شعر سعدی می سرود.
 درست / نادرست
- ۱۰- یک اثر از «ملک الشعرا بهار» نام ببرید.

- ۱۱- کدام یک از جمله های زیر درست است؟
- الف) «فتحعلی خان صبای کاشانی» پرچمدار بازگشت ادبی است.
- ب) «میرزاده عشقی» پرچمدار بازگشت ادبی است.
- ۱۲- کتاب «تاریخ بیداری ایرانیان» از کیست و موضوع آن چیست؟
- ۱۳- بیت زیر سرآغاز سروده کدام شاعر دوره بیداری است؟
- «آن زمان که بنهادم سر به پای آزادی دست خود ز جان شستم از برای آزادی»
- الف) محمد تقی بهار ب) عارف قزوینی ج) فرخی یزدی د) سید اشرف الدین گیلانی
- ۱۴- جاهای خالی را با واژه مناسب کامل کنید:
- الف) در عصر «مشروطه» بیشترین رویکرد نویسندگان رمان های ..... بود.
- ب) جریان نوگرایی شعری نیما با سرایش ..... در سال ۱۳۱۶ تثبیت شد.
- ۱۵- در جاهای خالی کلمات مناسب بنویسید:
- الف) بیت زیر نمونه ای از اشعار ..... سید اشرف الدین گیلانی « نسیم شمال» است:
- «غلغلی انداختی در شهر تهران ای قلم خوش حمایت می کنی از شرع و قرآن ای قلم»
- ب) در عصر «مشروطه» بیشترین رویکرد نویسندگان به رمان های ..... بود.
- ۱۶- به چه علت تحقیقات ادبی و تاریخی در دوره مشروطه جاذبه ای نداشت؟
- ۱۷- علت کم توجهی به کاربرد جمله ها و ترکیب های زبانی در شعر دوره بیداری چیست؟
- ۱۸- او از شاعران شاخص عصر بیداری است و تحت تأثیر شاعران گذشته، به ویژه مسعود سعد و سعدی بود.
- ۱۹- در متن زیر، یک واژه نادرست به کار رفته است، درست آن را بنویسید.
- «عرصه هنر «عارف قزوینی» تصنیف ها و ترانه های میهنی ای بود که در برانگیختن مردم و آزادی خواهی نقش بسیار موثری داشت. او مضامین طنز و ستیز با نادانی را با آوازی زیبا و پرشور می خواند.»
- ۲۰- در جاهای خالی واژه هایی مناسب، بنویسید.
- الف) مهم ترین اثر «میرزاده عشقی» نمایشنامه منظوم ..... است. (ذکر نام اثر)
- ب) شعر «ای قلم» نمونه ای از اشعار انتقادی ..... است. (ذکر نام نویسنده)
- ۲۱- عبارت «او از پیشگامان نثر جدید فارسی است، او در نثر ساده و عامیانه، نقش موثری داشت.
- «امثال و حکم» یکی از آثار اوست»، چه کسی را معرفی می کند؟
- ۲۲- در سال های مشروطه، ..... مجله «بهار» را که نشریه ای ادبی محسوب می شد، منتشر کرد.
- الف) سید اشرف الدین گیلانی ب) ملک الشعرا محمد تقی بهار
- ج) میرزا یوسف خان اعتصامی آشتیانی د) میرزا محمدصادق امیری فراهانی
- ۲۳- کدام عبارت معرف «فرخی یزدی» است؟

الف) وی توانست با اشعار ساده و عامیانه‌اش که طنزآمیز هم بود، در میان مردم جایگاه مناسبی پیدا کند.

ب) تحت تاثیر شاعران گذشته، به ویژه مسعود سعد و سعدی بود و آشنایی با سعدی طبع وی را شکوفا ساخت.

۲۴- شاعران زیر، سردبیری کدام یک از «روزنامه‌های دوره بیداری» را بر عهده داشتند؟

الف) ادیب الممالک فراهانی: ب) میرزاده عشقی:

۲۵: همه بیت‌های زیر به جز گزینه ..... در بردارنده مفاهیم شعر دوره بیداری است.

الف) جنگ ننگ است در شریعت من / جز پی پاس دین و حفظ وطن

ب) غلغلی انداختی در شهر توان ای قلم / خوش حمایت می‌کنی از شرع قرآن ای قلم

ج) داد معشوقه به عاشق پیغام / که کند مادر تو با من جنگ

د) آن زمان که بنهادم سر به پای آزادی / دست خود ز جان شستم از برای آزادی

۲۶- انجمن ادبی خاقان برای رسیدن به هدف زرهشایی بخشیدن شعر فارسی از تباهی و انحطاط

اواخر دوره صفوی و دوره‌های بعد از آن، چه راهی را در پیش گرفتند؟

۲۷- در عبارت مقابل، جای خالی را کامل کنید: در دوره بیداری، سیداشرف الدین گیلانی به ..... مشهور بود.

۲۸- عبارت زیر، معرف کدام شخصیت ادبی دوره بیداری است؟

وی از شعرهای غربی نیز ترجمه‌هایی منظوم پدید آورده است که در نوع خود ابتکاری محسوب می‌شود. قطعه «قلب مادر» یکی از آن نمونه‌هاست.

۲۹- همه گزینه‌ها، به جز گزینه ..... از «آثار پژوهشی» محمدتقی بهار است؟

الف- تاریخ تطوّر نظم فارسی   ب- سبک شناسی

پ- تاریخ بیداری ایرانیان   ت- تاریخ مختصر احزاب سیاسی ایرانیان

۳۰- با توجه به متن زیر به پرسش‌ها پاسخ دهید:

«...مخدوم مهربان من! از آن زمان که رشته مراودت حضوری گسسته و شیشه شکیبایی از سنگ

تفرقه و دوری شکسته، اکنون مدت دو سال افزون است که نه از طرف بریدی و سلامی و نه از

اینجانب قاصدی و پیامی. طایر مکاتبات را پر بسته و کلبه مراودات را در بسته ...»

الف- محوری‌ترین پیام متن بالا چیست؟

ب- نوع ترکیب «کلبه مراودات» را بنویسید.

پ- نمونه‌ای از «سجع» در متن بالا بیابید و آن را بنویسید.

ت- چند «اضافه تشبیهی» در متن بالا به کار رفته است؟

۳۱- در جاهای خالی واژه‌های مناسب بنویسید.

الف) در دوران مشروطه نشریه ادبی بهار با مدیریت ..... منتشر می‌شود.

ب) صبای کاشانی یکی از آثار خود را به نام ..... به تقلید از بوستان سعدی در قالب شعری سرود.

ج) تنها اثر قابل توجه در زمینه تحقیقات ادبی و تاریخی دوره بیداری کتاب ..... است.

۳۲- شعر زیر سروده «فرخی یزدی» است، با بررسی ابیات به سوالات خواسته شده پاسخ دهید.

«آن زمان که بنهادم سر به پای آزادی / دست خود ز جان شستم از برای آزادی

تا مگر به دست آرم دامن وصالش را / می‌دوم به پای سر در قفای آزادی

در محیط طوفان زماهرانه در جنگ است / ناخدای استبداد با خدای آزادی

دامن محبت را گر کنی ز خون رنگین / می‌توان تو را گفتن، پیشوای آزادی»

الف) سراینده از شاعران شاخص کدام دوره می‌باشد؟ و از کدام شاعران گذشته تاثیر پذیرفته است؟ (ذکر یک شاعر کافی است).

ب) ویژگی بارز فکری شاعر را در این سروده بنویسید.

۳۳- کدام مورد را می‌توان آغازگر رمان نویسی در دوره پیش از انقلاب مشروطه دانست؟

الف) ترجمه رمان های تاریخی

ب) ترجمه رمان های اجتماعی

۳۴- نوع ادبی «خداوند نامه» صبای کاشانی را بنویسید.

۳۵- کدام یک از چهار جمله مشخص شده درباره زندگی «علی اکبر دهخدا» نادرست است؟

از پیشگامان نثر جدید فارسی است. شعر هم می‌سرود و با روزنامه صور اسرافیل همکاری

داشت. مجموعه چرند و پرند را در روزنامه سروش منتشر کرد.

۳۶- عبارت زیر درباره کدام یک از نویسندگان عصر بیداری است؟

«احیا کننده نشر فارسی است. تکلف را در نثر از بین برد و مسائل عصر را با کاربرد زبان و

اصطلاحات رایج و آمیخته به شعر و ضرب المثل در آثار خود نوشت»

۳۷- کدامیک از موارد ستون «ب» به جمله های ستون «الف» مربوط است؟ یک مورد اضافی

است.

الف	ب
الف) در به کارگیری تعبیرات عامیانه و آفریدن اشعاری ساده و روان مهارت بسیار داشت. قطعه «قلب مادر» از ترجمه های منظوم او محسوب می‌شود.	پروین اعتصامی ادیب الممالک فراهانی ایرج میرزا
ب) در قصیده به سبک ناصر خسرو، به روانی و لطافت سعدی شعر می‌سراید. اوج سخن وی در قطعات اوست که در آنها به شیوه انوری و سنایی توجه دارد.	

۳۸- تمام شاعران به جز ..... از شاعران قصیده سرای دوره بازگشت محسوب می شوند
 الف) نشاط اصفهانی   ب) صباي کاشانی   ج) قآنی شیرازی   د) سروش اصفهانی
 ۳۹- کدام یک از جمله های مشخص شده درباره نمایشنامه نویسی در دوره بیداری نادرست است؟
 نمایشنامه نویسی در ایران نوع ادبی جدیدی به شمار می رود و با این شکل غربی اش در ادب کهن سابقه دارد در دوره ناصرالدین شاه رواج یافت. اولین کسی که در ایران به نوشتن نمایشنامه فارسی پرداخت ، میرزا آقا تبریزی بود.

پاسخ:

- ۱- برای ارتباط با توده مردم
- ۲- د
- ۳- به علت اشتغال اهل قلم به روزنامه نویسی و موضوعات دیگر
- ۴- ۱- اغلب شاعران صرفاً به محتوا گرایش داشتند. ۲- برخی شاعران تسلط کافی برای ادبیات کهن نداشتند.
- ۳- شاعران برای آگاه سازی مردم و انتشار آثار در روزنامه ها ناگزیر بودند به شتاب شعر بسرایند.
- ۵- الف) سید اشرف الدین گیلانی   ب) عارف قزوینی
- ۶- الف) منشآت   ب) زبان محاوره
- ۷- ۱- به سبب فقر فرهنگی جامعه ۲- سستی و رخوت حاکم بر ادبیات
- ۸- ج
- ۹- الف) نادرست   ب) نادرست
- ۱۰- تاریخ مختصر احزاب سیاسی ایران، سبک شناسی، تاریخ تطوّر نظم فارسی، دیوان اشعار
- ۱۱- الف
- ۱۲- ناظم الاسلام کرمانی - تاریخ مشروطه
- ۱۳- فرخی یزدی
- ۱۴- الف) تاریخی   ب) ققنوس (این سوال مربوط به درس یکم نیست)
- ۱۵- الف) انتقادی   ب) تاریخی
- ۱۶- به علت اشتغال اهل قلم به روزنامه نویسی و موضوعات دیگر

- ۱۷- ۱- اغلب شاعران صرفاً به محتوا گرایش داشتند. ۲- برخی شاعران تسلط کافی برای ادبیات کهن نداشتند.
- ۳- شاعران برای آگاه سازی مردم و انتشار آثار در روزنامه ها ناگزیر بودند به شتاب شعر بسرایند.
- ۱۸- فرخی یزدی
- ۱۹- به جای «طنز» واژه «وطن دوستی» درست است.
- ۲۰- الف) ایده آل یا سه تابلوی مریم (ب) سید اشرف‌الدین گیلانی یا نسیم شمال
- ۲۱- علامه علی‌اکبر دهخدا
- ۲۲- ج یا میرزا یوسف خان اعتصامی آشتیانی
- ۲۳- ب) تحت تاثیر شاعران گذشته، به ویژه مسعود سعد و سعدی بود و آشنایی با سعدی طبع وی را شکوفا ساخت.
- ۲۴- الف) روزنامه مجلس (ب) روزنامه قرن بیستم
- ۲۵- ج) داد معشوقه به عاشق پیغام / که کند مادر تو با من جنگ
- ۲۶- تقلید از آثار پیشینیان
- ۲۷- نسیم شمال
- ۲۸- ایرج میرزا
- ۲۹- پ یا تاریخ بیداری ایرانیان
- ۳۰- الف- شکایت از دوری و عدم ارتباط با محبوب خود یا هر مفهوم درست دیگر
ب- ترکیب اضافی یا اضافه تشبیهی
پ- گسسته و شکسته یا موارد درست دیگر در متن
- ت- شش (۶) (رشته مراودت، شیشه شکیبایی، سنگ تفرقه، سنگ دوری، طایر مکاتبات، کلبه مراودات)
- ۳۱- الف) میرزا یوسف خان اعتصامی آشتیانی (ب) گلشن صبا (ج) تاریخ بیداری ایرانیان
- ۳۲- الف) دوره بیداری مسعود سعد یا سعدی (ذکر یک مورد نمره تعلق می‌گیرد)
- ب) ویژگی آزادی‌خواهی و وطن دوستی (ذکر یک مورد کافی است)
- ۳۳- گزینه «الف» ترجمه رمان های تاریخی
- ۳۴- حماسه مذهبی یا حماسه دینی یا واژه «حماسه» به تنهایی
- ۳۵- «مجموعه چرند و پرند را در روزنامه سروش منتشر کرد»
- ۳۶- قائم مقام فراهانی
- ۳۷- الف) ایرج میرزا (ب) پروین اعتصامی
- ۳۸- الف) نشاط اصفهانی

۳۹- جمله دوم (با این شکل غربی اش در ادب کهن سابقه دارد)

درس دوم:

پایه های آوایی ناهمسان

- ۱- برای هر یک از ابیات زیر ، یکی از وزن های داخل کمانک را انتخاب کنید:
(همسان یک پایه ای - ناهمسان - همسان دولختی)
(الف) پیش کمان ابرویش لابه همی کنم ولی / گوش کشیده است از ان گوش به من نمی کند
(ب) نسیم صبح را گفتم که با او جانبی داری / کز آن جانب که او باشد ، صبا عنبر فشان آید
(ج) در دام فتاده آهوئی چند / محکم شده دست و پای در بند
- ۲- بیت: «به حسن و خلق و وفا کس به یار ما نرسد / تو را در این سخن انکار کار ما نرسد»
(الف) تقطیع هجایی کنید. (ب) نشانه های هجایی آن را بگذارید. (ج) وزن این بیت را بنویسید.
- ۳- مشخص کنید وزن کدام مصراع «همسان» و کدام «ناهمسان» است؟
(الف) هرگز کسی به خوبی، چون بار ما نباشد (ب) عاقبت گرگ زاده گرگ شود
- ۴- برای بیت زیر، کدام وزن ترجیح دارد؟ چرا؟
«تا رفت مرا از نظر آن چشم جهان بین / کس واقف از ما نیست که از دیده چه ها رفت»
(الف) مفعول مفاعیل مفاعیل فعولن (ب) مستفعل مستفعل مستفعل مُستف
- ۵- وزن بیت زیر در کدام گزینه درست آمده است؟
«ما نصیحت به جای خود کردیم / روزگاری در این به سر بردیم»
(الف) فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن (ب) فاعلاتن مفاعیلن فع لن
(ج) مستفعل فاعلاتن فع لن (د) مستفعلن مفاعل مُستفعلن
- ۶- کدام گزینه با مصرع «از در در آمدی و من از خود به در شدم» هم وزن است؟
(الف) آن یار کزو خانه ما جای پری بود (ب) ای بی خبر بکوش که صاحب خبر شوی
(ج) مگر تو روی پیوشی و فتنه باز نشانی (د) در کار گلاب و گل حکم ازلی این بود
- ۷- با توجه به بیت «آب آتش فروز ، عشق آمد / آتش آب سوز عشق آمد» پایه های آوایی، نشانه های هجایی و وزن شعر را در جدول زیر قرار دهید.

پایه های آوایی	
نشانه های هجایی	
وزن شعر	

۸- کدام مصراع زیر «ناهمسان» است؟

(الف) کی شعر تر انگیزد خاطر که حزین باشد

ب) آبی تر از آنیم که بی رنگ بمیریم

۹- با توجه به دو بیت زیر، به پرسش ها پاسخ دهید:

۱) بیا عاشقی را رعایت کنیم ز یاران عاشق حکایت کنیم

۲) از کرده خود پشیمانم جز توبه ره دگر نمی دانم

الف) مشخص کنید وزن کدام بیت «ناهمسان» است؟

ب) علت «ناهمسانی» بیت مورد نظر را بنویسید.

۱۰- وزن عروضی کدام گزینه با بیت: «خانه زندان است و تنهایی ضلال / هر که چون سعدی

گلستانیش نیست» یکسان است؟

الف) شب افروزی چه مهتاب جوانی سیه چشمی چو آب زندگانی

ب) در نیابد حال پخته هیچ خام پس سخن کوتاه باید والسلام

۱۱- پایه های آوایی و نشانه های هجایی بیت زیر را مشخص کنید:

«سعدی نظر از رویت کوتاه نکند هرگز / و روی بگردانی در دامن آویزد»

۱۲- وزن کدام بیت «ناهمسان» است آن را مشخص کنید؟

الف) سعدی نظر از رویت کوتاه نکند هرگز / و روی بگردانی در دامن آویزد

ب) از کرده خود پشیمانم / جز توبه ره دگر نمی دانم

۱۳- شعر زیر، در چه قالبی سروده شده است؟ دو مورد از ویژگی این نوع شعر را بنویسید:

چون درختی در صمیم سرد و بی ابر زمستانی

هر چه از فرّ بلوغ گرم تابستان و میراث بهارم بود؛

هر چه یاد و یادگارم بود

ریخته است.

۱۴- برای بیت زیر کدام وزن «ترجیح» دارد؟

«دل نیست کبوتر که چو برخاست نشیند / از گوشه بامی که پریدیم، پریدیم»

الف) مفعول مفاعیل مفاعیل فعولن ب) مستفعل مستفعل مستفعل مستف

۱۵- بیت زیر دارای تو وزن است، هر دو وزن آن را بنویسید:

«لاف از سخن چو دُر توان زد / آن خشت بود که پُر توان زد»

۱۶- «وزن» کدام یک از ابیات زیر، با بیت: «چون جام شفق موج زند خون به دل من / با این همه

دور از تو مرا چهره زردی است» متفاوت است؟

الف) هرگز وجود حاضر غایب شنیده ای؟ / من در میان جمع و دلم جای دیگر است

ب) هنگام وداع تو ز بس گریه که کردم / دور از رخ تو چشم مرا نور نمانده است

۱۷- برای بیت: «از کرده خویشتن پشیمانم / جز توبه ره دگر نمی دانم» کدام یک از وزن ها

نادرست است؟

الف) مفعولٌ مفاعِلن مفاعیلن ب) مستفعلٌ فاعلاتٌ مستفعل ج) مفتعلن فاعلات مفتعلن فع
۱۸- پاسخ درست را از داخل کمانک انتخاب کنید.

الف) روی خوبت آیتی از لطف بر ما کشف کرد / زان زمان جز لطف و خوبی نیست در تفسیر ما
(همسان دولختی - همسان)

ب) درد عشقی کشیده‌ام که می‌پرس / زهر هجری چشیده‌ام که می‌پرس (ناهمسان - همسان)

ج) همه شب در این امیدم که نسیم صبحگاهی / به پیام آشنایی، بنوازد آشنا را (همسان دولختی
- ناهمسان)

۱۹- کدام یک از ابیات زیر، دو برش آوایی دارد (با دو وزن خوانده می‌شود)؟

الف) ماه فرو ماند از جمال محمد سرو نباشد به اعتدال محمد

ب) بنمای رخ که باغ و گلستانم آرزوست بگشای لب که قند فراوانم آرزوست

۲۰- برای بیت: «دل گفت وصالش به دعا باز توان یافت / عمری است که عمرم همه در کار دعا
رفت» کدام وزن ترجیح ندارد؟

الف) مفعولٌ مفاعیلٌ مفاعیلٌ فعولن ب) مستفعلٌ مستفعلٌ مستف

۲۱- کدام یک از بیت‌های زیر، دو «برش آوایی» دارد؟

الف) شفای این دل بیمار جز لقای تو نیست / طبیب جان خرابم کسی وَرای تو نیست

ب) ای سرو بلند قامت دوست / وه وه که شمایلِت چه نیکوست!

۲۲- برای هر یک از بیت‌های زیر، یکی از وزن‌های داخل کمانک (همسان دولختی - همسان تک
لختی - ناهمسان) را انتخاب کنید.

الف) نشود فاش کسی آنچه میان من و توست / تا اشارات نظر نامه رسان من و توست

ب) ما سرخوشان مست دل از دست داده‌ایم / همراز عشق و هم نفس جام داده‌ایم

ج) ای صبح شب‌نشینان جانم به طاقت آمد / از بس که دیر ماندی چون شام روزه‌داران

۲۳- کدام یک از عبارتهای زیر، دو برش آوایی ندارد؟ (با دو وزن خوانده نمی‌شود؟)

الف) از کرده خویشتن پشیمانم / جز توبه ره دگر نمی‌دانم

ب) درد عشقی کشیده‌ام که می‌پرس / زهر هجری چشیده‌ام که می‌پرس

۲۴- برای هر یک از ابیات زیر، یکی از وزن‌های داخل کمانک را انتخاب کنید.

(ناهمسان - همسان دولختی - همسان تک لختی)

الف) پیش از من و تو بسیار بودند و نقش بستند / دیوار زندگی را زین گونه یادگاران

ب) در غم ما روزها بی‌گاه شد / روزها با سوزها همراه شد

ج) ماه فروماند از جمال محمد / سرو نباشد به اعتدال محمد

۲۵- از بیت‌های زیر، برای انواع وزن «همسان تک لختی، ناهمسان و همسان دولختی» یک نمونه
انتخاب کنید.

- (الف) گر این چنین به خاک وطن شب سحر کنم / خاک وطن چو رفت، چه خاکی به سر کنم؟
 (ب) هوای خود چو نهادم رضای او چو گزیدم / جهان و هر چه در او جز به کام خویش ندیدم
 (ج) فصل گل می‌گذرد هم نفسان بهر خدا / بنشینید به باغی و مرا یاد کنید
 ۲۶- وزن کدام مصراع در مقابل آن درست نوشته شده است؟
 (الف) دریاب که مبتلای عشقم (مفعولُ مفاعِلن فعولن)
 (ب) لختی بخند خنده گل زیباست (مفعولُ فاعلاتُ مفاعیلُ فاعِلن)
 ۲۷- وزن سومین پایه آوایی، در بیت زیر چیست؟
 اگر چه حسن فروشان به جلوه آمده‌اند / کسی به حسن و ملاحه به یار ما نرسد
 ۲۸- نشانه‌های هجایی کدام گزینه را می‌توان به دو گونه، جدا و سازماندهی کرد؟ وزن هر دو گونه آن را بنویسید.
 (الف) هر که تأمل نکند، در جواب / بیشتر آید سخنش، ناصواب
 (ب) زین خلق پر شکایت گریان شدم ملول / آن‌های هوی و نعره مستانم آرزوست
 ۲۹- کدام یک از واژگان زیر با واژه «چاهسار» هم وزن است؟
 (الف) مردستان   (ب) سکه‌زن   (پ) زادسرو   (ت) جوانمرد
 ۳۰- دومین پایه آوایی کدام مصراع «فعلاتن» است؟
 (الف) فلک با تنگ چشمان گوشه چشم دگر دارد   (ب) سبک سری که زند پیش بحر لاف وجود
 ۳۱- وزن بیت زیر در کدام گزینه درست آمده است؟
 «به حُسن خلق و وفا کس به یار ما نرسد / تو را در این سخن انکار کار ما نرسد»
 (الف) فاعلاتن مفاعِلن فعِلن   (ب) فعولن فعولن فعولن فعولن
 (ج) مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن (د) مفاعِلن فعلاتن مفاعِلن فعِلن
 ۳۲- کدام یک از ابیات زیر، دو «برش آوایی» دارند؟
 (الف) دلم گرفته از این روزها دلم تنگ است / میان ما و رسیدن هزار فرسنگ است
 (ب) تا رفت مرا از نظر آن چشم جهان بین / کس واقف ما نیست که از دیده چه‌ها رفت
 ۳۳- در ابیات زیر انواع وزن همسان تک لختی همسان دولختی و ناهمسان را مشخص کنید .
 (الف) هر کاو نظری دارد با یارکمان ابرو / باید که سپر باشد پیش همه پیکان‌ها
 (ب) این مه که چون منیژه لب چاه می‌نشست / گریان به تازیانه افراسیاب رفت
 (ج) زکوی یار می‌آید نسیم باد نوروزی / از این باد ارمدد خواهی چراغ دل برافروزی
 ۳۴- پایه‌های آوایی کدام یک از ابیات زیر را می‌توان به دو صورت برش زد؟
 (الف) سرو را مانی ولیکن سرو را رفتار نه / ماه را مانی ولیکن ماه را گفتار نیست
 (ب) بنمای رخ که باغ و گلستانم آرزوست / بگشای لب که قند فراوانم آرزوست

۳۵- کدام یک از بیت های زیر با بیت « دلا بسوز که سوز تو کارها بکند / نیاز نیم شبی دفع صد بلا بکند » هم وزن است؟

الف) شفای این دل بیمار جز لقای تو نیست / طبیب جان خرابم کسی ورای تو نیست

ب) ملکا ذکر تو گویم که تو پاکی و خدایی / نروم جز به همان ره که توام راه نمایی

۳۶- با توجه به بیت « دل نیست کبوتر که چو برخاست نشیند / از گوشه بامی که پریدیم ، پریدیم به سوالات پاسخ دهید.

الف) پایه های آوایی اول و چهارم مصراع اول را بنویسید. نشانه های هجایی آنها را در جدول قرار دهید. (بیت را به صورت همسان برش بزنید)

				پایه های آوایی
				پایه های هجایی

ب) وزن بیت بالا به صورت نا همسان چیست؟

(۱) مفعول مفاعیل مفاعیل فعولن

(۲) مفعول فاعلات مفاعیل فاعلن

پاسخ:

۱- الف) همسان دولختی

پی | ش | ک | ما | ن | آ | ب | رو | یش | لا | ب | ه | می | ک | ن | م | و | لی |
 گو | ش | ک | شی | د | آ | س | ت | زان | گوش | ب | م | ن | می | ک | ند |
 مف | ت | ع | ن | م | ف | ا | ع | ن | مف | ت | ع | ن | م | ف | ا | ع | ن |

ب) همسان یک پایه ای

ن | سی | م | ص | ب | ح | را | گ | ف | تم | ک | با | او | جا | ن | بی | دا | ری |
 ک | زان | جا | نب | ک | او | با | شد | ص | با | عن | بر | ف | شا | نا | ید |
 م | ف | ا | ع | ن | م | ف | ا | ع | ن | م | ف | ا | ع | ن | م | ف | ا | ع | ن |

ج) ناهمسان

در | دا | م | ف | تا | د | آ | هو | بی | چند |
 مُح | گم | ش | د | د | س | ت | پا | ی | در | بند |
 مُس | ت | ف | ع | ل | ف | ا | ع | لا | ت | ف | ع | ن |

-۲

سَد	رَ	نَ	ما	رِ	یا	بِ	کَس	فا	وَ	قُ	خُل	نُ	حُس	بِ	تقطیع هجایی
سَد	رَ	نَ	ما	رِ	کا	ر	کا	نِ	خَ	سُ	رین	دَ	را	تَ	تقطیع هجایی
-	u	u	-	-	u	u	-	-	u	u	-	u	-	u	نشانه های هجایی
فعلن			مفاعیلن			فعلاتن			مفاعیلن			وزن			

۳- الف) همسان دولختی

هَر گَز کِ سی بِ خَو بی چون یا رِ ما نَ با شَد
مف عولُ فاع لا تن مف عولُ فاع لا تن

(ب) ناهمسان

عاقبت گرگ را دگر گشود
فاع لا تن م فاع لن فاع لن

۴- «ب» چون نظم همسان «مستفعلُ مستفعلُ مُستف» بر نظم ناهمسان برتری دارد /

و وزن بیت را بهتر نشان می دهد

۵- «ب» فاعلاتن مفاعیلن فعلن

مان صیحت بجا ی خُدی کر دیم
روز گاری د رین ب سر بر دیم
فاع لا تن م فاع لن فاع لن

۶- از در د را م دی ی من از خد ب در ش دم
ای بی خ بر ب کو ش ک صا حب خ بر ش وی

-۷

آ ب آ	تَش	فُ رَو زِ	عِش	قا	مَد
آ تَ ش	آ	بِ سَو زِ	عِش	قا	مَد
- u -	u	- u -	u	-	-
فاع لا	تن م	فاع ل	فع لن		

۸- هر دو گزینه درست است!!

کی شع رِ تَ رَن گی زَد، خا طر کِ خَ زین با شَد
مف عولُ م فاع ی ن مف عولُ م فاع ی لن

۲۸- گزینه ب یا زین خلق پر شکایت گریان شدم ملول / آن های هوی و نعره مستانم آرزوست.
مستفعّلن مفاعل مستفعّلن فعل، مفعول فاعلات مفاعیل فاعلن

۲۹- گزینه پ یا واژه «زادسرو»

۳۰- گزینه ب یا مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلن

۳۱- گزینه د (مفاعلن فعلاتن مفاعن فعلن)

۳۲- گزینه ب (تا رفت مرا از نظر آن ...)

۳۳- الف) همسان دو لختی ب) ناهمسان ج) همسان تک لختی

۳۴- ب) بنمای رخ که باغ و گلستانم آرزوست / بگشای لب که قند فراوانم آرزوست

۳۵- الف) شفای این دل بیمار جز لقای تو نیست / طبیب جان خرابم کسی و رای تو نیست
۳۶-

دل نیست که		شی ند
- U -		- -

ب) گزینه ۱ مفعول مفاعیل مفاعیل فعولن

مراعات نظیر، تلمیح و تضمین

درس سوم:

۱- بیت زیر به چه داستانی «تلمیح» دارد؟

«گفت آن یار کزو گشت سر دارد بلند جرمش این بود که اسرار هویدا می کرد»

۲- آرایه های «مراعات نظیر، تلمیح و تضمین» را در بیت های زیر مشخص کنید:

الف) به تمنای تو در آتش محنت چو خلیل گویا در چمن و لاله و ریحان بودم

ب) درویش بی معرفت نیارآمد تا فقرش به کفر انجامد؛ کاذبُ الْفَقْرُ أَنْ يَكُونَ كُفْرًا

ج) شعاع درد مرا ضرب در عذاب کنید / مگر مساحت رنج مرا حساب کنید

۳- در کدام گزینه «دانسته تاریخی» در آرایه «تلمیح» متفاوت است؟

الف) یوسف به این رها شدن از چاه دل مبند این بار می برند که زندانی ات کنند

ب) ای پریشان گوی مسکین پرده دیگر کن پورستان جان ز چاه نابردار در نخواهد برد

ج) عزیز مصر به رگم برادران غیور ز قعر چاه بر آمد به اوج ماه رسید

۴- دو شبکه «مراعات نظیر» را در بیت زیر مشخص کنید:

«بسی تیر و دی ماه و اردیبهشت بر آید که ما خاک باشیم و خشت»

۵- بیت زیر، کدام آرایه ادبی را نشان می دهد؟ دانسته تاریخی خود را در مورد آن بنویسید:

- «نه خدا توانمش خواند نه بشر توانمش گفت متحیرم چه نامم شه ملک لافتی را»
- ۶- در بیت زیر، آرایه «تضمین» را مشخص کنید؛ حافظ از شعر کدام شاعر تضمین کرده است؟
«خیز تا خاطر بدان ترک سمرقندی دهیم کز نسیمش بوی جوی مولیان آید همی»
- ۷- آرایه قسمت های مشخص شده بیت های زیر را بنویسید:
الف) چنین گفت پیغمبر راست گوی ز گهواره تا گور دانش بجوی
ب) خال مشکین که بدان عارض گندمگون است سر آن دانه که شد رهن آدم با اوست
- ۸- در بیت «بیستون کندن فرهاد نه کاری است شگفت / شور شیرین به سر هر که فتد، کوهکن است» هر دو آرایه ..... و ..... وجود دارد.
- الف) تلمیح - تضمین ب) مراعات نظیر - لف و نشر
ج) مراعات نظیر - تضمین د) تلمیح - مراعات نظیر
- ۹- در شعر زیر، آرایه «تضمین» به کار رفته است، یک دلیل برای آن ذکر نمایید.
مه من نقاب بگشا ز جمال کبریایی که بتان فرو گذارند اساس خودنمایی
شده انتظارم از حد، چه شود ز در درآیی؟ «ز دو دیده خون فشام ز غمت شب جدایی
چه کنم که هست اینها گل باغ آشنایی»
- ۱۰- برای هر یک از ابیات زیر، آرایه مناسب را از داخل کمانک انتخاب کنید.
الف) چون جواب احمق آمد خامشی / این درازی در سخن چون می کشی (تلمیح - حسن تعلیل)
ب) من مسلمانم / قبله ام یک گل سرخ / جانمازم چشمه، مهرم نور / دشت سجاده من
(متناقض نما - مراعات نظیر)
- ۱۱- یکی از تلمیحات بیت زیر را بنویسید.
«گواه رهرو آن باشد که سردش یابی از دوزخ / نشان عاشق آن باشد که خشکش بینی از دریا»
- ۱۲- بیت زیر، به چه موضوعی «تلمیح» دارد؟
«یا رب این آتش که بر جان من است / سرد کن زان سان که کردی بر خلیل»
- ۱۳- با توجه به سروده زیر، به پرسش ها پاسخ دهید.
«چه زخم چو نای هر دم ز نوای شوق او دم / که لسان غیب خوشتر بنوازد این نوا را
همه شب در این امیدم که نسیم صبحگاهی / به پیام آشنایی بنوازد آشنا را»
- الف) چگونه درمی یابیم بخشی از این سروده از «حافظ» است؟
ب) این کاربرد باعث پیدایی کدام آرایه شده است؟
- ۱۴- «تلمیح» بیت زیر را در یک سطر توضیح دهید.
«جون خضر دید آن لب جان بخش دل فریب / گفتا که آب چشمه حیوان دهان توست»
- ۱۵- با توجه به سروده زیر به پرسش ها پاسخ دهید.

«در آینه دوباره نمایان شد / با ابر گیسوانش در باد / باز آن سرود سرخ انا الحق / ورد زبان اوست»

الف) قالب شعر را بنویسید.

ب) یک تشبیه فشرده اضافی (اضافه تشبیهی) بیابید.

ج) واژه «انا الحق» نشانگر کدام آرایه بدیع معنوی است؟

۱۶- بیت: «یار بی پرده از در و دیوار / در تجلی است یا اولی الابصار» به کدام یک از گزینه‌های زیر «تلمیح» دارد؟

الف - فَأَيْنَمَا تُولُوا فَتَمَّ وَجْهُ اللَّهِ   ب - كُلُّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ

۱۷- در کدام یک از بیت‌های زیر آرایه ادبی «تضمین» به کار رفته است؟

الف - بیستون بر سر راه است مباد از شیرین   خبری گفته و غمگین دل فرهاد کنید

ب - حافظ از جور تو حاشا که بگرداند روی   من از آن روز که در بند توام آزادم

۱۸- مولانا در بیت زیر با کاربرد کدام آرایه ادبی، معانی بسیاری را در کمترین واژه‌ها، جای داده است؟

دی شیخ با چراغ همی گشت گرد شهر / کز دیو و دد ملولم و انس‌انم آرزوست

۱۹- «تلمیح» به کار رفته در بیت زیر را بنویسید.

آن کسی را که در این مُلک سلیمان کردیم / ملت امروز یقین کرد که او اهرمن است

۲۰- با توجه به ابیات زیر در کدام گزینه، آرایه‌ها به درستی به کار رفته است؟

چه زخم چو نای هر دم ز نوای شوق او دم / که لسان غیب خوشتر بنوازد این نوا را

«همه شب در این امیدم که نسیم صبحگاهی / به پیام آشنایی بنوازد آشنا را»

الف) مراعات نظیر - تلمیح   ب) تلمیح - تشبیه

ج) تضمین - مراعات نظیر   د) تلمیح - تضمین

۲۱- آرایه‌های اغراق - تناسب - تضمین - تلمیح به ترتیب در کدام گزینه دیده می‌شود؟

الف) سر من مست جمالت، دل من دام خیالت / گهر دیده نثار کف دریای تو دارد

ب) گفت آن یار کزو گشت سردار بلند / جرمش این بود که اسرار هویدا می‌کرد

ج) حافظ از جور تو حاشا که بگرداند روی / من از آن روز که در بند توام آزادم

د) چو رامین گه گهی بنواختی چنگ / زشادی بر سر آب آمدی سنگ

۱) ج - الف - ب - د   ۲) الف - ب - د - ج   ۳) ب - الف - ج - د   ۴) د - الف - ج - ب

۲۲- تضمین را در سروده زیر مشخص کنید هاتف اصفهانی در این سروده شعر کدام شاعر را

تضمین کرده است ؟

مه من نقاب بگشاز جمال کبریایی / که بتان فرو گذارند اساس خودنمایی

- شده انتظارم از حد چه شود ز در در آیی / از دو دیده خون فشانم ز غمت شب جدایی
چه کنم که هست اینها گل باغ آشنایی
- ۲۳- شاعر در بیت زیر به کدام داستان تاریخی اشاره کرده است؟ کاربرد این داستان موجب پیدایش کدام آرایه ادبی شده است؟
یا رب این آتش که بر جان من است / سرد کن زان سان که کردی بر خلیل
- ۲۴- در بیت «از اسب پیاده شو، بر نطع زمین رخ نه / زیر پی پیلش بین شهوات شده نعمان» واژه هایی که زیر آن ها خط کشیده شده است کدام آرایه ادبی را ایجاد نموده است؟
- ۲۵- موضوع «تلمیح در کدام بیت های زیر مشترک است و به چه داستانی اشاره دارد؟
الف) در آینه دوباره نمایان شد / با ابر گیسوانش در باد / باز آن سرود سرخ اناالحق / ورد زبان اوست
ب) نه خدا توانمش خواند نه بشر توانمش گفت / متحیرم چه نامم شه ملک لافتی را
ج) گفت آن یار کزو گشت سر دار بلند / جرمش آن بود که اسرار هویدا می کرد.
- ۲۶- استاد «شفیعی کدکنی در سروده «بیداری زمان را با من بخوان به فریاد / و مرد خواب و خفتی / رو سر بنه به بالین تنها مرا رها کن کدام مصراع را از مولانا آورده است؟ این کاربرد شاعرانه کدام آرایه ادبی را خلق کرده است؟

پاسخ:

- ۱- یاد آور داستان «بردار کردن حسین بن منصور حلاج» عارف بزرگ قرن چهارم
- ۲- الف) تلمیح «به داستان حضرت ابراهیم و به آتش افکندن او»
ب) تضمین: عین حدیث آمده است.
ج) مراعات نظیر «شعاع، ضرب، مساحت، حساب»
- ۳- «ب»؛ این بیت در باره رستم است اما دوبیت دیگر در باره حضرت یوسف.
- ۴- تیر، دی ماه، اردیبهشت / خاک، خشت
- ۵- تلمیح؛ شاعر به حدیث «لا فتی الا علی لا سیف اتا ذوالفقار» اشاره کرده است
- ۶- «بوی جوی مولیان آید همی» مصراعی از شعر رودکی را تضمین کرده است
- ۷- الف) تضمین ب) تلمیح
- ۸- د) تلمیح - مراعات نظیر
- ۹- زیرا بیت «ز دو دیده خوش فشانم ز غمت شب جدایی / چه کنم که هست اینها گل باغ آشنایی» از شعر شاعر دیگری آورده شده است یا هاتف اصفهانی بیتی از غزل فخرالدین عراقی را

- تضمین کرده است یا شاعر با آوردن بیتی از سروده‌های یک شاعر دیگر، مقصود خود را بهتر بیان کرده است. (ذکر یک مورد و یا بیان مفاهیم مشابه)
- ۱۰- الف) تلمیح (ب) مراعات نظیر
- ۱۱- مصراع اول به داستان گلستان شدن آتش بر حضرت ابراهیم (ع) اشاره دارد و مصراع دوم به عبور حضرت موسی (ع) از رود نیل.
- ۱۲- به داستان حضرت ابراهیم (ع) و گلستان شدن آتش
- ۱۳- الف) از ترکیب «لسان غیب» که لقب حافظ است. (ب) تضمین
- ۱۴- اشاره به داستان خضر نبی که به چشمه آب حیات دست یافت و به جاودانگی رسید.
- ۱۵- الف) شعر نو (نیمایی) (ب) ابر گیسوان یا سرود انالحق (ج) تلمیح
- ۱۶- گزینه الف یا فاینما تُولُوا فثم وجه الله
- ۱۷- ب یا بیت: حافظ از جور تو حاشا که بگرداند روی من از آن روز که در بند توام آزادم
- ۱۸- تلمیح
- ۱۹- تلمیح به بیدادگری محمدعلی شاه قاجار
- ۲۰- گزینه ج (تضمین - مراعات و نظیر)
- ۲۱- گزینه ۴
- ۲۲- «ز دو دیده خون فشانم ز غمت شب جدایی / چه کنم که هست اینها گل باغ آشنایی» یا «مصراع ۴ و ۵» فخرالدین عراقی
- ۲۳- اشاره به سرد شدن آتش بر حضرت ابراهیم - اشاره به داستان حضرت ابراهیم و سوزاندن او به دست نمرود یا هر مفهوم نزدیک دیگر تلمیح
- ۲۴- مراعات نظیر (تناسب)
- ۲۵- الف و ج داستان بردار کردن حسین بن منصور
- ۲۶- رو سر بنه به بالین تنها مرا رها کن (دانش آموز مصراع پایانی نیز بنویسید نمره تعلق می‌گیرد). تضمین

سبک‌شناسی قرن‌های دوازدهم و سیزدهم

درس چهارم:

- ۱- کدام یک از واژه‌های داخل کمانک درست است؟
- الف) از بارزترین شاخصه‌های زبان شعر عصر بیداری (سادگی - پیچیدگی) است.
- ب) از شاخصه‌های ارزنده‌ای که در نثر عصر بیداری چشم نواز است (طنز سیاسی - اجتماعی، طنز اخلاقی) است.

ج) شاعری که به با استفاده از واژه ها و اصطلاحات موسیقی عامیانه شعر می سرود (ادیب الممالک فراهانی، عارف قزوینی) بود.

۲- در جاهای خالی واژگان مناسب بنویسید:

الف) نگرش شاعران و نویسندگان در شعر مشروطه، از کلی نگری و ذهنیت گرایی به جزئی نگری و ..... تغییر پیدا کرد

ب) «نثر فارسی» حتی پیشتر از «شعر فارسی» در دوره بیداری، قید و بندهای نثر ..... را کنار می گذارد.

۳- یکی از درون مایه های شاخص «شعر عصر بیداری» را بنویسید.

۴- درست یا نادرست بودن عبارت های زیر را مشخص کنید:

الف) بسیاری از نثرهای دوره بیداری به ویژه نثر داستانی به موضوع خرافات می پردازد.

ب) در سطح ادبی نثر دوره بیداری، صنایع ادبی از نثر جدا می شود و نثر در خدمت بیان و خواست و آمال مردم به شکلی پویا ظاهر می گردد.

ج) از بارزترین ویژگی های ادبیات دوره بیداری توجه به تعلیم و تربیت جدید بوده است.

۵- جاهای خالی را با واژه مناسب کامل کنید:

الف) گرایش شاعران دوره بیداری به قالب های کم کاربرد مانند: مستزاد و چهارپاره، زمینه را برای ظهور ..... فراهم کرد.

ب) در نثر دوره بیداری عبارت های وصفی دور و دراز و لفظ پردازی های بیجا در نامه ها و نوشته ها ..... می یابد.

ج) نثر دوران مشروطه با ویژگی هایی چون نوگرایی، تجدد خواهی و آزادی طلبی و با هدف ..... گسترش یافت.

۶- در شعر «ملک الشعراى بهار» و «ادیب الممالک فراهانی» توجه به چه قالب هایی بیشتر بوده است؟

الف) قصیده و مثنوی   ب) مستزاد و چهارپاره   ج) قصیده و غزل   د) مثنوی و غزل

۷- همه گزینه ها «سطح زبانی» نثر دوره بیداری را نشان می دهد؛ به جز گزینه .....

الف) نثر دوره ساده و قابل فهم است.

ب) بسیاری از لغات انگلیسی، ترکی، فرانسوی و ..... به نثر فارسی وارد شد.

ج) واژه ها و ترکیب های عربی نا آشنا کمتر می شود.

د) لغات و اصطلاحات دینی و عرفانی در نثر وارد می شود.

۸- جاهای خالی را با واژه های مناسب پر کنید:

الف) شاعرانی که به زبان مردم عادی شعر می گفتند به آرایه های بیانی و بدیعی و سنت های ادبی ..... پایبند بودند.

ب) شاخص ترین شاعران عصر بیداری که به دفاع از کارگران و ضعیفان توجه داشتند ، فرخی یزدی و ..... بودند.

۹- کدام گزینه، از جمله موضوعاتی است که در کنار تعلیم و تربیت نوین و همگامی بسیار مورد توجه نویسندگان دوره بیداری قرار گرفته است؟

الف) دشمنی با استعمار و استبداد   ب) حقوق مدنی زنان   ج) آزادی طلبی   د) تجدد خواهی
۱۰- یک مورد از ویژگی های زبانی نثر دوره بیداری را بنویسید.

۱۱- بنیادی ترین تفکر و خواست مشروطه خواهان چه بود؟

الف) توجه به مردم   ب) تعلیم و تربیت جدید   ج) آزادی   د) قانون
۱۲- پرسش های کوتاه پاسخ:

الف) نمونه ای از تخیلات سرایندگان پیشین را در اشعار کدام شاعر دوره بیداری می توان دید؟

ب) یکی از ضعف های تکنیکی در اغلب داستان های دوران مشروطه چیست؟

۱۳- کدام یک از موارد زیر، از عوامل «کم توجهی» کاربرد جمله ها و ترکیب های زبانی در شعر دوره بیداری» نیست؟

الف) اغلب شاعران صرفاً به شکل و ظاهر، گرایش داشتند.

ب) برخی شاعران تسلط کافی برای ادبیات کهن نداشتند.

ج) شاعران برای آگاه سازی مردم و انتشار آثار در روزنامه ها ناگزیر بودند، به شتاب شعر بسرایند.

۱۴- در بیت زیر از «ملک الشعرای بهار»، کاربرد واژه مشخص شده، جزء کدام سطح از سبک شعر در «دوره بازگشت و بیداری» است؟

«بشکن در دوزخ و برون ریز   بادافره کفر کافری چند»

۱۵- کدام یک از عبارت های زیر بیانگر ویژگی «سطح ادبی» سبک نثر دوره بیداری است؟

الف) یکی از ضعف های تکنیکی در اغلب داستان های دوران مشروطه، حضور راوی سوم شخص در بعضی صحنه های داستان است.

ب) بسیاری از نثرهای دوره بیداری به ویژه نثر داستانی به موضوع تنفر از خرافات می پردازد.

۱۶- درستی و نادرستی عبارت زیر را مشخص کنید.

در نثر دوره بازگشت و بیداری، عبارت های وصفی دور و دراز و لفظ پردازی های بی جا در نامه ها و نوشته ها، افزایشی آشکار می یابد.

۱۷- کاربرد واژه «خلید» در بیت زیر، در کدام سطح از سبک شعر دوره «بیداری» بررسی می شود؟
«خلید خار درشتی به پای طفلی خُرد / به هم برآمد و از پویه باز ماند و گریست»

۱۸- کاربرد کدام یک از کلمات زیر، بیانگر توجه به «واژگان کهن» در سطح زبانی شعر عصر بیداری است؟

الف) وصال   ب) گلخن   ج) رنگین   د) آزادی

۱۹- کدام بیت مصداق توضیح زیر است؟

«گروهی از شاعران دوره بیداری با آگاهی از سنت‌های ادبی، به زبان پرصلابت گذشته وفادار ماندند.»

الف) برکش ز سر این سپید معجر / بنشین به یکی کبوداورند

ب) چون نگریم ز درد و چون ننالم / دزد را چو محرم به خانه کردم؟

۲۰- مفهوم کدام بیت با مفهوم «آزادی» در دوره بیداری، متفاوت است؟

الف) در محیط طوفان‌زا ماهرانه در جنگ است / ناخدای استبداد با خدای آزادی

ب) اسیری هیچ آزادی نجوید / چو دل در بند گیسوی تو دارد

۲۱- درستی یا نادرستی عبارت زیر را تعیین کنید.

الف) عدم تسلط کافی شاعران دوره بیداری بر ادبیات کهن، موجب کم توجهی در کاربرد جمله‌ها و ترکیب‌های زبانی بود.

۲۲- کدام گزینه دربردارنده «سطح فکری» شعر در دوره بیداری نیست؟

الف- نگرش شاعران و نویسندگان نسبت به جهان بیرون، از کلی‌نگری و ذهنیت‌گرایی به جزئی‌نگری و عینیت‌گرایی تغییر کرد.

ب- مفهوم آزادی در سخن شاعران و نویسندگان، بنیادی‌ترین تفکر و خواست مشروطه‌خواهان گردید.

۲۳- کدام گزینه یکی از ضعف‌های تکنیکی در اغلب داستان‌های دوران مشروطه به شمار می‌آید؟

الف- گسترش یافتن نوگرایی و تجددخواهی

ب- تنفر از خرافات در نثر داستانی

پ- توجه به حقوق مدنی زنان

ت- حضور راوی سوم شخص و سخن گفتن او با خواننده در بعضی از صحنه‌ها

۲۴- کدام گزینه بیانگر «سطح ادبی» شعر در قرن‌های دوازدهم و سیزدهم است؟

الف- گرایش به قالب‌های کم کاربرد یا نوین به تدریج زمینه را برای ظهور شعر نو فراهم کرد.

ب- شعر به عنوان زبان بُرنده نهضت در اختیار روزنامه‌ها قرار گرفت.

۲۵- مفهوم «آزادی» در شعر دوره بیداری مترادف با چه مفهومی است؟

۲۶- با توجه به متن زیر از «چرند و پرند دهخدا» به سوالات پاسخ دهید.

گفتم: «بابا والله من مرده شماها زنده، شما از وکیل خیر نخواهید دید، مگر همان مشروطه خالی چطور است؟ گفتند: "برو پی کارت سواد نداری حرف زن" باری حالا بعد از دو سال سر حرف من افتاده‌اند. حالا تازه می‌فهمند که شأن مقنن (= قانون گذار) بالاتر از آن است که به قانون عمل کند. این‌ها را مردم تازه می‌فهمند. من از قدیم می‌فهمیدم، چون گریه‌های مادرم را دیده بودم، برای این که چشم‌های مثل ازرق شامی بابام هنوز یادم بود.»

- الف) با توجه به نثر فوق، بنیادی ترین تفکر و خواست مشروطه خواهان چه بوده است؟
- ب) بارزترین ویژگی زبانی نثر دوره بیداری را با توجه به متن بنویسید.
- ۲۷- درست یا نادرست بودن موارد زیر را مشخص کنید
- الف) از ویژگی های شعر دوره انقلاب اسلامی گرایش به عرفان و دوری از حماسه سرایی است. (درست - نادرست)
- ب) مضامین اخلاقی در دوره مشروطه کارایی خود را از دست داد (درست - نادرست)
- ۲۸) عبارات زیر نشان دهنده کدام یک از سطوح زبانی فکری و ادبی نثر ادبیات بیداری است؟
- الف) طنز سیاسی - اجتماعی از شاخه های نثر عصر بیداری است .
- ب) قید و بند نثر فنی و مصنوع در آفرینش آثار کنار گذاشته می شود.
- ۲۹) در بیت زیر کدام یک از درون مایه های شعر عصر بیداری مشاهده می شود؟
- چون نگریم ز درد و چون ننالم؟ دزد را چو محرم به خانه کردم
- الف) توجه به مردم (ب) تعلیم و تربیت جدید (ج) وطن (د) آزادی
- ۳۰- با توجه به واژه های داخل کمانک پاسخ درست را انتخاب نمایید
- بنیادی ترین تفکر و خواست مشروطه خواهان (قانون - آزادی) بود .
- بسیاری از نثرهای دوره بیداری به ویژه نثر داستانی به موضوع (حقوق مدنی زنان - تنفر از خرافات) می پردازد.
- ۳۱- ویژگی های فکری سبک دوره بیداری در همه ابیات زیر مشهود است به جز .....
- الف) یک مرغ گرفتار در این گلشن ویران / تنها به قفس ماند هزاران همه رفتند
- ب) جامه ای کاو نشود غرقه به خون بهر وطن / بدر آن جامه که ننگ تن و کم از کفن است
- ج) اینکه گاهی می زدم بر آب و آتش خویش را / روشنی در کار مردم بود مقصودم چو شمع

پاسخ:

- ۱- الف - سادگی   ب- طنز سیاسی - اجتماعی   ج- عارف قزوینی
- ۲- الف - عینیت گرایی (عینی بودن)   ب- مصنوع و فنی
- ۳- آزادی، وطن، قانون، تعلیم و تربیت جدید، توجه به مردم، دانش ها و فنون نوین
- ۴- الف - نادرست   ب- درست   ج- نادرست
- ۵- الف - شعر نو   ب- کاهشی آشکار   ج- تأثیر بر عامه مردم
- ۶- الف (قصیده و مثنوی)
- ۷- د) لغات و اصطلاحات دینی و عرفانی در نثر وارد می شود

- ۸- الف-کمتر   ب-ابوالقاسم لاهوتی
- ۹- ب (حقوق مدنی زنان)
- ۱۰- ۱- واژه ها و ترکیب های عربی نا آشنا کمتر می شود. ۲- به دلایل گوناگون بسیار از لغات انگلیسی، ترکی ، فرانسوی و ... به نثر فارسی وارد می شود. ۳- بر خلاف نثر دوره های پیش، عبارت های وصفی دور و دراز و لفظ پردازی های بی جا در نامه ها و نوشته های کاهشی اشکار می یابد.
- ۱۱- گزینه د (قانون)
- ۱۲- الف) میرزاده عشقی   ب) حضور راوی سوم شخص
- ۱۳- الف) اغلب شاعران صرفاً به شکل و ظاهر، گرایش داشتند.
- ۱۴- زبانی
- ۱۵- الف) یا یکی از ضعف های تکنیکی در اغلب داستان های دوران مشروطه، حضور راوی سوم شخص است.
- ۱۶- نادرست
- ۱۷- زبانی
- ۱۸- ب یا گلخن
- ۱۹- الف) برکش ز سر این سپید معجر / بنشین به یکی کبوداورند
- ۲۰- ب) اسیری هیچ آزادی نجوید / چو دل در بند گیسوی تو دارد
- ۲۱- درست
- ۲۲- گزینه ب یا مفهوم آزادی در سخن شاعران و نویسندگان، بنیادی ترین تفکر و خواست مشروطه خواهان گردید.
- ۲۳- گزینه ت یا حضور راوی سوم شخص و سخن گفتن او با خواننده در بعضی از صحنه ها
- ۲۴- گزینه الف یا گرایش به قالب های کم کاربرد یا نوین به تدریج زمینه را برای ظهور شعر نو فراهم کرد.
- ۲۵- مترادف با دموکراسی غربی
- ۲۶- الف) قانون   ب) سادگی و روانی
- ۲۷- الف) نادرست   ب) درست
- ۲۸- الف) فکری   ب) ادبی
- ۲۹- گزینه «ج» وطن
- ۳۰- الف) قانون   ب) تنفر از خرافات
- ۳۱- ج) اینکه گاهی می زدم بر آب و آتش خویش را / روشنی در کار مردم بود مقصودم چو شمع

درس پنجم:

اختیارات شاعری (زبانی)

۱- کدام یک از کلمات « تک هجایی » زیر ممکن است در صورت اضافه شدن به کلمه دیگری « کوتاه » شود؟

الف) دو   ب) سو   ج) جو   د) مو

۲- با توجه به بیت «اگر آن تُرک شیرازی به دست آرد دل ما را / به خال هندویش بخشم سمرقند و بخارا را»

الف) اختیار «حذف همزه» در کدام هجای بیت صورت گرفته است؟

ب) «تغییر کمیت مصوت ها» را در هجاهای بیت مشخص کنید.

۳- واژه «دلآرام» را یک بار بدون حذف همزه و یک بار با حذف همزه، تقطیع هجایی کنید.

۴- در تقطیع نمونه های زیر، برای هر مورد کدام اختیار شاعری استفاده شده است؟ نوع اختیار را بنویسید:

الف) جادویی « - U - »   ب) بهانه « - - U - »

۵- در بیت «هوای حوصله ام تا همیشه بارانی است / که مشّت سرخ من اکنون به وضع بحرانی است» چند «حذف همزه» وجود دارد؟

۶- نمونه های زیر، به صورتی که بین دو کمانک تقطیع شده اند، با کدام نوع اختیار شاعری مطابقت دارد؟

الف) نیلز من (U - U -)   ب) تو گفתי (- - -)

۷- نشانه های هجایی این رکن عروضی « - U - - » چیست؟

۸- در کدام یک از ابیات زیر، هر سه اختیار زبانی (بلند تلفظ کردن مصوّت کوتاه - حذف همزه - کوتاه تلفظ کردن مصوّت بلند) به کار رفته است؟

الف) سعدی نظر از رویت کوتاه نکند هرگز   و ر روی بگردانی، در دامت آویزد

ب) پس سوی کاری فرستاد آن دگر   تا از این دیگر شود او با خبر

۹- در کدام یک از واژگان بیت زیر، مصوّت بلند «ی» همواره کوتاه تلفظ می شود؟

«بیا تا گل برافشانیم و می در ساغر اندازیم   فلک را سقف بشکافیم و طرحی نو در اندازیم»

۱۰- برای هر یک از ابیات زیر، یکی از وزن های داخل کمانک را انتخاب کنید.

(ناهمسان - همسان یک پایه ای - همسان دولختی)

الف) بی تو در کلبه گدایی خویش   رنج هایی کشیده ام که می رس

ب) گفתי به غم بنشین یا از سر جان برخیز   فرمان برمت جانا، بنشینم و برخیزم

ج) نسیم صبح را گفتم که با او جانبی داری   کز آن جانب که او باشد، صبا عنبرفشان آید

- ۱۱- در بیت «در دام فتاده آهوئی چند / محکم شده دست و پای در بند»:
 الف) چرا مصوّت بلند / و / در کلمه «آهو» کوتاه تلفظ شده است؟
 ب) شاعر در واژه «آهو» از کدام اختیار شاعری داخل کمانک مقابل، استفاده کرده است؟ (وزنی – زبانی)
 ج) چند هجای کشیده (بدون توجه به اختیارات شاعری) در بیت وجود دارد؟
 ۱۲- در کدام یک از واژگان بیت زیر، مصوّت بلند «ی»، همواره کوتاه است؟
 «به دشت دل گیاهی جز گل رویت نمی‌روید / من این زیبا زمین را آزمودم میهن ای میهن!»
 ۱۳- در بیت زیر، کدام یک از انواع «تغییر کمیّت مصوّت‌ها» دیده نمی‌شود؟
 «ز دو دیده خون فشانم ز غمت شب جدایی / چه کنم که هست این‌ها گل باغ آشنایی»
 ۱۴- در بیت «پیش کمان ابرویش لابه همی کنم ولی / گوش کشیده است از آن گوش به من نمی‌کند»:
 الف) شاعر در هجای هفتم مصراع اول بیت، از کدام اختیار «زبانی» استفاده کرده است؟
 ب) وزن این بیت چیست؟
 ۱۵- تقطیع هجایی نمونه‌های زیر، با کدام اختیار شاعری مطابقت دارد؟
 الف) گیسوی او (–UU–) ب) سرافرازی (U---)
 ۱۶- با توجه به بیت زیر به پرسش‌ها پاسخ دهید.
 «گر برگ گل سرخ کنی پیرهنش را / از نارکی آزار رساند بدنش را»
 الف) مصراع اول بیت را تقطیع هجایی کنید.
 ب) ارکان معادل بیت را به گونه‌ای بنویسید که «همسان» باشد.
 ج) در هر یک از مصراع‌ها، یک اختیار شاعری زبانی مشخص کنید.
 ۱۷- مصوت بلند «ی» در کدام مصراع به کوتاه تبدیل نمی‌شود؟
 الف) یا رب قبول کن به بزرگی و فضل خویش ب) ای گنبد گیتی ای دماوند
 ج) پیش از تو آب معنی دریا شدن نداشت د) آن نور روی موسیٰ عمرانم آرزوست
 ۱۸- چرا در خوانش مصرع «سعدی نظر از رویت کوتاه نکند هرگز» همزه آغاز هجا حذف می‌شود؟
 ۱۹- با توجه به بیت «سوی لشکر آفریدون شدند / ز نزدیک ضحاک بیرون شدند» به سوالات پاسخ دهید:
 الف- به چه دلیل واژه «سو» به شکل «س» تلفظ می‌شود؟
 ب- در پایه‌های آوایی اول و دوم مصرع نخست، چه نوع «اختیار شاعری زبانی یکسانی» به کار رفته است؟
 ۲۰- شاعر در مصراع اول بیت زیر، کدام «واو» را «مصوّت بلند» به حساب نیاورده است؟
 من و تو غافلیم و ماه و خورشید / بر این گردون گردان نیست غافل

- ۲۱- در بیت زیر اختیارات زبانی را با ذکر شاره هجا نشان دهید.
 «سوی چاره گشتم ز بیچارگی / ندادم بدو سر به یکبارگی»
 الف) کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند / بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه
 ۲۲- با توجه به بیت «چیست این سقف بلند ساده‌ی بسیار نقش / هیچ دانا زین معما در جهان آگاه نیست»
 الف) وزن بیت را بنویسید.
 ب) یک اختیار شاعری زبانی در مصراع اول مشخص کنید.
 ۲۳- تقطیع عبارات زیر با کدام اختیارات شاعری مطابقت دارد؟
 الف) گرد آفرید: U-U--   ب) سوی من: UU-
 ۲۴- در بیت زیر واژه ای بیابید که مصوت بلند / ی / در آن همواره کوتاه تلفظ می شود .
 من نمی گویم زیان کن یا به فکر سود باش / ای ز فرصت بی خبر، در هر چه هستی، زود باش
 ۲۵- در بیت زیر واژه ای مشخص کنید که مصوت بلند / ی / همواره کوتاه تلفظ می شود.
 بیا به خانه آلاله ها سری بزنیم / ز داغ با دل خود حرف دیگری بزنیم
 ۲۶- در ابیات زیر انواع وزن «ناهمسان، همسان تک لختی و همسان دولختی» را مشخص کنید.
 الف) کشتی شکستگانیم، ای باد شرطه برخیز / باشد که بازبینیم دیدار آشنا را
 ب) در دام فتاده آهوئی چند / محکم شده دست و پای در بند
 ج) خلد گر به پا خاری آسان برآید / چه سازم به خاری که در دل نشیند؟
 ۲۷- در کدام بیت تمام اختیارات زبانی [حذف همزه و تغییر کمیت مصوت ها] وجود دارد؟
 الف) پس سوی کاری فرستاد آن دگر / تا از این دیگر شود او با خبر
 ب) گفت ای پسر این نه جای بازی است / بشتاب که جای چاره سازی است.

پاسخ:

- ۱- « ب » سو
 ۲- اگر آن تُر/کِ شی را زی / بِ دَس تا رَد/دِ لِ ما را / بِ خا لِ هِن / دَو یَش بَخ شَم/سَ مَر قَن
 ۵ / بُ خا را را
 الف) مصراع اول ، هجای یازدهم « تا »
 ب) ۱- مصراع اول ، هجای (۱۴) ۲- مصراع دوم هجای (۳) و هجای (۱۲) « بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه » ۳- مصراع دوم ، هجای (۵) کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند
 ۳- بدون حذف همزه : دل / آ / رام   با حذف همزه : دِ / لا / رام

۴- الف) در هجای دوم شاعر از اختیار زبانی کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند استفاده کرده است.
 ب) در هجای آخر شاعر به جای هجای کوتاه از اختیار زبانی بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه بهره برده است.

۵- سه مورد ۱- « بارانی است » هجای پایانی مصرع اول ۲- « من اکنون » هجای هفت از مصراع دوم و « بحرانی است » هجای پایانی از مصراع دوم.

۶- الف) کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند « ی » در هجای اول، زبانی
 ب) بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه « ن - » در جای اول، زبانی

۷- مستفعلن

۸- ب) در هجای دوم مصراع اول در کلمه «سو» کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند و در هجای سوم مصراع اول کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند و در هجای نهم مصراع اول و هجای سوم مصراع دوم حذف همزه به کار رفته است.

۹- بیا

۱۰- الف) ناهمسان   ب) همسان دولختی   ج) همسان یک پایه‌ای

۱۱- الف) چون بعد از مصوت بلند / و /، مصوت آمده است.   ب) زبانی   ج) چهار هجای کشیده
 ۱۲- گیاه

۱۳- کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند

۱۴- الف) تغییر کمیت مصوت یا کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند
 ب) مفتعلن مفاعیلن مفتعلن مفاعیلن

۱۵- الف) کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند   ب) حذف همزه

۱۶- الف) گر / بر / گ / گ / ال / سر / خ / ک / انی / پی / ار / اه / انش / را

ب) مستفعل مستفعل مستفعل مستفعل (فع لن)

ج) مصراع اول: بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه در هجای پنجم. مصراع دوم: کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند در هجای چهارم یا حذف همزه در هجای پنجم

۱۷- الف) یا رب قبول کن به بزرگی و فضل خویش

۱۸- زیرا قبل از همزه آغاز هجا، صامت «ر» آمده است یا همزن بین یک صامت و مصوت قرار گرفته است.

۱۹- الف- زیرا واژه «سو» به واژه «لشکر» اضافه شده است. ب- کسره اضافه پایان واژه «سوی» و «لشکر» بلند تلفظ شده است یا (تبدیل مصوت کوتاه به بلند) یا (بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه).

۲۰- آخرین «و» یا «و» سوم یا «و» بعد از واژه «ماه» یا «و» قبل از واژه «خورشید»

۲۱- الف) در هجای اول کلمه (سو)   ب) در هجای دوم (ی)

۲۲- الف) فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن (کارگاه تحلیل فصل ص ۶۵)

ب) حذف همزه یا اختیار بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه (تغییر مصوت کوتاه به بلند) (ذکر یک مورد کافی است).

۲۳- الف) امکان حذف همزه ب) کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند (سو_سُ)

۲۴- زیان

۲۵- بیا

۲۶- الف) همسان دولختی ب) ناهمسان ج) همسان تک لختی

۲۷- الف) پس سوی کاری فرستاد آن دگر / تا از این دیگر شود او با خبر

درس ششم:

لف و نشر، تضاد و تناقض

۱- با توجه به ابیات زیر، به پرسش ها پاسخ دهید:

۱- منعم مکن از دیدن قد و رخ و چشمش   من انس به سرو و گل و بادام گرفتم

۲- روی و چشمی دارم اندر مِهر او   کاین گهر می ریزد آن زَر می زند

الف) در کدام بیت «لَفّ و نشر نامرتب» (مشوَش) به کار رفته است؟

ب) در چه صورتی «لَفّ و نشر» نامرتب (مشوَش) ایجاد می شود؟

ج) به غیر از «لَفّ و نشر» چه آرایه مشترکی در این دو بیت به کار رفته است؟

۲- در کدام یک از ابیات زیر آرایه «تضاد» وجود دارد؟

الف) فلک در خاک می غلتید از شرم سرافرازی   اگر می دید معراج ز پا افتادن ما را

ب) اینکه گاهی می زدم بر آب و آتش خویش را   روشنی در کار مردم بود مقصودم چه شمع

ج) ما با تو ایم و با تو نه ایم؛ اینت بوالعجب   در حلقه ایم با تو و چون حلقه بر دریم

د) چیست این سقف بلند ساده بسیار نقش   هیچ دانا زین معمّا در جهان آگاه نیست

۳- در هر یک از بیت های گروه «الف» کدام آرایه ادبی گروه «ب» به کار رفته است؟ (قسمت

«ب» یک مورد اضافه است).

الف	ب
۱) هر کو نظری دارد با یار کمان ابرو/باید که سپر باشد پیش همه پیکان ها	الف) تلمیح
۲) به شهر عشق منم شهریار چون حافظ/منم که شهره شهرم به عشق ورزیدن	ب) لَفّ و نشر
۳) شاه ترکان سخن مدعیان می شنود/شرمی از مظلمه خون سیاوشش باد	ج) متناقض نما
۴) مستانه کاش در حرم و دیر بگذری/ تا قبله گاه مؤمن و ترسا کنم تو را	د) مراعات نظیر
	ه) تضمین

۴- انواع «لف و نشر» را در ابیات زیر مشخص کنید:

الف)گردهدت روزگار ، دست و زبان زینهار هر چه بدانی مگوی ، هر چه توانی مکن
 ب)ذکر رخ و زلف تو دلم را وردی است که صبح و شام دارد
 ۵- در ابیات زیر، بخش هایی را که نشان دهنده آرایه های «تضاد» و «تناقض» است، مشخص کنید و برای تشخیص هر مورد دلیل بیاورید:

الف) تأمل کنان در خطا و صواب به از ژاژخایان حاضر جواب
 ب) چشم دل باز کن که جان بینی و آن چه نادیدنی است آن بینی
 ۶- در بیت «اگر ز خلق ملامت و گر ز کرده ندامت / کشیدم، از تو کشیدم، شنیدم، از تو شنیدم»:
 الف) «لف دوم» و «نشر اول» را نشان دهید.

ب) نوع «لف و نشر» را بنویسید
 ۷- در کدام یک از ابیات آرایه «تناقض» و در کدام ، آرایه «تضاد» دیده می شود؟ دلیل تشخیص خود را بنویسید:

الف) کی شود این روان من ساکن این چنین ساکن روان که منم
 ب) شادی ندارد آن که ندارد به دل غمی آن را که نیست عالم غم ، نیست عالمی
 ۸- در بیت زیر آرایه «تناقض» را مشخص کنید و علت تشخیص خود را بنویسید:

«عجب مدار که در عین درد خاموشم که درد یار پری چهره عین درمان است»
 ۹- با توجه به بیت زیر، به سؤال ها پاسخ دهید:

«منعم مکن از دیدن قد و رخ و چشمش من انس به سرو و گل و بادام گرفتم»
 الف) نوع «لف و نشر» را مشخص کنید

ب) «لف دوم» و «نشر سوم» را بیابید و بنویسید
 ۱۰- در بیت زیر کدام آرایه ادبی وجود ندارد ؟

«گر ندیدی قبض و بسط عشق را گریه مینا نگر خندیدن ساغر ببین»
 الف) تضاد ب) لف و نشر ج) تشخیص د) تناقض

۱۱- با توجه به بیت های زیر، به سوال ها پاسخ دهید:

۱- دل و کثورت جمع و معمور باد ز ملکوت پراکندگی دور باد
 ۲- افروختن و سوختن و جامه دریدن پروانه ز من ، شمع ز من ، گل ز من آموخت
 الف)نوع «لف و نشر» بیت اول را تعیین کنید

ب)در بیت دوم «لف سوم» و «نشر دوم» را بیابید و بنویسید

۱۲- در کدام یک از بیت های زیر، آرایه «متناقض نما» دیده می شود؟ دلیل تشخیص خود را بنویسید:

الف)ز کوی یار می آید نسیم باد نوروزی از این باد ار مدد خواهی چراغ دل برافروزی
 ب)شکر ایزد که به اقبال کله گوشه گل نخوت باد دی و شوکت خار آخر شد

- ۱۳- با ذکر یک دلیل ثابت کنید در بیت زیر آرایه «متناقض نما» به کار رفته است:
- «ز کوی یار می آید نسیم باد نوروزی / از این باد ار مدد خواهی، چراغ دل بر افروزی»
- ۱۴- هر یک از آرایه‌های «تضاد و متناقض نما» برای کدامیک از نمونه‌های زیر مناسب است؟
- الف) سخن در میان دو دشمن چنان گوی که اگر دوست گردند، شرم زده نباشی.
- ب) ما در عصر احتمال به سر می‌بریم / در عصر شک و شاید / در عصر قاطعیت تردید / عصر جدید / عصری که هیچ اصلی / جز اصل احتمال، یقینی نیست.
- ۱۵- نوع هر یک از «لف و نشرها»ی بیت‌های زیر را بنویسید.
- الف) از عفو و خشم تو دو نمونه است روز و شب / وز مهر و کین تو دو نمونه است شهد و سم
- ب) روی و چشمی دارم اندر مهر او / کاین گهر می‌ریزد آن زَر می‌زند
- ۱۶- در بیت «افروختن و سوختن و جامه دیدن / پروانه ز من، شمع ز من، گل ز من آموخت»
- الف) «لف اول» را بیابید. ب) نوع این «لف و نشر» را بنویسید.
- ۱۷- با ذکر دلیل ثابت کنید در بیت زیر آرایه «متناقض نما» به کار رفته است.
- می‌خورم جم غمی هر دم به شادی رخت / خرم آن کس کاو بدین غم شادمانی می‌کند
- ۱۸- با توجه به دو بیت زیر، یک تفاوت «متناقض نما» با «تضاد» را ذکر کنید.
- الف) ما با توایم و با تو نه‌ایم؛ اینت بوالعجب / در حلقه‌ایم با تو و چون حلقه بر داریم
- ب) اینکه گاهی می‌زدم بر آب و آتش خویش را / روشنی در کار مردم بود مقصودم چو شمع
- ۱۹- در بیت زیر، یک «لف» و یک «نشر» مربوط به آن را بنویسید.
- «روی و چشمی دارم اندر مهر او / کاین گهر می‌ریزد آن زَر می‌زند»
- ۲۰- با توجه به شعر و نثر زیر، تفاوت آرایه‌های «تضاد» و «متناقض نما» را بنویسید.
- الف) عصر جدید / عصری که هیچ اصلی / جز اصل احتمال، یقینی نیست.
- ب) زمین را از آسمان نثار است و آسمان را از زمین غبار.
- ۲۱- در کدام بخش‌های سروده زیر آرایه «پارادوکس» دیده می‌شود؟
- «ما / در عصر احتمال به سر می‌بریم / در عصر شک و شاید / در عصر پیش بینی وضع هوا / از هر طرف که باد بیاید / در عصر قاطعیت تردید / عصر جدید / عصری که هیچ اصلی / جز اصل احتمال، یقینی نیست.»
- ۲۲- با توجه به بیت زیر به پرسش‌ها پاسخ دهید.
- «از عفو و خشم تو دو نمونه است روز و شب / وز مهر و کین تو دو نمونه است شهد و سم»
- الف) لفظ‌های مصراع دوم را بنویسید.
- ب) نوع لفظ و نشر در مصراع اول، مرتب است یا مشوش؟
- ج) اولین و سومین جفت واژه‌های متضاد را بیابید و بنویسید.
- ۲۳- با توجه به سروده زیر، به پرسش‌ها پاسخ دهید.

«در فکر آن گودالم / که خون تو را مکیده است / هیچ گودالی چنین رفیع ندیده بودم / در حضيض هم می توان عزیز بود»

الف) آرایه پارادوکس را نشان دهید.

ب) این سروده به کدام واقعه در تاریخ اسلام اشاره دارد؟

ج) شاعر این سروده، در کدام یک از سه شاخه ادبیات معاصر در عصر انقلاب اسلامی قرار می گیرد؟

۲۴- در بیت زیر «لف و نشرها» را بیابید و آنها را در جدول زیر بنویسید.

دل و کشورت جمع و معمور باد / ز ملکت پراکندگی دور باد

لفها	نشرها
۱-	۱-
۲-	۲-

۲۵- در بیت زیر به چه دلیل، آرایه ادبی «متناقض نما» دیده می شود؟

ز کوی یار می آید نسیم باد نوری / از این باد از مدد خواهی چراغ دل بر افروزی

۲۶- با توجه به بیت «گر ندیدی قبض و بسط عشق را بر یک بساط / گریه مینا نگر خندیدن ساغر ببین»

الف) لف دوم و نشر اول را مشخص کنید.

ب) نوع لف و نشر را بنویسید.

۲۷- آرایه متناقض نما را در بیت زیر مشخص کنید و دلیل خود را بنویسید .

عجب مدار که در عین درد، خاموشم / که درد یار پری چهره عین درمان است

۲۸- در بیت زیر نشرها را مشخص کنید و نوع لف و نشر را بنویسید .

گر ندیدی قبض و بسط عشق را در یک بساط / گریه مینا نگر، خندیدن ساغر ببین

نشر ۱	نشر ۲	نوع لف و نشر

۲۹- کدام یک از آرایه های تشبیه - تضاد - تناسب - متناقض نما در بیت زیر به کار نرفته است؟

این که گاهی می زدم بر آب و آتش خویش را / روشنی در کار مردم بود مقصودم چو شمع

۳۰- با توجه به بیت «فرو رفت و بر رفت روز نبرد / به ماهی نم خون و بر ماه گرد» به سوالات زیر پاسخ دهید

الف) «لف ۱» و «نشر ۲» را مشخص کنید.

ب) نوع لف و نشر را بنویسید.

۳۱- با توجه به بیت های زیر به سوالات پاسخ دهید .

۱) گوش ترحمی کو کز ما نظر نپوشد / دست غریق یعنی فریاد بی صداییم

- ۲) دل و کشور جمع و معمور باد / زملکت پراکندگی دور باد!
 الف) «متناقض نما» را در بیت اول مشخص کنید.
 ب) در بیت دوم، ارتباط معنایی کدام واژه ها موجب آفرینش آرایه تضاد شده است؟
 ج) متناقض نما، تضاد در یک امر است یا دو امر؟

پاسخ:

- ۱- الف) بیت ۲ (روی لف ۱ ، چشم لف ۲ / گهر نشر ۱ ، زر نشر ۲ ، ب) اگر ارتباط لف ها با نشرها نامنظم باشد لف و نشر نامرتب خواهد بود. ج) مراعات نظیر (قد، رخ، چشم / سرو، گل، بادام / روی، چشم / گهر، زر)
 ۲- « ب »
 ۳- ۱) د ۲) هـ ۳) الف ۴) ب
 ۴- الف) مشویش (نامرتب) دست « لف ۱ » زبان « لف ۲ » / مگوی « نشر ۱ » مکن « نشر ۲ »
 ب) مرتب، رخ « لف ۱ » زلف « لف ۲ » / صبح « نشر ۱ » « نشر ۲ »
 ۵- الف) خطا، صواب: تضاد، چون دو امر متضادند (ب) مصرع دوم بیت دوم ، دیدن نادیدنی ها «تناقض»؛ این تضاد در یک امر است نه دو امر
 ۶- الف) ندامت؛ کشیدم (ب) نامرتب یا مشویش « ملامت « لف ۱ » ندامت « لف ۲ » / کشیدم « نشر ۱ » شنیدم « نشر ۲ »
 ۷- الف) تناقض (ب) تضاد دلیل این که تضاد آوردن دو امر متضاد است؛ بدون آن که متناقض هم باشند، اما در متناقض نما، تضاد در یک امر است؛ نه دو امر؛ در حقیقت تناقض برانگیختن اعجاب است از راه خلاف عرف و عادت و منطق.
 ۸- درد عین درمان است. در تناقض تضاد در یک امر است نه دو امر، درد نمیتواند عین درمان باشد.
 ۹- الف) مرتب (قد « لف ۱ » رخ « لف ۲ » چشم « لف ۳ » / سرو « نشر ۱ » گل « نشر ۲ » بادام « نشر ۳ »
 ب) رخ (ج) بادام
 ۱۰- « د »؛ الف) تضاد: قبض، بسط / گریه، خندیدن (ب) لف و نشر: قبض « لف ۱ » بسط « لف ۲ » / گریه « نشر ۱ » خندیدن « نشر ۲ » (ج) تشخیص: گریه مینا، خندیدن ساغر
 ۱۱- الف) لف و نشر مرتب: دل « لف ۱ » کشور « لف ۲ » / جمع « نشر ۱ » معمور « نشر ۲ »

ب) افروختن « لف ۱ » سوختن « لف ۲ » جامه دریدن « لف ۳ » / پروانه « نشر ۱ » شمع « نشر ۲ »
گل « نشر ۳ »

۱۲- الف؛ باد خاموش کننده چراغ است اما در اینجا از باد مدد می خواهد که چراغ را روشن کند.

۱۳- زیرا تضاد در یک امر است نه دو امر (باد ، چراغ را بر می افروزد: متناقض نما است.

۱۴- الف) تضاد (ب) متناقض

۱۵- الف) مرتب (ب) نامرتب (مشوش)

۱۶- الف) افروختن (ب) لف و نشر نامرتب

۱۷- با غم شادمانی کردن در کلام شاعر به شکل ادبی و هنرمندانه، تناقض دارد زیرا نمی توان با غم شادمانی کرد و این غیر ممکن است.

۱۸- تضاد آوردن دو امر متضاد است بی آنکه متناقض هم باشند اما متناقض نما، تضاد در یک امر است نه دو امر

۱۹- روی (لف) زر می زند (نشر) یا چشم (لف) گهر می ریزد (نشر)

۲۰- «تضاد» آوردن دو امر متضاد است، بدون آنکه متناقض هم باشند، اما در متناقض نما، تضاد در یک امر است؛ نه دو امر.

۲۱- قاطعیت تردید جز اصل احتمال، یقینی نیست

۲۲- الف) مهر، کین (ب) مرتب (ج) عفو و خشم، مهر و کین

۲۳- الف) گودال رفیع (ب) واقعه عاشورا (ج) شاخه نخست

۲۴- لفها: ۱- دل ۲- کشور نشرها: ۱- جمع ۲- معمور

۲۵- شاعر در مصراع دوم، مدعی است که با مدد گرفتن از باد نوروزی می توان چراغ دل را روشن کرد که این امر در زبان، محال است؛ زیرا باد، چراغ را خاموش می کند نه روشن و یا هر مفهوم مشابه دیگر.

۲۶- الف) لف ۲: بسط عشق نشر ۱: گریه ی مینا (ب) مرتب

۲۷- عبارت که درد یار پری چهر عین درمان است. جمع دو تضاد در یک امر _ درد درمان بخش نیست _ جمع ضدین در یک امر ع جمع دو معنای متناقض در سخن (موارد مشابه قابل پذیرش است)

۲۸- نشر ۱ « گریه / گریه مینا » نشر ۲ « خندیدن / خندیدن ساغر » نوع لف و نشر (لف و نشر مرتب)

۲۹- متناقض نما

۳۰- الف) لف ۱، فرو رفت نشر ۲، بر ماه گرد (ب) مرتب

۳۱- الف) فریاد بی صدا (ب) جمع و پراکندگی (ج) در یک امر (در متناقض نما ، تضاد در یک امر است نه دو امر)

درس هفتم:

تاریخ ادبیات قرن چهاردهم

۱- متن زیر چه کسی را معرفی می کند؟

«نام پدرش یوسف اعتصام الملک آشتیانی است اوج سخن او در قطعات اوست که در آن ها به شیوه «انوری» و «سنایی» توجه دارد. برخی از اشعارش به صورت «مناظره» میان دو انسان، جاندار یا شیء است او به مضامین اخلاقی، پند و اندرزهم توجه دارد.»

۲- هر یک از آثار در ستون «الف» به کدام یک از پدید آورندگان آن در ستون «ب» مربوط است (یک مورد در ستون «ب» اضافی است).

الف	ب
الف) مدار صفر درجه	۱) جلال آل احمد
ب) خسی در میقات	۲) اسماعیل فصیح
	۳) احمد محمود

۳- شهریار از کدام شاعر غزل سرای نامی ایران، تاثیر فراوان پذیرفت است؟

الف) سعدی   ب) حافظ   ج) خواجوی کرمانی   د) مولوی

۴- نام آثار در ستون «الف» را به پدید آورندگان آثار در ستون «ب» وصل کنید (در ستون «ب» یک مورد اضافی است).

الف	ب
الف) مدار صفر درجه	۱- مهدی اخوان ثالث
ب) ضیافت	۲- احمد محمود
ج) آخر شاهنامه	۳- سید علی موسوی گرمارودی
	۴- سید مهدی شجاعی

۵- نام پدید آورندگان آثار را در ستون «الف» به آثار در ستون «ب» وصل کنید (در ستون «ب» یک مورد اضافی است).

«الف»	«ب»
الف) سید علی موسوی گرمارودی	۱- آگه بابا بمیره
ب) جلال آل احمد	۲- تلخ و شیرین
ج) محمد رضا سرشار	۳- گوشواره عرش
	۴- خسی در میقات

۶- جاهای خالی را با واژه های مناسب کامل کنید:

الف) در عصر مشروطه بیشترین رویکرد نویسندگان به رمان های ..... بود.

ب) جریان نوگرایی شعری نیما با سرایش ..... در سال ۱۳۶ تثبیت شد.

۷- نام آثار را در ستون « الف » به پدیدآورندگان آثار در ستون « ب » وصل کنید (در ستون « ب » یک مورد اضافی است).

« الف »	« ب »
الف) ملاقات در شب آفتابی	۱- حسن مقدم
ب) مدیر مدرسه	۲- سیمین دانشور
ج) آتش خاموش	۳- علی مؤذنی
	۴- جلال آل احمد

۸- « شعر نو تغزلی » در کدام دوره ادبیات معاصر به گسترده ترین جریان های زمان خود تبدیل شد؟

الف) دوره دوم   ب) دوره چهارم   ج) دوره سوم   د) دوره اول

۹- نام آثار را در ستون « الف » به پدیدآورندگان آثار در ستون « ب » وصل کنید (در ستون « ب » یک مورد اضافی است).

« الف »	« ب »
الف) منظومه « حیدربابایه سلام »	۱- حسن مقدم
ب) جعفر خان از فرنگ برگشته	۲- قیصر امین پور
ج) در کوچه آفتاب	۳- محمد حسین بهجت تبریزی
	۴- موسوی گرمارودی

۱۰- موضوع منظومه « حیدربابایه سلام » سروده « استاد شهریار » چیست؟

۱۱- کدام یک از عبارات های زیر ویژگی « ادبی » و کدام یک ویژگی « زبانی » شعر « ادبیات معاصر » است؟

الف) لغات و ترکیبات امروزی و جدید وارد شعر شده است

ب) صور خیال جدید و نو هستند و تکرار تصاویر شاعران دوره قبل نیستند.

۱۲- متن زیر، کدام اثر ادبی را معرفی می کند؟

«این کتاب در برگیرنده داستان «زری و یوسف» و اوضاع اجتماعی مردم فارس در خلال جنگ جهانی دوم است. «سیمین دانشور»، با این اثر به اوج نویسندگی خود رسید.»

۱۳- او از جمله نویسندگان معروف عصر انقلاب است که در عرصه داستان کوتاه، داستان بلند، رمان، نمایشنامه و فیلم‌نامه قلم می‌زند. وی در حوزه ادبیات دفاع مقدس نیز رویکردی خاص و عمیق به مسائل دارد. «ملاقات در شب آفتابی» از آثار اوست.

۱۴- واژه درست را از داخل کمانک انتخاب کنید.

الف) صباي کاشانی پرچمدار بازگشت ادبی است. از آثار او می‌توان به (منشآت - خداوندنامه) اشاره کرد.

ب) نثر فارسی تحت تأثیر آثاری که در دوره بیداری از زبان‌های اروپایی ترجمه می‌شد، به (تکلف - سادگی) گرایید.

ج) نیما یوشیج در (ققنوس - افسانه) تغییراتی در اصول و ضوابط شعر سنتی ایجاد کرد.

۱۵- کدام یک از موارد زیر درست است؟

الف) «همسایه‌ها» نوشته «هوشنگ گلشیری» ب) «دهکده پر ملال» نوشته «امین فقیری»

۱۶- تکریم شهید و فرهنگ شهادت با تکیه بر ..... ملّی و تاریخی یکی از درون مایه‌های شعر در دوره انقلاب اسلامی است.

الف) داستان‌های ب) سروده‌های ج) اسطوره‌های د) روایت‌های

۱۷- کدامیک از جملات زیر، درست است؟

الف) شاعران جریان «سمبولیسم اجتماعی» یا «شعر نو حماسی» بیشتر به مسائل سیاسی، اجتماعی، مشکلات و آرمان‌های مردم توجه دارند.

ب) «سید محمدعلی جمال‌زاده» را با مجموعه داستان «تلخ و شیرین» آغازگر داستان‌نویسی فارسی به شیوه نوین می‌دانند.

۱۸- نثر پرشتاب و بریده بریده ..... را با عنوان «نثر تلگرافی» یاد می‌کنند.

الف) اسماعیل فصیح ب) جلال آل احمد ج) محمود دولت‌آبادی د) هوشنگ گلشیری

۱۹- یک اثر از «مهدی اخوان ثالث» نام ببرید.

۲۰- کدام یک از موارد ستون «ب» به جملات ستون «الف» مربوط است. (یک مورد در ستون

«ب» اضافی است.)

گروه «الف»	گروه «ب»
۱) روح حماسی اشعار دوران مقاومت که با موجی از عرفان آمیخته شده است، موجب تحوّل و دگرگونی زبان و ..... می‌شود.	رمان‌نویسی
۲) سال‌های پس از جنگ، دوران اوج شکوفایی ..... در ایران بود.	ترجمه داستان
	محتوای شعر

۲۱- واژه مناسب را از داخل کمانک انتخاب کنید.

اولین رمان اجتماعی را، «مرتضی مشفق کاشانی» در سال ۱۳۰۱ با نام (شمس و طغرا - تهران مخوف) منتشر کرد.

۲۲- عبارت زیر چه کسی را معرفی می‌کند؟

«او از نویسندگان مشهور معاصر در حوزه نویسندگی کودکان و نوجوانان است. محورهای مثل قصه‌نویسی و قصه‌گویی از مهم‌ترین حوزه‌های فعالیت اوست. کتاب «مهاجر کوچک» از آثار او در حوزه قصه‌های کودک و نوجوان است.»

۲۳- موضوع کتاب «خسی در میقات» ..... است.

الف) مقاله‌نویسی   ب) تک‌نگاری   ج) ترجمه   د) سفرنامه

۲۴- کتاب «ملاقات در شب آفتابی» اثر «علی مؤذنی» در کدام یک از حوزه‌های ادبیات جای می‌گیرد؟

۲۵- اولین نمایشنامه‌ای که هم‌زمان با کتاب «یکی بود، یکی نبود» اثر «جمال‌زاده» نوشته شده است؛ چه نام دارد؟

۲۶- کتاب «دستور زبان عشق» اثر کیست؟

۲۷- واژه مناسب را از داخل کمانک انتخاب کنید.

الف) در قصیده به سبک ناصر خسرو به روانی و لطافت سعدی شعر می‌سراید. اوج سخنش در قطعات اوست. برخی از اشعار او به صورت مناظره میان دو انسان، جاندار یا شیء است. (پروین اعتصامی - میرزاده عشقی)

ب) در داستان‌نویسی دهه شصت، اغلب نویسندگان موفق (نسل جوان - پیش کسوتان) هستند.

۲۸- کدام یک از جملات زیر درست نیست؟

الف) اولین کنگره نویسندگان و شاعران ایران در تیر ماه ۱۳۲۵ تشکیل شد و نیما در آنجا شعر «آی آدم‌ها» را خواند.

ب) نیما در ماهیت شعر معاصر و ارائه ماهیتی کهن از آن، به تغییر در قالب و ویژگی‌های شاعران قدیم انجامید.

۲۹- نام یکی از آثار هر یک از شخصیت‌های زیر را بنویسید.

الف) سیمین دانشور   ب) سیدعلی موسوی گرمارودی

۳۰- کدام یک از گزینه‌های زیر درباره «نیما یوشیج» و تحول آفرینی او در شعر معاصر، درست است؟

الف) تصرف نیما در ماهیت شعر نو و ارائه ماهیتی تازه از آن، به تغییر در قالب و ویژگی‌های سخن شاعران قدیم انجامید.

ب) نیما در ۱۳۱۶ منظومه «افسانه» را به عنوان بیانیه شعر نو منتشر کرد که نزدیکی به ادبیات نمایشی، از ویژگی‌های آن است.

ج) نیما در مسیر بنیان گذاری شعر نو تلاش کرد تا واژگان نو به کار برد و از به کار گیری واژگان روزمره و عامیانه پرهیز کرد.

د) جریان نوگرایی نیما با سرایش «ققنوس» تثبیت شد. او در این منظومه، تغییراتی در اصول و ضوابط شعر سنتی ایجاد کرد.

۳۱- سروده زیر از کدام اثر «مهدی اخوان ثالث» برگزیده شده است؟

«سلامت را نمی‌خواهند پاسخ گفت / سرها در گریبان است / کسی سر برنیارد کرد پاسخ گفتن و دیدار یاران را / نگه جز پیش پا را دید نتواند / که ره تاریک و لغزان است.»

۳۲- درستی یا نادرستی گزاره‌های زیر را تعیین کنید.

الف) کتاب «دو کبوتر، دو پنجره، یک پرواز» از آثار داستانی «سیدمهدی شجاعی» در زمینه ادبیات عاشورایی است.

ب) دوره اول ادبیات معاصر (از ۱۳۰۴ تا شهریور ۱۳۲۰) را دوره درخشش نیما و جدال بر سر شعر کهنه و نو می‌دانند.

۳۳- داستان نویسی نوین با افرادی مانند ..... نویسنده «سگ ولگرد» گسترش یافت.

۳۴- درست یا نادرست بودن عبارت‌های زیر را مشخص کنید.

الف- منظور از ادبیات معاصر، آثار ادبی و هستند که پیش از مشروطه پدید آمده‌اند.

۱- درست ۲- نادرست

ب- شاعران این دوره، بهتر و هنری‌تر از تگذشته به جوهر شعر دست یافتند.

۱- درست ۲- نادرست

۳۵- «پروین اعتصامی» در قصیده به سبک کدام شاعر، شعر می‌سراید؟

۳۶- نثر داستانی معاصر در سال ۱۳۰۱ با کدام مجموعه داستان کوتاه آغاز شد؟

۳۷- در منظومه «ققنوس»، مرغ خوش خوان آوازه جهان / آواره ماند از وزش بادهای سرد / بر شاخ خیزران / بنشسته است فرد / بر گرد او به هر سر شاخی پرندگان / او ناله‌های گم شده ترکیب می‌کند ...»

الف- دو ویژگی ادبی این سروده را بنویسید.

ب- قالب این شعر چیست؟

۳۸- عبارت زیر چه کسی را معرفی می‌کند؟

«از موفق‌ترین رهروان شعر نیمایی است که بیان روایی و داستانی، حماسی بودن زبان، و کهن گرایی از ویژگی‌های شعر اوست. «آخر شاهنامه» یکی از مجموعه شعرهای اوست.»

۳۹- در کدام دوره از ادوار چهارگانه‌ی شعر فارسی معاصر، شاعران بهتر و هنری‌تر از گذشته به جوهر شعر دست یافتند؟ و مضمون شعر آن‌ها بیشتر چه نوع نقدی را در بر می‌گرفت؟

الف) دوم - اجتماعی (ب) دوم - تاریخی (ج) چهارم - اجتماعی (د) چهارم - تاریخی
۴۰- اولین رمان اجتماعی دوره معاصر را نام ببرید.

۴۱- در جدول زیر هر یک از آثار در ستون «الف» را به پدید آورندگان آن‌ها در ستون «ب» وصل کنید. (یک مورد در ستون «ب» اضافی است).

«الف»	«ب»
الف) دستور زبان عشق	۱) علی مؤذنی
ب) ظهور	۲) محمدرضا سرشار
	۳) قیصر امین‌پور

۴۲- نمونه زیر از کتاب «ارزیابی شتابزده» اثر جلال آل احمد است. با بررسی آن، به پرسش‌ها پاسخ دهید.

«شبی که ان اتفاق افتاد، ما به صدای در از خواب پریدیم، اول گمان کردن میراب است. خواب که از چشمم پرید و از گوشم تازه فهمیدم که در زدن میراب نیست و "شستم خبردار شد." گفتم: «سیمین! به نظرم حال پیرمرد خوش نیست» گلفتشان بود، وحشتزده می‌نمود. آن سر بزرگ داغ داغ بود؛ اما چشم‌ها را بسته بودند کوره‌ای تازه خاموش شده. عالی‌ه خانم بی‌تابی می‌کرد و هی می‌پرسید: "فلانی یعنی نیمام از دست رفت؟!"

گفتم: «برو سماور را آتش کن؛ حالا قوم و خویش‌ها می‌آیند». سماور نفتی که روشن شد، گفتم رفت قرآن آورد. لای قرآن را باز کردم؛ آمد: «والصَّافَات صَفَا»

الف) «ارزیابی شتابزده» مجموعه ..... جلال آل احمد است.

ب) با بررسی نوشته فوق، یکی از ویژگی‌های برجسته زبانی نثر جلال آل احمد را بنویسید.

ج) یک "کنایه" در متن بیابید که ضرب المثل شده است.

د) آرایه "تضمین" را در متن فوق پیدا کنید و بنویسید.

۴۳- کدامیک از جملات زیر درست و کدامیک نادرست است؟

الف) در دهه نخست انقلاب، دوری از سبک‌های جدید داستان دیده می‌شود.

ب) روح عرفان و حماسه در شعر دوره بازگشت و بیداری آشکار است.

ج) زبان و واژگان شعری در قصاید دوره انقلاب به سبک خراسانی نزدیک است.

د) کتاب «تاریخ بیداری ایرانیان» در حوزه نمایشنامه‌نویسی نثر دوره مشروطه است.

۴۴- واژه مناسب را از داخل کمانک انتخاب کنید.

الف) اولین کسی که در ایران به نوشتن نمایشنامه فارسی پرداخت، (میرزا آقا تبریزی - میرزا جهانگیر خان صور اسرافیل) بوده است.

ب) اولین رمان اجتماعی را، «مرتضی مشفق کاشانی» در سال ۱۳۰۱ با نام (شمس و طغرا - تهران مخوف) منتشر کرد.

۴۵- درست یا نادرست بودن جمله های زیر را مشخص کنید:

الف) از نظر موسیقی و عروض، گروه سنت گرا پایبندی والتزام کمتری به سنت های ادبی داشتند.
ب) باستان گرایی و علاقه فراوان به استفاده از واژه های کهن در زبان شعر دوره انقلاب اسلامی محسوس است.

۴۶- درست یا نادرست بودن جمله های زیر را مشخص کنید:

الف) زبان و واژگان شعری در قصاید دوره انقلاب به سبک خراسانی نزدیک است.
ب) اندیشه حاکم بر داستان های دهه اول پس از پیروزی انقلاب، ابتدا اجتماعی و در مرحله بعد سیاسی بود.

۴۷- نام پدید آورندگان آثار زیر در کدام گزینه به درستی ذکر نشده است؟

الف) راه آب نامه: جمال زاده / آتش خاموش: سیمین دانشور / زمین سوخته: سید مهدی شجاعی
ب) دستور زبان عشق: قیصر امین پور / خواب ارغوانی: موسوی گرمارودی / سفر ششم: علی مؤذنی

۴۸- کدام یک از موارد زیر از آثار منظوم ادبیات انقلاب اسلامی محسوب می شود؟

الف) مهاجر کوچک   ب) ظهور   ج) ضیافت   د) از آسمان سبز

۴۹- درست یا نادرست بودن عبارات زیر را مشخص کنید.

الف) مضمون شعر شاعران دوره چهارم معاصر تا انقلاب اسلامی بیشتر نقد اجتماعی است.
(درست_ نادرست)

ب) حماسی بودن زبان از ویژگی های شعر نیما یوشیج است. (درست_ نادرست)

۵۰- درست یا نادرست بودن موارد زیر را مشخص کنید .

الف) در سال های اول مشروطه بیشتر نویسندگان مطالب خود را در قالب داستان در روزنامه ها منتشر می کردند. (درست / نادرست)

ب) شعر نوتغزلی از گسترده ترین جریان های دوره سوم شعر معاصر است (درست / نادرست)

۵۱- هر یک از پدید آورندگان آثار زیر به ترتیب ، خالق کدام آثار هستند.

«مدیر مدرسه - راه آب نامه - آخر شاهنامه - گوشواره عرش»

الف) خسی در میقات - چشم هایش - زمستان - دستور زبان عشق

ب) ارزیابی شتابزده - تلخ و شیرین - زمستان - صدای سبز

۵۲- قالب کدام گزینه متفاوت است؟

الف) ضیافت   ب) جای پای خون   ج) بدوک   د) کشتی پهلوان گرفته

پاسخ:

۱- پروین (رخشنده) اعتصامی

۲- الف) احمد محمود   ب) جلال آل احمد

۳- حافظ

۴- الف) احمد محمود   ب) سید مهدی شجاعی   ج) مهدی اخوان ثالث

۵- الف) ۳ (گوشواره عرش)   ب) ۴ (خسی در میقات)   ج) ۱ (اگه بابا بمیره)

۶- الف) تاریخی   ب) ققنوس

۷- الف) ۳ (علی مؤذنی)   ب) ۴ (جلال آل احمد)   ج) ۲ (سیمین دانشور)

۸- گزینه ج

۹- الف) ۳ (سید محمد حسین بهجت تبریزی)   ب) ۱ (حسن مقدم)   ج) ۲ (قیصر امین پور)

۱۰- شاعر در این منظومه با شیفتگی تمام از اصالت فرهنگی و زیبایی های روستای زادگاهش یاد می کند.

۱۱- الف) زبانی   ب) ادبی

۱۲- سووشون

۱۳- علی مؤذنی

۱۴- الف) خداوندنامه   ب) سادگی   ج) ققنوس

۱۵- ب یا «دهکده پر ملال» نوشته «امین فقیری»

۱۶- ج) اسطوره های

۱۷- الف) یا شاعران جریان «سمبولیسم اجتماعی» یا «شعر نو حماسی» بیشتر به مسائل سیاسی، اجتماعی، مشکلات و آرمان های مردم توجه دارند.

۱۸- ب یا جلال آل احمد

۱۹- آخر شاهنامه، زمستان، از این اوستا (ذکر یک مورد کافی است)

۲۰- ۱) محتوی شعر   ۲) رمان نویسی

۲۱- تهران مخوف

۲۲- محمد رضا سرشار یا رضا رهگذر

۲۳- گزینه د یا سفرنامه

- ۲۴- دفاع مقدس
- ۲۵- جعفر خان از فرنگ برگشته
- ۲۶- قیصر امین پور
- ۲۷- الف) پروین اعتصامی
ب) پیش کسوتان
- ۲۸- ب) یا تصرف نیما در ماهیت شعر معاصر و ارائه ماهیتی کهن از آن، به تغییر در قالب و ویژگی‌های سخن شاعران قدیم انجامید.
- ۲۹- الف) آتش خاموش، شهری چون بهشت، سووشون
ب) صدای سبز، خواب ارغوانی، برآشتن گیسوی تاک، گوشواره عرش
- ۳۰- د) جریان نوگرایی نیما با سرایش «ققنوس» تثبیت شد. او در این منظومه، تغییراتی در اصول و ضوابط شعر سنتی ایجاد کرد.
- ۳۱- زمستان
- ۳۲- الف) نادرست
ب) درست
- ۳۳- صادق هدایت
- ۳۴- الف) ۲ یا نادرست
ب) ۱ یا درست
- ۳۵- ناصر خسرو
- ۳۶- یکی بود یکی نبود
- ۳۷- الف- استفاده از نماد، کاربرد مراعات نظیر یا عدم تساوی طول مصراع‌ها و یا موارد درست دیگر. ب- نیمایی یا شعر نو
- ۳۸- اخوان ثالث
- ۳۹- گزینه ج (چهارم - اجتماعی)
- ۴۰- تهران مخوف
- ۴۱- الف) گزینه ۳ (قیصر امین پور)
ب) گزینه ۱ (علی مؤذنی)
- ۴۲- الف) مقالات
- ب) نثر پر شتاب و بریده بریده که از آن با عنوان نثر تلگرافی یاد می‌کنند. ویژگی‌هایی از قبیل سادگی، روانی، استفاده از کنایات و بیان عامیانه (ج) شستم خبردار شد (د) والصفات صفًا
- ۴۳- الف) درست
ب) نادرست
ج) درست
د) نادرست
- ۴۴- الف) میرزا آقا تبریزی
ب) تهران مخوف
- ۴۵- الف- نادرست
ب- درست
- ۴۶- الف) درست
ب) نادرست
- ۴۷- گزینه «الف»
- ۴۸- گزینه «د» یا «از آسمان سبز»

۴۹- الف) درست ب) نادرست

۵۰- ب) درست الف) نادرست

۵۱- ب) ارزیابی شتابزده - تلخ و شیرین - زمستان - صدای سبز

۵۲- ج) بدوک

درس ششم:

اختیارات شاعری ۲ (وزنی)

- ۱- با توجه به بیت زیر به پرسش ها پاسخ دهید:
 « یاد باد آن که ز ما وقت سفر یاد نکرد   به وداعی دل غمدیده ما شاد نکرد »
 الف) « اختیار زبانی » مصراع اول را مشخص کنید
 ب) در رکن اول بیت ، کدام اختیار « وزنی » به کار رفته است؟
- ۲- اختیار « وزنی » بیت : « سرو را مانی ولیکن سرو را رفتار نه / ماه را مانی ولیکن ماه را گفتار نیست » را بنویسید.
- ۳- پس از تقطیع هجایی بیت زیر « دو اختیار وزنی » به کار رفته در آن را پیدا کنید و بنویسید:
 « به که ز بهر سخن برنگشاید زبان   گر نتواند که مرد سخن به پایان بُرد »
- ۴- با توجه به بیت « کیسه هنوز فربه است، با تو از آن قوی دلم / چاره چه خاقانی اگر، کیسه رسد به لاغری »:
 الف) در کدام رکن بیت اختیار وزنی صورت گرفته است ؟ نوع آن چیست؟
 ب) کاربرد این قابلیت ، تنها در چه وزن هایی رخ می دهد؟
- ۵- پس از تقطیع هجایی بیت زیر، جاهای معادل در دو مصراع را مقایسه کنید و دو اختیار « وزنی » به کار رفته در بیت را بیابید و در مورد آن بنویسید:
 « چرخ بر هم زنم ار غیر مرادم گردد   من نه آنم که زبونی کشم از چرخِ فلک »
- ۶- با توجه به جمله های زیر، مورد درست را از داخل پرانتز انتخاب کنید:
 الف) در مصراع : « همه کارم ز خود کامی به بد نامی کشید آخر » شاعر از اختیار زبانی (بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه - کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند) استفاده کرده است.
- ب) با توجه به علامت های هجایی ، رکن « سوی دلم » « U - U - » شاعر از اختیارات وزنی (قلب - ابدال) استفاده کرده است.
- ۷- واژه های « که » (U) و « نیست » (U -) در کجای مصراع با کلمه « بد » (U) برابر است ؟ این اختیار از کدام نوع است؟
- ۸- پس از تقطیع هجایی و تعیین وزن بیت زیر ، اختیارات « وزنی » به کار رفته در آن را بنویسید

دست در دامن مولا زد در که علی بگذر و از ما بگذر

۹- با توجه به بیت: «کیسه هنوز فربه است، با تو از آن قوی دلم / چاره چه خاقانی اگر، کیسه
رسد به لاغری»

الف) در چندمین رکن مصراع دوم به جای (U - U) «مفاعیلن»، (- UU) «مفتعلن» آمده است؟

ب) نام این اختیار شاعری وزنی چیست؟

۱۰- بیت «چو بشنوی سخن اهل دل مگو که خطاس / سخن شناس نه ای جان من خطا اینجاست»
را:

الف) تقطیع هجایی کنید.

ب) نشانه‌های هجایی آن را بگذارید.

ج) وزن بیت را بنویسید.

د) در رکن پایانی مصراع دوم، کدام اختیار شاعری وزنی، به کار رفته است؟

۱۱- در کدام رکن از بیت «چو بشنوی سخن اهل دل مگو که خطاست / سخن شناس نه ای جان
من خطا اینجاست» اختیار شاعری «ابدال» به کار رفته است؟

۱۲- بیت: «یاد باد آنکه ز ما وقت سفر یاد نکرد به وداعی دل غمدیده ما شاد نکرد»

الف) تقطیع هجایی کنید. ب) نشانه‌های هجایی آن را بگذارید. ج) وزن بیت را بنویسید.

۱۳- در رکن آخر مصراع «چو بشنوی سخن اهل دل، مگو که خطاست» کدام اختیار «وزنی» به
کار رفته است؟

۱۴- با توجه به بیت «تو با خدای خود انداز کار و دل خوش دار / که رحم اگر نکند مدعی، خدا
بکند» به پرسش‌ها پاسخ دهید:

الف) بیت را تقطیع هجایی کنید.

ب) نشانه‌های هجایی آن را بگذارید.

ج) وزن این بیت را بنویسید.

د) یک اختیار «وزنی» این بیت را بنویسید.

۱۵- در کدام بیت اختیار «وزنی» به کار رفته است؟

الف) به صد جان ارزد آن رغبت که جانان / نخواهم گوید و خواهد به صد جان

ب) سرو را مانی ولیکن سرو را رفتار نه / ماه را مانی و لیکن ماه را گفتار نیست

ج) همه کارم ز خودکامی به بدنای کشید آخر / نهان کی ماند آن رازی کز او سازند محفل‌ها

۱۶- با توجه به بیت «می‌کوش به هر ورق که خوانی / کان دانش را تمام دانی» به پرسش‌ها پاسخ
دهید.

الف) بیت را تقطیع هجایی کنید. ب) نشانه‌های هجایی آن را بگذارید.

- (ج) کدام اختیار وزنی در بیت به کار رفته است؟ (د) وزن بیت چیست؟
 ۱۷- با توجه به بیت زیر، به پرسش‌ها پاسخ دهید.
 «مرا بسود و فرو ریخت هر چه دندان بود / نبود دندان لابل چراغ تابان بود»
 الف) وزن بیت را بنویسید.
- (ب) در رکن دوم مصراع دوم، کدام اختیار وزنی به کار رفته است؟
 ۱۸- با مقایسه دو شعر زیر به پرسش‌ها پاسخ دهید.
 (۱) میان مشرق و مغرب ندای محتضریست / که گاه می‌گوید / من از ستاره دنباله‌دار می‌ترسم.
 (۲) چون درختی در صمیم سرد و بی‌ابر زمستانی / هر چه برگم بود و بارم بود / ... ریخته است
 الف) وزن کدام شعر، «ناهمسان» است؟
 (ب) مصراع اول شعر دوم چند رکن دارد؟
 (ج) وزن واژه معادل پایه‌های آوایی مصراع «که گاه می‌گوید» را بنویسید.
 ۱۹- با در نظر گرفتن بیت زیر به سوالات پاسخ دهید:
 همین حکایت، روزی به دوستان برسد / که سعدی از پی جانان برفت و جان انداخت
 الف- مصرع دوم را تقطیع هجایی کنید.
 ب- در آخرین هجای بیت، کدام نوع اختیار شاعری به کار رفته است؟
 پ- اختیار شاعری وزنی مشترک هر دو مصراع را بنویسید.
- ۲۰- در کدام بیت، اختیار وزنی «آوردن فاعلاتن به جای فعلاتن» به کار رفته است؟
 الف- یاد باد آن که ز ما وقت سفر یاد نکرد / به وداعی دل غم دیده ما شاد نکرد
 ب- یوسف گم گشته باز آید به کنعان غم مخور / کلبه احزان شود روزی گلستان غم مخور
 ۲۱- شاعر در کدام رکن از مصراع‌های بیت زیر از اختیار شاعری وزنی «ابدال» استفاده کرده است؟
 خسروان قبله حاجات جهانند ولی / سبیش بندگی حضرت درویشان است
- ۲۲- جاهای خالی را کامل کنید.
 کاربرد قابلیت وزنی «قلب» بسیار کم است و تنها در وزن‌های ..... و ..... رخ می‌دهد.
- ۲۳- با توجه به بیت زیر مصراع اول را تقطیع هجایی کنید.
 یاری اندر کس نمی‌بینیم یاران را چه شد؟ / دوستی کی آخر آمد، دوست‌داران را چه شد؟
- ۲۴- در بیت زیر یک «اختیار وزنی» بیابید و نوع آن را بنویسید.
 دلم شکسته تر از شیشه‌های شهر شماس / شکسته باد کسی کاین چنینمان می‌خواست
- ۲۵- با توجه به بیت زیر به پرسش‌ها پاسخ دهید.
 «من ندانم به نگاه تو چه رازی است نهان / که من آن راز توان دیدن و گفتن نتوان»
 الف) بیت را تقطیع هجایی کنید. (ب) نشانه‌های هجایی آن را بگذارید.

- ج) وزن بیت را بنویسید.
- د) یک اختیار «وزنی» مشخص کنید.
- ۲۶- نوع اختیار زبانی و اختیار وزنی بیت زیر را مشخص کنید. این اختیارات در کدام یک از پایه های آوایی قرار گرفته اند؟
- من که هر آنچه داشتم اول ره گذاشتم / حال برای چون تویی اگر که لایقم بگو
- ۲۷- نشانه های هجایی کدام بیت را می توان به دو صورت همسان و ناهمسان برش آوایی زد؟ نظم کدام برش بر دیگری برتری دارد؟
- الف) چون جام شفق موج زند خون به دل من / با این همه، دور از تو مرا چهره زردی است .
- ب) ترک گدایی مکن که گنج بیایی / از نظر رهروی که در گذر آید
- ۲۸- با توجه به بیت شکر ایزد که به اقبال کَلَه گوشه گل / نخوت باد دی و شوکت خار آخر شد به سؤالات پاسخ دهید .
- الف) پایه های آوایی اول و چهارم مصراع دوم بیت بالا را تقطیع و نشانه های هجایی آنها را در جدول قرار دهید و وزن کامل بیت را بنویسید.

پایه های آوایی				
نشانه هجایی				
وزن				

- ب) دو اختیار وزنی در مصراع دوم ذکر کنید.
- ۲۹- با توجه به بیت « هر چه داری اگر به عشق دهی / کافر مگر جوی زیان بینی » به سؤالات پاسخ دهید .
- الف) مصرع اول بیت را تقطیع هجایی کنید. مرز آوایی هر پایه را مشخص کنید
- ب) نوع اختیار وزنی را در رکن اول و سوم « مصراع دوم » بنویسید.
- ۳۰- واژه های « که » (U) و « کشت » (U-) در کجای مصراع با کلمه « کش » (-) برابر است ؟ این اختیار، زبانی است یا وزنی؟
- ۳۱- در بیت زیر کدام رکن دارای اختیار وزنی « قلب » است؟
- « کیست که پیغام من به شهر شروان برد / یک سخن از من بدان مرد سخندان برد »
- الف) رکن اول مصرع اول   ب) رکن سوم مصراع اول
- ج) رکن اول مصرع دوم   د) رکن سوم مصراع دوم

پاسخ:

- ۱- الف) امکان حذف همزه (در هجای چهارم مصراع اول ، یا / د / با / دان)
- ب) آوردن « فعلاتن » به جای « فاعلاتن »

۲- بلند بودن هجای پایان مصراع ها (هجای پایانی مصراع ها چه کوتاه باشد، چه کشیده ، همواره بلند به حساب می آید و با علامت (-) شان داده می شود) (نَ ، نیست : هر دو باید بلند باشد)

۳-

بِه کِ زِ بَهِ	رِ سُ خَن	بَر نَ گُ شا	یَد زِ بان
— U —	— U —	— U —	— U —
گَر نَ تَ وا	نَد کِ مرد	سُ خَن بِ پا	یان بَ رَد
— U —	— U —	— U —	— U —
مفتعلن	فاعِلن	مفتعلن	فاعِلن

۱- بلند بودن هجای پایان نیم مصرع دوم مانند پایان مصراع

۲- اختیار قلب . آوردن « مفاعِلن » به جای « مفتعلن » در رکن سوم مصرع دوم

۴- الف) رکن دوم مصرع دوم. قلب (ب) مفتعلن و مفاعِلن

۵-

پایه های آوایی	چَر خِ بَر هَم	زَن مَر غی	رِ مُ را دَم	گَر دَد
مَن نَ آ نَم	کِ زِ بَو نی	کِ شَ مَز چَر	خِ فَ لَک	
— U —	— U —	— U —	— U —	U — U
نشانه های هجایی	فاعلاتن	فعلاتن	فعلاتن	فعلن
وزن شعر	فاعلاتن	فعلاتن	فعلاتن	فعلن

الف) در رکن اول آوردن « فاعلاتن » به جای « فعلاتن »

ب) در رکن پایانی « ابدال » آوردن « فع لن » به جای فعلن »

۶- الف) بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه (ب) قلب

۷- در هجای پایان مصراع اختیار وزنی

۸-

دَس ت دَر دا	مَ نِ مو لا	زَد دَر
— U —	— U —	— / —
کِ عَ لی بُگ	ذَ رُ از ما	مَ گُ ذَر
— U —	— U —	— U —

آوردن « فاعلاتن » به جای فعلاتن در رکن اول مصرع اول . ابدال (در پایانی مصراع اول : شاعر

به جای دو هجای کوتاه کنار هم ، یک هجای بلند آورده است)

۹- الف) دومین رکن (ب) قلب

۱۰-

الف) تقطیع هجایی	چُ بشـ نـ وی	سُ خَ نِ آه	لِ دل مَ گو	کِ خَ طااست
ب) نشانه‌های هجایی	. U . U	. . UU	. U . U	. UU
الف) تقطیع هجایی	سُ خَن شِ نا	سِ نِ ای جا	نِ من خَ طا	این جاست
ب) نشانه‌های هجایی	. U . U	. . UU	. U . U	. / . UU
ج) وزن ۱ نمره	مفاعِلن	فعلاتِن	مفاعِلن	فعلِن

۱۱- رکن پایانی مصراع دوم

۱۲-

یا د با دان	کِ زِ ما وق	تِ سَ فَرِ یا	د نَ کرد
-- U _	-- UU	-- UU	-- UU
بِ وِ دا عی	دِ لِ غَمِ دی	دِ یِ ما شا	د نَ کرد
-- UU	-- UU	-- UU	-- UU
فاعلاتِن (فعلاتِن)	فعلاتِن	فعلاتِن	فعلِن

الف) تقطیع هجایی ب) نشانه‌های هجایی ج) وزن (فاعلاتِن «فعلاتِن» فعلاتِن، فعلاتِن، فعلِن)

۱۳- هجای کشیده در پایان مصراع، تبدیل به هجای بلند می‌شود.

۱۴-

الف) تقطیع هجایی	تُ	با	خُ	دا	یِ	خُ	دن	دا	ز	کا	رُ	دل	خُش	دار
ب) نوشته‌های هجایی	U	-	U	-	U	U	-	-	U	-	U	-	-	U
الف) تقطیع هجایی	کِ	رَح	مَ	گَر	نَ	کُ	نَد	مُد	دَ	عی	خُ	دا	بِ کُ	نَد
ب) نشانه‌های هجایی	U	-	U	-	U	U	-	-	U	-	U	-	UU	-

الف) تقطیع هجایی ب) نشانه‌های هجایی

ج) مفاعِلن فعلاتِن مفاعِلن فَعِلن (فع لن)

د) ۱- اختیار وزنی ابدال در کاربرد یک هجای بلند (خُش) به جای دو هجای کوتاه (ب ک) در رکن

پایانی (فعلِن = فع لن) ۲- اختیار وزنی تبدیل هجای کشیده پایان مصراع به یک هجای بلند. ۵/۰

(ذکر یک مورد کافی است)

۱۵- ب یا سرو را مانی ولیکن سرو را رفتار نه / ماه را مانی ولیکن ماه را گفتار نیست

=۱۶

الف) تقطیع هجایی	می	کو	ش ب	هَر	وَ	رَق	کِ	خا	نی
ب) نشانه‌های هجایی	-	-	UU	-	U	-	U	-	-
الف) تقطیع هجایی	کان	دان	نِش	را	تَ	ما	م	دا	نی
ب) نشانه‌های هجایی	-	-	UU	-	U	-	U	-	-

الف) تقطیع هجایی ب) نشانه‌های هجایی ج) ابدال د) مستفعل فاعلات فعلن یا مفعول
مفاعیلن

۱۷- الف) مفاعیلن فاعلاتن مفاعیلن فع لن ب) ابدال

۱۸- الف) بیت ۱ ب) پنج رکن ج) مفاعیلن فع لن

۱۹- الف- ک / سَع / د / یَز / پ / ی / جا / نان / ب / رَف / ت / جا / نَن / داخت

ب- بلند بودن هجای پایانی مصراع یا اختیار شاعری وزنی

پ- ابدال

۲۰- گزینه الف یا بیت: یاد باد آن که ز ما وقت سفر یاد نکرد / به وداعی دل غم دیده ما شاد نکرد

۲۱- در رکن آخر مصراع اول یا (دَوَلِی) -uu- و در رکن آخر مصراع دوم یا (شا نِست) -

۲۲- مفتعلن یا -uu- و مفاعیلن یا -u-u-

۲۳- الف- (یا / ر / یَن / دَر / کَس / ن / می / بی / نیم / یا / ران / را / چ / شد)

۲۴- ۱) ابدال در رکن پایانی مصراع دوم (می‌خواست) / ۲) هجای بلند پایانی در هر دو مصراع

(ماست، خواست)

۲۵-

الف) تقطیع هجایی مصراع اول	من نَ دا نم	بِ نِ گا ه	تُ چِ را زی	ست نَ هان
ب) نشانه‌های هجایی مصراع اول	- - U +	U U -	U U - -	U U -
الف) تقطیع هجایی مصراع دوم	کِ مَ نان را	ز تَ وان دی	دَ نُ گف تن	نَ تَ وان
ب) نشانه‌های هجایی مصراع دوم	U U - -	U U - -	U U - -	U U -
ج) وزن بیت	فاعلاتن	فاعلاتن	فاعلاتن	فاعِلن

د) اختیار وزنی آوردن فاعلاتن به جای فاعلاتن در مصراع اول

۲۶- امکان حذف همزه قلب

در پایه آوایی یا رکن اول مصرع اول (هر آن = ه ران)

در پایه آوایی یا رکن سوم مصراع دوم یا رکن هفتم (اَگَر کِ لا - مفاعیلن مفتعلن)

۲۷- گزینه «الف» یا بیت چون جام شفق موج زند خون به دل من با این همه دور از تو مرا

چهره زردی است همسان یا «مستفعل مستفعل مستفعل فع لن (مستف)

-۲۸

پایه های آوایی	نَخ وَ تِ با		خِر شد
نشانه هجایی	_ _ U _		--(-UU)
وزن	فاعلاتن (فاعلاتن)	فعلاتن	فع لن (فَعْلَن)

ب) آوردن فاعلاتن به جای فعلاتن در رکن اول

ابدال (در هجای ماقبل آخر مصراع دوم یا رکن آخر مصراع دوم)

با توجه به اینکه در صورت سوال اختیارات ذکر نگردیده است. در ستون دوم، تقطیع هجایی به صورت _UU_ نیز صحیح است

۲۹-الف) هر / چه / دا / ری / ا / گر / ب / عش / ق / د / هی

ب) آوردن فاعلاتن به جای فعلاتن در رکن اول ابدال

۳۰-پایان مصرع (اگر دانش آموز به هجای پایانی نیم مصرع اوزان دوری نیز اشاره نماید نمره تعلق می گیرد) وزنی

۳۱-ب) رکن سوم مصراع اوّل

درس نهم: اغراق، ایهام و ایهام تناسب

۱- در هر یک از بیت های زیر گروه « الف » کدام آرایه ادبی گروه « ب » به کار رفته است؟ (قسمت « ب » یک مورد اضافه است.)

الف	ب
۱) هرگز وجود حاضر غایب شنیده ای / من در میان جمع و دلم جای دیگر است	الف) ایهام
۲) اگر سنت اوست نو آوری / نگاهی هم از نو به سنت کنیم	ب) اغراق
۳) دل و کشور جمع و معمور باد / زملکت پراکندگی دور باد	ج) متناقض نما
۴) آن فرومایه هزار من سنگ بر دارد و طاقت یک حرف نمی آرد	د) تضمین
	هـ) لفّ و نشر

۲- کدام یک از عبارت های زیر درست و کدام نادرست است ؟

الف) در بیت: حافظ از جور تو، حاشا که بگرداند روی / « من از آن روز که در بند تو ام آزادم »؛ آرایه « تضمین » وجود دارد.

ب) آرایه بیت: سر من مست جمالت ، دل من خام خیالت / گهر دیده نثار کف دریای تو دارد؛ « متناقض نما » است

(ج) در شعر: « می شناسمت / چشم های تو میزبانِ آفتابِ صبحِ سبزِ باغِ هاست / می شناسمت » آرایه « اغراق » وجود دارد.

(د) بیت: « نه خدا توانمش خواند ، نه بشر توانمش گفت / متحیرم چه نامم شه ملک لافتی را » آرایه « تلمیح » ندارد.

۳- در بیت: « روی خوبت آیتی از لطف بر ما کشف کرد / زان زمان جز لطف و خوبی نیست در تفسیر ما »

الف) کدام واژه ، آرایه « ایهام تناسب » به وجود می آورد؟

ب) دو معنی این واژه را بنویسید

ج) این واژه با کدام یک از کلمات بیت « تناسب » دارد؟

۴- آرایه های شاخص هر بیت را از کمانک مقابل آن بیابید و بنویسید:

الف) ز دیوارها خشت و از بام سنگ / به کوی اندرون تیغ و تیر و خدنگ (اغراق - مراعات نظیر)

ب) باز آی که در غم تو ما را / چشمی و هزار چشمه آب است (مراعات نظیر - اغراق)

۵- کدام آرایه ادبی، مناسب ترین ابزار برای تصویر آفرینی در حماسه است؟ این آرایه را در بیت زیر بیابید:

« چو بوسید پیکان سر انگشت اوی گذر کرد بر مهره پشت اوی »

۶- در شعر زیر، کدام واژه دارای ایهام است؟ معانی آن را بنویسید:

« ناگهان انگار / بر لب آن چاه / سایه ای را دید / او شغاد آن نابردار بود.»

۷- با توجه به « ایهام تناسب » به کار رفته در بیت زیر :

« ز شور عشق، دل خویش چون سبک سازیم نمک جدا به چه تدبیر از این کباب کنیم »

الف) واژه « شور » در این بیت به معنی ..... است و معنی دیگر آن «.....» است

ب) در معنایی که مورد نظر نیست ، واژه شور با «.....» تناسب دارد

۸- در بیت « نگران با من ایستاده سحر / صبح می خواهد از من / کز مبارک دم او آورم این قوم

به جان باخته را / بلکه خبر »؛ کلمه « نگران » ایهام دارد، معانی مختلف آن را بنویسید.

۹- در بیت « چون شب‌نم اوفتاده بدم پیش آفتاب / مهرم به جان رسید و به عیوق بر شدم »

الف) در کدام واژه آرایه « ایهام تناسب » به کار رفته است؟

ب) واژه مورد نظر با کدام کلمه « تناسب » دارد؟

۱۰- در بیت « پرستش به مستی است در کیش مهر / برون اند زین جرگه هوشیار » واژه « مهر »

در معنای « عشق و مهرورزی » پذیرفتنی است و دارای آرایه ..... است ؛ معنی دیگر آن با

واژه‌های ..... و ..... تناسب دارد

۱۱- در بیت « اگر سنت اوست نو آوری / نگاهی هم از نو به سنت کنیم » ؛ واژه « از نو » ایهام

دارد، معانی مختلف آن را بنویسید.

- ۱۲- در بیت «چنان سایه گسترد بر عالمی که زالی نیندیشد از رستمی»: الف) در کدام واژه آرایه «ایهام تناسب» به کار رفته است؟ ب) واژه مورد نظر با کدام کلمه تناسب دارد؟
- ۱۳- در بیت «پرستش به مستی است در کیش مهر برون اند زین جرگه هشیارها»: الف) کدام واژه، آرایه «ایهام تناسب» پدید آورده است؟ ب) این واژه با کدام کلمه در بیت «تناسب» دارد؟
- ۱۴- آرایه مشترک ابیات زیر چه نام دارد؟ الف) بگذار تا بگیریم چون ابر در بهاران کز سنگ ناله خیزد روز وداع یاران ب) دلم گرفته از این روزها دلم تنگ است میان ما و رسیدن هزار فرسنگ است
- ۱۵- در بیت: «اگر سنت اوست نوآوری، نگاهی هم از نو به سنت کنیم»: الف) واژه «از نو» آرایه ..... پدید آورده است. ب) دو معنای این واژه را با توجه به بیت بنویسید.
- ۱۶- در بیت: «روی خوبت آیتی از لطف بر ما کشف کرد / زان زمان جز لطف و خوبی نیست در تفسیر ما» الف) کدام واژه، آرایه «ایهام تناسب» را به وجود آورده است؟ ب) این واژه با کدام کلمه در بیت، «تناسب» برقرار کرده است؟
- ۱۷- در بیت «خانه زندان است و تنهایی ضلال / هر که چون سعدی گلستانیش نیست»: الف) در کدام واژه، آرایه «ایهام» به کار رفته است؟ ب) معانی مختلف این واژه را بنویسید.
- ۱۸- چگونه به وجود آرایه «ایهام تناسب» در واژه «هزار» پی می‌بریم؟ «گر هزار است بلبل این باغ / همه را نغمه و ترانه یکی است»
- ۱۹- مناسب‌ترین آرایه برای «تصویر آفرینی» بیت زیر، سروده فردوسی، چیست؟ «یکی تازی‌ای برنشسته سیاه / همی خاک نعلش برآمد به ماه»
- ۲۰- در شعر «نگران با من استاده سحر / صبح می‌خواهد از من / کز مبارک دم او آورم این قوم به جان باختہ را / بلکه خبر»: الف) کدام واژه آرایه «ایهام» را پدید آورده است؟ ب) دو معنای این واژه را بنویسید.
- ۲۱- با توجه به بیت «گر هزار است بلبل این باغ / همه را نغمه و ترانه یکی است» به پرسش‌ها پاسخ دهید:
- الف) در کدام واژه، آرایه «ایهام تناسب» به کار رفته است؟ ب) معانی مختلف این واژه را بنویسید. ج) این واژه، با کدام یک از واژه‌های بیت، تناسب دارد؟ (یک مورد)

- ۲۲- با توجه به آرایه «ایهام» مصراع دوم بیت زیر را به دو شکل معنی کنید.
 «چون جام شفق موج زند خون به دل من / با این همه دور از تو مرا چهره زردی است»
- ۲۳- در بیت «گر هزار است بلبل این باغ / همه را نغمه و ترانه یکی است»
 الف) واژه «هزار» علاوه بر عدد، چه معنایی را در ذهن خواننده تداعی می‌کند؟
 ب) توهمدر معنی دیگر این واژه، کدام آرایه ادبی را پدید آورده است؟
- ۲۴- در بیت زیر، دلیل وجود آرایه «اغراق» را توضیح دهید.
 «دلم گرفته از این روزها دلم تنگ است / میان ما و رسیدن هزار فرسنگ است»
- ۲۵- در بیت «گویند: روی سرخ تو سعید، که زرد کرد؟ / اکسیر عشق بر مسم افتاد و زر شدم»:
 الف) کدام واژه آرایه «ایهام تناسب» را پدید آورده است؟
 ب) اگر هجاهای بیت را به شکل «سه تا، چهار تا، چهار تا، سه تا» جدا کنیم، وزن پایه‌های آوایی دوم و چهارم را بنویسید.
- ۲۶- «ایهام تناسب» به کار رفته در بیت زیر را توضیح دهید:
 گویند روی سرخ تو سعدی که زرد کرد؟ / اکسیر عشق بر مسم افتاد و زر شدم
- ۲۷- در بیت «ارغوان جام عقیقی به سمن خواهد داد / چشم نرگس به شقایق نگران خواهد شد»
 الف- کدام واژه ایهام دارد؟
 ب- معانی واژه ایهامی آن را بنویسید.
- ۲۸- سعدی در بیت زیر با کاربرد کدام آرایه ادبی برای بزرگ‌نمایی در توصیف روز وداع یار، اوج احساسات و عواطف درونی خود را نشان داده است؟
 بگذار تا بگریم چون ابر در بهاران / کز سنگ ناله خیزد روز وداع یاران
- ۲۹- کدام بیت را می‌توان نمونه سروده انتقادی دوره بیداری به شمار آورد؟
 الف- پرستش به مستی است در کیش مهر / برون‌اند زین جرگه، هشیارها
 ب- غلغلی انداختی در شهر تهران ای قلم / خوش حمایت می‌کنی از شرع قرآن ای قلم
- ۳۰- در شعر زیر «واژه‌ای» دیده می‌شود که معنای نزدیک آن در بیت آمده است و معنای دور آن با یکی از واژه‌های بیت تناسب دارد، آن واژه کدام است؟
 «گویند روی سرخ تو سعدی که زرد کرد / اکسیر عشق بر مسم افتاد و زر شدم»
 الف) اکسیر   ب) روی   ج) مس   د) زر
- ۳۱- با توجه به ابیات زیر به پرسش‌ها پاسخ دهید.
 ۱) گفتم که بوی زلفت گمراه عالمم کرد / گفتا اگر بدانی هم اوت رهبر آید
 ۲) یکی را حکایت کنند از ملوک / که بیماری رشته کردش چو دوک
 الف) در کدام بیت آرایه‌ی ایهام وجود دارد؟
 ب) با ذکر واژه ایهام‌دار، معانی مختلف آن را بنویسید.

۳۲- در بیت زیر واژه..... در دو معنا به کار رفته است و کاربرد این واژه باعث خلق آرایه..... شده است.

بی مهر رخت روز مرا نور نمانده است. / وز عمر مرا جز شب دیجور نمانده است
۳۳- آرایه مناسب را از داخل کمانک انتخاب کنید .

الف) لبریز زندگی است نفس های آخرت / آورده مرگ گرم به آغوش تو پناه (متناقض نما - اسلوب معادله)

ب) نگران با من استاده سحر / صبح می خواهد از من / کز مبارک دم او آورم این قوم به جان باخته را / بلکه خبر (ایهام - حسن تعلیل)

۳۴- در بیت زیر شاعر برای تصویر آفرینی در حماسه از چه آرایه ای بهره گرفته است؟

به تنها یکی گور بریان کنی / هوا را به شمشیر گریان کنی

۳۵- نام بحر کدام بیت «هرج مسدس محذوف» است؟

الف) سراپا اگر زرد و پژمرده ایم / ولی دل به پاییز نسپرده ایم

ب) بگفتا عشق شیرین بر تو چون است / بگفت از جان شیرینم فزون است.

۳۶- با توجه به بیت «خانه زندان است و تنهایی ضلال / هر که چون سعدی گلستانیش نیست» به سوالات پاسخ دهید .

الف) کدام واژه موجب به پیدایش آرایه «ایهام» شده است؟

ب) دو معنی متفاوت این واژه را بنویسید

پاسخ:

۱- ج (حاضر غایب) ۲) الف (از نو (دوباره / از قالب شعر نو) ۳) هـ (دل ، جمع / کشور

معمور «آباد» ۴) ب (کسی نمی تواند هزار من سنگ را بردارد)

۲- الف (درست ب) نادرست ج) درست د) درست

۳- الف) آیت ب) نشانه ، آیه ج) تفسیر

۴- الف) مراعات نظیر «دیوار ، خشت ، سنگ / تیغ ، تیر ، خدنگ»

ب) اغراق «چشمی که هزار چشمه آب داشته باشد»

۵- اغراق ، همین که نوک تیر به سرانگشت رستم رسید از مهره پشت اشکبوس گذر کرد (سرعت تیراندازی)

۶- نابردار «الف) برادر ناتنی ب) ناجوانمرد ، نامرد

۷- الف) غوغا و هیجان نمکین ، پرنمک ب) نمک

- ۸- (۱) نگرستن ۲) نگران و مضطرب
- ۹- (الف) مهر (ب) عیوق «نام ستاره ای است» (مهر: الف) محبت (ب) خورشید
- ۱۰- «ایهام تناسب» واژه های: کیش، پرستش
- ۱۱- (الف) دوباره (ب) قالب شعر نو
- ۱۲- (الف) زال «الف: نام پدر رستم ب: پیر سفید موی» (ب) رستم
- ۱۳- (الف) مهر (ب) پرستش
- ۱۴- اغراق
- ۱۵- (الف) ایهام (ب) ۱- دوباره ۲- جدید
- ۱۶- (الف) آیت (ب) تفسیر
- ۱۷- (الف) گلستان (ب) ۱. باغ و گلزار ۲. کتاب گلستان سعدی
- ۱۸- هزار در معنی عدد هزار و در معنی دیگر آن با بلبل، باغ، نغمه و ترانه تناسب دارد.
- ۱۹- اغراق
- ۲۰- (الف) نگران (ب) ۱: نگاه کردن ۲: دلواپسی
- ۲۱- (الف) هزار (ب) عدد هزار، بلبل (ج) بلبل، باغ، نغمه، ترانه
- ۲۲- به دلیل دوری از تو چهره‌ام زرد و بیمار است - دور باد از تو! چهره من زرد و بیمار است.
- ۲۳- (الف) بلبل (ب) ایهام تناسب
- ۲۴- شاعر در توصیف فاصله، بزرگنمایی کرده است. هزار فرسنگ، برای فاصله بسیار دور از ذهن است.
- ۲۵- (الف) روی (ب) فاعلات-فاعلن
- ۲۶- واژه «روی» دو معنای چهره و نوعی فلز دارد، در اینجا معنی چهره، پذیرفتنی است. یا هر توضیح درست دیگر
- ۲۷- (الف) نگران ب- نگاه کننده یا نگرنده و دل واپس، مضطرب، آشفته یا هر معنای درست دیگر
- ۲۸- اغراق
- ۲۹- ب یا بیت: غلغلی انداختی در شهر تهران ای قلم / خوش حمایت می کنی از شرع قرآن ای قلم.
- ۳۰- گزینه ب (روی)
- ۳۱- گزینه اول (گفتم که بوی زلفت ...) کلمه «بو» یک معنی به معنای رایحه و معنی دیگر آرزو
- ۳۲- مهر ایهام
- ۳۳- (الف) متناقض نما (پارادوکس) (ب) ایهام
- ۳۴- اغراق

- ۳۵- گزینه «ب» یا بیت بگفتا عشق شیرین بر تو چون است بگفت از جان شیرینم فزون است. *
- ۳۶- الف) گلستان (ب) ۱) باغ و گلزار ۲) کتاب گلستان

درس دهم: سبک‌شناسی دوره معاصر و انقلاب اسلامی

- ۱- دو مورد از ویژگی های «فکری» شعر انقلاب اسلامی را بنویسید.
- ۲- در شعر سنتی دوره انقلاب اسلامی، تقلید و تمایل به کدام سبک های شعری زیاد است؟
- ۳- همه گزینه ها «سطح ادبی» شعر انقلاب اسلامی را نشان می دهد، به جز گزینه...
الف) در این دوره قالب های سنتی مورد توجه قرار گرفت و شیوه نیمایی به ویژه در میان جوانان تا حدودی از رونق افتاد.
- ب) موضوع شعر محدود نیست و بسیار تنوع دارد و شاعر برای انتخاب موضوع آزاد است.
- ج) در سال های نخستین، شعر این دوره از تمثیل و نماد گرایی، کمتر بهره گرفته است.
- د) گرایش به خیال بندی، شعر برخی شاعران این دوره را گاه به شعر بیدل و صائب نزدیک کرده است.
- ۴- چرا در ادبیات معاصر تا انقلاب اسلامی، واحد شعر بیشتر «بند» است نه «بیت»؟
- ۵- همه گزینه ها «سطح ادبی» شعر ادبیات معاصر تا انقلاب اسلامی را نشان می دهد، به جز گزینه...
الف) علاوه بر قالب های سنتی، قالب نیمایی و سپید پر کاربرد است.
- ب) صور خیال، جدید و نو هستند و تکرار تصاویر شاعران دوره های قبل نیستند.
- ج) گرایش به نماد در تصاویر شعری بیشتر می شود.
- د) معشوق در ادبیات معاصر مانند دوره های آغازین شعر فارسی زمینی است.
- ۶- در سطح فکری شعر دوره انقلاب، وضعیت حماسه و عرفان چگونه است؟
- ۷- هر یک از ویژگی های زیر، مربوط به کدام یک از قلمروهای سه گانه «شعر انقلاب اسلامی» است؟
الف) آشنایی زدایی و روی آوردن به ترکیب های بدیع و بی سابقه.
- ب) بعد از پیروزی انقلاب، قالب های سنتی مورد توجه قرار گرفت.
- ۸- واژه درست را از داخل کمانک انتخاب کنید:
الف) زبان واژگان شعری در قصاید دوره انقلاب به سبک (خراسانی - هندی) نزدیک است.
- ب) مخاطب شعر در ادبیات معاصر (روشنفکران، عامه مردم) هستند.

۹- هر یک از موارد زیر مربوط به کدام ویژگی «زبانی - ادبی - فکری» شعر «ادبیات دوره معاصر تا انقلاب اسلامی» است؟

(الف) جمله‌بندی‌های ساده در شعر ملاصدرا کاملاً چشمگیر است.

(ب) مدح و ذم و هجو در شعر این دوره بسیار کم است.

(ج) گرایش به «نماد» در تصاویر شعری بیشتر می‌شود.

۱۰- در جاهای خالی، کلمات مناسب بنویسید.

(الف) اندیشه حاکم بر داستان‌های دهه اول پس از پیروزی انقلاب، ابتدا سیاسی و در مرحله بعد، ..... است.

(ب) در شعر سنتی دوره انقلاب اسلامی تقلید از سبک عراقی و ..... و تمایل به آن‌ها زیاد است.

۱۱- کدام یک از ویژگی‌های زیر «وجه اشتراک» سطح زبانی شعر «دوره بازگشت و بیداری» و «دوره معاصر تا انقلاب اسلامی» است؟

(الف) کم توجهی کاربرد جمله‌ها و ترکیبات زبانی در شعر

(ب) آشنایی‌زدایی زبانی و روی آوردن به ترکیبات بدیع

(ج) سادگی و روانی زبان شعر

۱۲- هر یک از جملات زیر، مربوط به کدام یک از ویژگی‌های (زبانی - ادبی - فکری) است؟

(الف) در دهه هشتاد شاهد داستانک نویسی (مینی‌مال) و مدرن‌نویسی هستیم.

(ب) موضوع شعر در ادبیات معاصر، محدود نیست و بسیار تنوع دارد و شاعر برای انتخاب موضوع آزاد است.

۱۳- درستی و نادرستی عبارت‌های زیر را مشخص کنید.

(الف) در نثر دوره انقلاب اسلامی، گرایش به برخی قالب‌ها مانند خاطره، قطعه ادبی و سفرنامه از رواج افتاد.

(ب) ابهام در شعر معاصر پسندیده است و معنی‌گزینی از ویژگی‌های شعر این دوره است.

(ج) تفکر «اومانیسم» که در آثار قبل از انقلاب وجود داشت، گاهی در برخی از آثار بعد از انقلاب به گونه‌ای کم‌رنگ مشاهده می‌شود.

۱۴- هر یک از جمله‌های زیر، مربوط به کدام یک از ویژگی‌های (فکری - ادبی) است؟

(الف) در نثر دوره معاصر، سبک‌های متفاوتی در داستان‌نویسی بر اساس «نام نویسنده» وجود دارد.

(ب) تلفیق حماسه و عرفان را در غزل حماسی انقلاب می‌توان دید.

(ج) شعر دوره انقلاب اسلامی بهره‌گیری کمتری از تمثیل دارد و شاعران به صراحت بیان روی آوردند.

۱۵- هر یک از جملات زیر، مربوط به کدام یک از ویژگی‌های (زبانی - ادبی - فکری) است؟
الف) دشمنی با استعمار و استبداد، در نثر روزنامه‌ای عصر بیداری بسیار مورد توجه قرار گرفته است.

ب) در دوره معاصر، گرایش به نماد در تصاویر شعری بیشتر می‌شود.
ج) با انقلاب اسلامی و وقوع جنگ تحمیلی، بسیاری از واژه‌های مربوط به فرهنگ ایثار و شهادت و مبارزه و مقاومت وارد زبان داستان این دوره شد.

د) گرایش به خیال‌بندی، شعر برخی شاعران دوره انقلاب اسلامی را گاه به شعر بیدل و صائب نزدیک کرده است.

۱۶- کدام یک از موارد ستون «ب» به جملات ستون «الف» مربوط است؟ (یک مورد در ستون «ب» اضافی است).

گروه الف	گروه ب
۱) در شعر ادبیات معاصر، انتخاب وزن، متناسب با لحن ..... گفتار و زبان شعر است.	مصنوع
۲) گونه‌های نثر فنی و ..... در نثر ادبیات دوره معاصر جایگاهی ندارد.	بینابین
۳) در نثر دوره انقلاب اسلامی، زبان داستان‌ها به ویژه در زمان جنگ بیشتر ..... است.	عامیانه
	طبیعی

۱۷- با توجه به نوشته زیر، دو مورد از ویژگی‌های «زبانی» نثر دوره معاصر تا انقلاب را بنویسید.
«به قدری عصبانی شده بودم که چشمم جایی را نمی‌دید. از این بهانه تراشی‌هایش داشتم شاخ در می‌آورد. بی‌اختیار در خانه را باز کرده و این جوان نمک‌شناس را مانند موشی که از خمره روغن بیرون کشیده باشند، بیرون انداختم.»
جمال زاده

۱۸- درستی یا نادرستی عبارت زیر را تعیین کنید.
الف) یکی از ویژگی‌های فکری ادبیات معاصر تا انقلاب اسلامی، فراوانی مدح، ذم و هجو در شعر است.

۱۹- در بررسی سبک‌شناسی شعر زیر، هر گزاره، مربوط به کدام یک از سطوح «زبانی، ادبی یا فکری» ادبیات انقلاب اسلامی است؟

«سراپا اگر زرد و پژمرده‌ایم / ولی دل به پاییز نسپردیم
چو گلدان خالی لب پنجره / پر از خاطرات ترک خورده‌ایم»
قیصر امین‌پور
الف) «خاطرات ترک خورده» یک ترکیب بدیع و بی‌سابقه است.

ب) شاعر در این سروده از واژه‌های نمادین مانند «پاییز» بهره برده است.
۲۰- درباره سبک شعر دوره معاصر تا انقلاب اسلامی، کدام گزینه نادرست است؟

الف- تفکر شاعر، بیشتر زمینی و پیرامون امور دنیوی است.

- ب- دست شاعر برای استفاده از همه واژه‌ها بسته است.
- پ- معنی گریزی، از ویژگی‌های شعر این دوره است.
- ۲۱- در شعر سنتی دوره انقلاب اسلامی، تقلید از شبک ..... و ..... و تمایل به آنها زیاد است.
- ۲۲- در سروده زیر، شاعر به کدام ویژگی «سطح فکری» شعر دوره انقلاب اسلامی پرداخته است؟
- اگر دشمن دشمنان، گردنیم
اگر خنجر دوستان، گرده‌ایم
- گواهی بخواهید، اینک گواه
همین زخم‌هایی که نشمرده‌ایم
- ۲۳- کدام گزینه درست است؟
- الف- تفکر انسان‌گرایانه، گاهی در برخی از آثار بعد از انقلاب به گونه‌ای کمرنگ مشاهده می‌شود.
- ب- اندیشه حاکم بر داستان‌های دهه اول پس از پیروزی انقلاب، ابتدا اجتماعی و در مرحله بعد، سیاسی است.
- ۲۴- «درستی» و «نادرستی» عبارت‌های زیر را مشخص کنید.
- الف) در سطح فکری دوره بیداری نگرش شاعران از جزئی‌نگری و عینیت‌گرایی به کلی‌نگری و ذهنیت‌گرایی تغییر کرد.
- ب) در شعر سنتی دوره انقلاب اسلامی، تقلید از سبک عراقی و خراسانی زیاد است.
- ج) مدح و هجو و ذم در شعر معاصر بسیار کم است.
- ۲۵- هر یک از ویژگی‌های زیر به کدام سطح از قلمروهای سه گانه (زبانی، ادبی، فکری) نثر معاصر اشاره دارد؟
- الف) راه یافتن شماری از واژه‌های اروپایی به زبان فارسی
- ب) حضور محسوس و آشکار اساطیر یونانی، رومی و عبری در داستان نویسی معاصر
- ج) تنوع و گوناگونی در قالب‌ها و ساختار داستان‌ها
- ۲۶- واژه‌های کدام گزینه مناسب‌ترین پاسخ برای تکمیل جاهای خالی عبارت زیر است؟
- در حماسه بعد ..... و در عرفان بُعد ..... غلبه دارد.
- ۱- آسمانی - زمینی   ۲- اخلاقی - تعلیمی   ۳- زمینی - آسمانی   ۴- تعلیمی - اخلاقی
- ۲۷- بخش‌های مشخص شده در ابیات زیر، کدام «آرایه معنوی» را پدید آورده است؟
- الف) عرضه کردم دو جهان بر دل کار افتاده / به جز از عشق تو باقی همه فانی دانست
- ب) فلک در خاک می‌غلطید از شرم سرافرازی / اگر می‌دید معراج ز پا افتادن ما را
- ۲۸- یکی از ویژگی‌های ادبی شعر انقلاب اسلامی راه‌یابی نماد در سروده‌های شاعران این دوره است. دو نمونه از "نمادپردازی" سلمان هراتی را در شعر زیر بنویسید.
- "دیروز در غربت باغ من بودم و یک چمن داغ / امروز خورشید دردشت، آیینه‌دار من و تو
این فصل، فصل من و توست، فصل شکوفایی ما / برخیز با گل بخوانیم اینک بهار من و تو"

- ۲۹- «آشنایی زدایی و روی آوردن به ترکیب های بدیع و بی سابقه یکی از مشخصه های زبانی شعر دوره انقلاب اسلامی است که در نتیجه روی آوردن شاعران به.....حاصل شده است»
- ۳۰- داستانک نویسی (مینی مال) در کدام دهه رایج شد؟
- ۳۱- گرایش به کدام یک از موارد داخل کمانک ویژگی مشترک شعر دوره انقلاب و شعر بیدل است؟
(گرایش به خیال بندی - گرایش به حماسه)
- ۳۲- درست یا نادرست بودن موارد زیر را مشخص کنید .
الف) در شعر دوره معاصر صور خیال ، جدید و نو هستند و تکرار تصاویر شاعران دوره های قبل نیستند. (درست / نادرست)
- ب) در دوره بیداری شاعرانی که مطابق زبان کوچه و بازار شعر می سرودند به سنت های ادبی بسیار پایبند بودند. (درست / نادرست)
- ۳۳- هر یک از عبارات زیر بیانگر کدام یک از سطوح (زبانی ، ادبی و فکری) دوره معاصر و ادبیات انقلاب اسلامی است؟
الف) مخاطب شعر عامه مردم هستند.
ب) توصیف پدیده ها و شخصیت ها در نثر این دوره عینی ، کوتاه ، بیرونی و مشخص است.
- ۳۴- جای خالی را با واژه مناسب کامل کنید.
معشوق در ادبیات معاصر مانند دوره های آغازین شعر فارسی..... است.

پاسخ:

- ۱- شاعران به مفاهیم و مضامین اسلامی به ویژه فرهنگ عاشورایی توجه نمودند. - روح حماسه و عرفان در شعر این دوره آشکار است. تلفیق ایندو را در غزل حماسی انقلاب میتوان دید. - روی آوردن به مفاهیم انتزاعی در شعر این دوره آشکار است. - یکی از اصلیتترین درون مایه های شعر این دوره فرهنگ دفاع مقدس است.
- ۲- سبک عراقی و خراسانی
- ۳- ب) موضوع شعر محدود نیست و بسیار تنوع دارد و شاعر برای انتخاب موضوع آزاد است.
- ۴- زیرا رواج شعر نونیمایی و سنت شکنی هادر قالب شعر و موسیقی و قافیه ، مقبول طبع بسیاری قرار گرفت، واحد شعر بیشتر به جای بیت ، بند شد.
- ۵- د) معشوق در ادبیات معاصر مانند دوره های آغازین شعر فارسی زمینی است.
- ۶- روح حماسه و عرفان در شعر این دوره آشکار است . در حماسه، بعد زمینی غلبه دارد و در عرفان بعد آسمانی.

- ۷- الف) زبانی   ب) ادبی
- ۸- الف) خراسانی   ب) عامه مردم
- ۹- الف) زبانی   ب) فکری   ج) ادبی
- ۱۰- الف) اجتماعی   ب) خراسانی
- ۱۱- ج) یا سادگی و روانی زبان شعر
- ۱۲- الف) ادبی   ب) فکری
- ۱۳- الف) نادرست   ب) درست   ج) درست
- ۱۴- الف) سطح ادبی   ب) سطح فکری   ج) سطح ادبی
- ۱۵- الف) فکری   ب) ادبی   ج) زبانی   د) ادبی
- ۱۶- ۱) طبیعی   ۲) مصنوع   ۳) عامیانه
- ۱۷- ۱) کاهش واژه‌های عربی نسبت به گذشته، ب) کاربرد واژه‌ها، کنایات و اصطلاحات عامیانه
توضیح: سایر ویژگی‌های زبانی نثر دوره معاصر تا انقلاب در متن این سوال وجود ندارد.
- ۱۸- نادرست
- ۱۹- الف) زبانی   ب) ادبی
- ۲۰- گزینه ب یا دست شاعر برای استفاده از همه واژه‌ها بسته است.
- ۲۱- عراقی و خراسانی
- ۲۲- پرداختن به فرهنگ دفاع مقدس یا هر مفهوم درست دیگر
- ۲۳- گزینه الف یا تفکر انسان گرایانه، گاهی در برخی از آثار بعد از انقلاب به گونه‌ای کمرنگ
مشاهده می‌شود.
- ۲۴- الف) نادرست   ب) درست   ج) درست
- ۲۵- الف) سطح زبانی   ب) سطح فکری   ج) سطح ادبی
- ۲۶- گزینه ۳ (زمینی و آسمانی)
- ۲۷- الف) ایهام   ب) تناقض یا متناقض نما (پارادوکس)
- ۲۸- غربت باغ، چمن داغ، خورشید، دشت، گل، بهار (ذکر دو مورد به اختیار)
- ۲۹- مفاهیم انتزاعی
- ۳۰- دهه هشتاد
- ۳۱- گرایش به خیال بندی
- ۳۲- الف) درست   ب) نادرست
- ۳۳- الف) فکری   ب) ادبی
- ۳۴- زمینی

درس یازدهم:

وزن در شعر نثانی

- ۱- با توجه به قسمت مشخص شده در شعر زیر، به پرسش های مربوط به آن پاسخ دهید:
 « و به آنان گفتم / هر که در حافظه چوب ببیند باغی / صورتش در وزش بیشه شور ابدی خواهد ماند / هر که با مرغ هوا دوست شود / خوابش آرام ترین خواب جهان خواهد بود. »
 الف) چند پایه آوایی وجود دارد؟ (ب) یک هجای کشیده بیابید و بنویسید.
- ۲- پس از تعیین پایه های آوایی، « وزن » مصراع اول را بنویسید:
 « در چه هنگامی بگویم من ؟
 یک نفر در آب دارد می کند بیهوده جان قربان ؟ »
- ۳- نام بحر حاصل از تکرار وزن زیر را به طور کامل بنویسید:
 فاعلاتن فاعلاتن فاعلن
 ۴- بیت زیر در کدام « بحر عروضی » سروده شده است ؟
 « بیا تا گل برافشانیم و می در ساغر اندازیم / فلک را سقف بشکافیم و طرحی نو در اندازیم »
 الف) بحر هزج مسدس سالم (ب) بحر هزج مثنی سالم
 ج) بحر هزج مسدس محذوف (د) بحر هزج مثنی محذوف
- ۵- « پایه های آوایی » و « وزن » یک مصراع از بیت زیر را تعیین کنید و نام « بحر » آن را بنویسید:
 « به سوزی ده کلام را روایی / کز آن گرمی کند آتش گدایی »
- ۶- شعر زیر، در چه قالبی سروده شده است ؟ دو مورد از ویژگی این نوع شعر را بنویسید:
 چون درختی در صمیم سرد و بی ابر زمستانی
 هر چه برگم بود و بارم بود
 هر چه از فرّ بلوغ گرم تابستان و میراث بهارم بود ؛
 هر چه یاد و یادگارم بود
 ریخته است.
- ۷- بیت « دریای هستی دم به دم / در چرخ و تاب و پیچ و خم » در بحر ..... سروده شده است.
- الف) هزج مربع سالم (ب) رجز مربع سالم (ج) هزج مسدس محذوف (د) رجز مسدس محذوف
- ۸- با ذکر دو دلیل ثابت کنید شعر زیر در قالب « نیمایی » سروده شده است.
 « تو را من چشم در راهم، شباهنگام / که می گیرند در شاخ تلاجن، سایه ها رنگ سیاهی / وز آن دل خستگان راست، اندوهی فراهم / تو را من چشم در راهم ... »
- ۹- نام بحر کدام یک از ابیات زیر، « رمل مثنی سالم » است؟

- الف) هر که چیزی دوست دارد، جان و دل بر وی گمارد / هر که محرابش تو باشی، سر ز خلوت بر ندارد
 ب) شیر مردی باید این ره را شگرف / زان که ره دور است و دریا ژرف ژرف
 ۱۰- نام «قالب» هر یک از اشعار زیر را بنویسید.
- الف) «می تراود مهتاب / می درخشد شب تاب / نیست یک دم شکند خواب به چشم کس و لیک / غم این خفته چند / خواب در چشم ترم می شکند»
 ب) هر لحظه به شکلی بت عیار برآمد / دل برد و نهان شد
 هر دم به لباسی دگر آن یار برآمد / گه پیر و جوان شد
 ۱۱- «وزن واژه» هر یک از مصراع‌های زیر را بنویسید.
- الف) نسیم صبح را گفتم که با او جانبی داری
 ب) با من بگو تا کیستی، مهری بگو، ماهی بگو
 ۱۲- نام «بحر» کدام یک از بیت‌های زیر با بقیه متفاوت است؟
- الف) هر که چیزی دوست دارد جان و دل بر وی گمارد / هر که محرابش تو باشی، سر ز خلوت بر نیارد
 ب) غمش در نهان خانه دل نشیند / به نازی که لیلی به محمل نشیند
 ج) عمر گویندم که ضایع می‌کنی با خوب رویان / وان که منظوری ندارد، عمر ضایع می‌گذارد!
 ۱۳- «پایه‌های آوایی» مصراع آخر شعر زیر را بنویسید.
- «هست شب یک شب دم کرده و خاک / رنگ رخ باخته است / باد، نوباوه ابر از بر کوه / سوی من تاخته است.»
- ۱۴- نام بحر کدام یک از ابیات زیر «رجز مربع سالم» است؟
- الف) دریای هستی دم به دم / در چرخ و تاب و پیچ و خم
 ب) ای خوش منادی‌های تو، در باغ شادی‌های تو / بر جای نان شادی خورد، جانی که شد مهمان تو
 ۱۵- در شعر زیر، وزن مصراع مشخص شده را بنویسید.
- «می تراود مهتاب / می درخشد شب تاب / نیست یک دم شکن خواب به چشم کس و لیک / غم این خفته چند / خواب در چشم ترم می شکند.»
- ۱۶- نام وزن متناسب با هر بیت را از ستون مقابل بیابید و بنویسید. (نام یک وزن اضافی است)

وزن	بیت	
رمل مثنی محذوف	محمد کافرینش هست خاکش / هزاران آفرین بر جان پاکش	الف
هزج مسدس محذوف	چنان سایه گسترده بر عالمی / که زالی نیندیشد از رستمی	ب
مقارب مثنی محذوف		

۱۷- با توجه به سروده زیر، به پرسش‌ها پاسخ دهید؟

«هر که گدای در مشکوی توست / پادشاست

شه که به همسایگی کوی توست / چون گداست»

الف) قالب شعر را بنویسید.

ب) چرا این نوع شعر را الهام بخش «نیمایوشیج» در آفرینش شعر نو دانسته‌اند؟

۱۸- نام بحر عروضی بیت زیر را بنویسید.

یاری اندر کس نمی‌بینیم یاران را چه شد؟ / دوستی کی آخر آمد، دوست‌داران را چه شد؟

۱۹- نیمایوشیج برای رهایی از تنگنایهای عروضی، چگونه دست شاعر را در سرودن شعر باز گذاشت؟

۲۰- نشانه‌های هجایی مصرع دوم بیت زیر را بنویسید.

دریای هستی دم به دم / در چرخ و تاب و پیچ و خم

۲۱- شعر زیر را بخوانید و به پرسش‌ها پاسخ دهید:

من نمازم را وقتی می‌خوانم / که اذانش را باد گفته باشد / سر گلدسته سرو / من نمازم را پی
تکبیره الاحرام علف می‌خوانم / پی قد قامت موج / کعبه‌ام بر لب آب / کعبه‌ام زیر اقاقی‌هاست /

...

الف- درونمایه منظومه بالا چیست؟

ب- یک استعاره مکنیه (بالکنایه) در شعر بالا بیابید و آن را بنویسید.

پ- اولین رکن عروضی منظومه بالا چیست؟

۲۲- با خواندن دو منظومه زیر:

۱- به سان رهنوردانی که در افسانه‌ها گویند / گرفته کوله‌بار زادره بر دوش / فشرده چوب‌دست
خیزران در مشت / گهی پر گوی و گه خاموش / در آن مه‌گون فضای خلوت افسانگی‌شان راه
می‌پویند / ما هم راه خود را می‌کنیم آغاز / سه ره پیدا است ... من اینجا بس دلم تنگ است / و هر
سازی که می‌بینم بد آهنگ است / بیا ره توشه برداریم / قدم در راه بی‌برشت بگذاریم / ببینیم
آسمان هر کجا آیا همین رنگ است؟ / ... (اخوان ثالث)

۲- قایقی خواهم ساخت / خواهم انداخت به آب / دور خواهم شد از این خاک غریب / که در آن
هیچ کس نیست که در بیشه عشق / قهرمانان را بیدار کند / قایق از تور تهی / و دل از آرزوی
مروارید / همچنان خواهم راند ... (سهراب سپهری)

الف- هر دو شاعر، در منظومه‌های خود از نظر «قلمرو فکری» به طرح چه موضوع مشترکی پرداخته‌اند؟

ب- نام بحر عروضی منظومه شماره یک چیست؟

۲۳- با توجه به ابیات زیر بحر مناسب هر بیت را از داخل کمانک انتخاب کنید. (یک مورد اضافه است).

(رجز مربع سالم – هزج مسدس محذوف – رمل مثنی سالم)

الف) هر که چیزی دوست دارد، جان و دل بر وی گمارد / هر که محرابش تو باشی، سر ز خلوت
برنیارد

ب) نخستین بار گفتش کز کجایی / بگفت از دار ملک آشنایی

۲۴- شعر زیر در قالب نو نیمایی سروده شده است؛ وزن شعر از تکرار کدام رکن حاصل می‌شود؟
تو دانی کاین سفر هرگز به سوی آسمان‌ها نیست / سوی بهرام، این جاوید خون آشام / سوی
این‌ها و آن‌ها نیست

۲۵- نام بحر حاصل از تکرار وزن زیر را به طور کامل بنویسید:
فاعلاتن فاعلاتن فاعلن

۲۶- بیت زیر در کدام «بحر عروضی» سروده شده است؟

«بیا تا گل برافشانیم و می در ساغر اندازیم / فلک را سقف بشکافیم و طرحی نو در اندازیم»

الف) بحر هزج مسدس سالم   ب) بحر هزج مثنی سالم

ج) بحر هزج مسدس محذوف   د) بحر هزج مثنی محذوف

۲۷- «پایه های آوایی» و «وزن» یک مصراع از بیت زیر را تعیین کنید و نام «بحر» آن را
بنویسید:

به سوزی ده کلامم را روایی   کز آن گرمی کند آتش گدایی

۲۸- سروده زیر از تکرار کدام رکن (وزن واژه) عروضی ایجاد شده است؟

نفسم را پر پرواز از توست / به دماوند تو سوگند، که گر بگشایند / بندم از بند، ببینند که: / آواز از
توست

۲۹- بیت «دریای هستی دم به دم / در چرخ و تاب و پیچ و خم» در چه بحری سروده شده است؟
نام کامل بحر را بنویسید

۳۰- کدامیک از قالب های زیر الهام بخش نیما برای سرودن شعر نو بوده است؟ ویژگی مشترک
این دو قالب را بنویسید .

الف) ای مهربان تر از برگ در بوسه های باران / بیداری ستاره در چشم جوی باران

ب) هر لحظه به شکلی بت عیار برآمد / دل برد و نهان شد

پاسخ:

۱- الف) خا / ب / شا / را / م / ت / رین / خا / ب / ج / هان / خا / هَد / بود
فاعلاتن   فاعلاتن   فاعلاتن   فعلن

ب) خواب / رام / بود» بود ، در اصل هجای کشیده است و چون در هجای آخر بیت قرار گرفت مطابق با اختیارات شاعری هجای بلند تلفظ می شود

۲- دَر / چَ / هِن / گَا / می / بَ / گو / یَم / مَن فاعلاتن فاعلاتن فع

۳- رمل مسدس محذوف

۴- « ب »

۵-

پایه های آوایی	بِ سو زی ده	کَ لا مَم را	رَ وا یی
کَ زان گر می	کُ ند آ تَش	گِ دا یی	
— — — U	— — — U	— — — U	
مَفاعیلن	مَفاعیلن	مَفاعیلن	
نام بحر	هزج مسدس محذوف		

۶- قالب نو (نیمایی) ؛ وزن عروضی دارد؛ اما کوتاهی و بلندی مصراع ها و نیز تعداد هجاها برابر نیست. همچنین تعداد وزن واژه های هر بخش آن یکسان نیست مثلاً در یک مصراع می توان یک فاعلاتن آورد و در مصراع دیگر، دو یا سه یا چهار؛ یا حتی می توان نیمی از یک وزن واژه را در یک مصراع قرار داد.

۷- ب) رجز مربع سالم

۸- تغییر در آوردن جایگاه قافیه، کوتاهی و بلندی مصراع ها، سیر آزاد تخیل، نگاه نو و نگرش عاطفی به واقعیات ملموس - نزدیکی به ادبیات نمایشی نیما - برابر نبودن تعداد نشانه های هجایی و وزن واژه های یک مصراع با مصراع دیگر. (ذکر دو مورد کافی است)

۹- الف) یا هر که چیزی دوست دارد، جان و دل بر وی گمارد / هر که محرابش تو باشی، سر ز خلوت بر نیارد

۱۰- الف) شعر نو (نیمایی) ب) مستزاد

۱۱- الف) مفاعیلن ب) مستفعِلن

۱۲- گزینه ب یا «غمش در نهان خانه دل نشیند

۱۳- سویی من تا | خ ت است

۱۴- الف یا دریای هستی دم به دم / در چرخ و تاب و پیچ و خم

۱۵- فاعلاتن فعلن

۱۶- الف) محمد کافرینش هست خاکش / هزاران آفرین بر جان پاکش رمل مَثَمَن محذوف

۱۷- الف) مستزاد ب) به دلیل کوتاه و بلند بودن مصراع های این نوع شعر

۱۸- بحر رمل مَثَمَن محذوف

۱۹- قید تساوی هجاهای دو مصراع را برداشت.

۲۰- --u / --u- یا مستفعلن مستفعلن

۲۱- الف - همه موجودات، تسبیح خداوند را می‌گویند. یا هر مورد درست دیگر

ب- باد اذان می‌گوید / تکبیره الاحرام علف / قد قامت موج

پ- فاعلاتن یا --U-

۲۲- الف - سفر به آرمان شهر یا مدینه فاضله یا مورد درست دیگر ب- بحر هزج

۲۳- الف) بحر رمل مثنی سالم (ب) بحر هزج مسدس محذوف

۲۴- الف) مفاعیلن

۲۵- بحر رمل مسدس محذوف

۲۶- الف) «ب»، وزن «ناهمسان» دارد برابر با: «مستفعل فاعلاتن مستفعل» یا «مفعول مفاعیلن

مفاعیلن»

۲۷-

پایه های آوایی	بِ سَوِ زِ دِه کَ زان گَر می	کَ لَا مَم رَا کُ نَد آ تَش	رَ وَا یِ گِ دَا یِ
نشانه های هجایی	— — — u	— — — u	— — u
وزن شعر	مفاعیلن	مفاعیلن	مفاعی
نام بحر	هزج مسدس محذوف		

۲۸- فاعلاتن

۲۹- بحر رجز مربع سالم

۳۰- ب) هر لحظه به شکلی بت عیار برآمد / دل برد و نهان شد کوتاهی و بلندی مصراع ها

درس دوازدهم: حسن تعلیل، حس آمیزی و اسلوب معاوله

۱- در هر یک از بیت های گروه «الف» کدام آرایه ادبی گروه «ب» به کار رفته است؟ (قسمت «ب» یک مورد اضافه است).

الف	ب
(۱) شب تاریک و بیم موج و گردابی چنین هایل / کجا دانند حال ما سبکباران ساحل ها	الف) اغراق ب) حسن تعلیل ج) تلمیح
(۲) بر لب کوه جنون خنده شیرین بهار / نقش زخمی است که از تیشه فرهاد شکفت	

(د) مراعات نظیر	(۳) اگر چه نقش دیوارم به ظاهر از گران خوابی / اگر رنگ از رخ گل می پرد بیدار می گردم

۲- آرایه های « اسلوب معادله » و « حس آمیزی » را در ابیات زیر بیابید و دلیل تشخیص خود را برای هر مورد بنویسید:

الف) آسمان فریبی آبی رنگ شد

ب) سرکشان را فکند تیغ مکافات ز پای / شعله را زود نشانند به خاکستر خویش

۳- با توجه به بیت « خمیده پشت از آن گشتند پیران جهان دیده / که اندر خاک می جویند ایام جوانی را »

الف) شاعر چه دلیلی برای « خمیدگی پشت پیران » بیان کرده است؟

ب) این هنر شاعرانه سبب پیدایش کدام آرایه معنوی در بیت شده است؟

۴- در بیت های زیر ، هر یک از قسمت های مشخص شده ، کدام آرایه معنوی را به وجود آورده است؟

الف) چو رامین گه گهی بنواختی چنگ   ز شادی بر سر آب آمدی سنگ

ب) بگویم تا بداند دشمن و دوست   که من مستی و مستوری ندانم

ج) حافظ از جور تو ، حاشا که بگرداند روی   من از آن روز که در بند توام ، آزادم

د) ما گر چه مرد تلخ شنیدن نه ایم ، لیک   تلخی که از زبان تو آید شنیدنی است

۵- آرایه « حسن تعلیل » و « اسلوب معادله » را در بیت های زیر بیابید و برای تشخیص خود در هر بیت دلیل بیاورید:

الف) دل چو شد غافل ز حق ، فرمان پذیر تن بود   می برد هر جا که خواهد اسب خواب آلوده را

ب) به یک کمرشمه که در کار آسمان کردی   هنوز می پرد از شوق ، چشم کوکب ها

۶- آرایه های درست هر بیت را از کمانک مقابل آن بیابید و بنویسید:

الف) یا رب این آتش که بر جان من است   سرد کن زان سان که کردی بر خلیل (تلمیح - تضمین)

ب) چندین که بر شمردم از ماجرای عشقت   اندوه دل نگفتم الا یک از هزاران (اسلوب معادله - اغراق)

۷- در بیت های زیر ، هر یک از قسمت های مشخص شده ، کدام آرایه ادبی را به وجود آورده است؟

الف) شب تاریک و بیم و موج و گردابی چنین هایل
 ب) سپهبد فرستنده را گفت گرم
 ج) در نیاباد حال پخته هیچ خام
 د) تویی بهانه آن ابرها که می گریند

۸- در هر یک از گزینه های گروه « الف » کدام آرایه ادبی گروه « ب » به کار رفته است؟ (قسمت « ب » یک مورد اضافه است)

الف	ب
۱) از آن مرد دانا دهان دوخته است ۲) خداوند لباس هراس و گرسنگی را به آن ها چشاند ۳) چون جام شفق موج زند خون به دل من چهره زری است	الف) اسلوب معادله ب) ایهام ج) حسن تعلیل د) حس آمیزی

۹- در بیت: « محرم این هوش جز بی هوش نیست   مر زبان را مشتری جز گوش نیست » کدام آرایه ادبی به کار نرفته است؟

الف) تمثیل   ب) متناقض نما   ج) اسلوب معادله   د) حسن تعلیل

۱۰- در همه گزینه ها به جز گزینه ..... آرایه « اسلوب معادله » به کار رفته است:

الف) چشم عاشق نتوان دوخت که معشوق نبیند   پای بلبل نتوان بست که بر گل نسراید
 ب) نیست پروا تلخکامان را ز تلخی های عشق   آب دریا در مذاق ماهی دریا خوش است
 ج) عجب نیست بر خاک اگر گل شکفت   که چندین گل اندام در خاک خفت
 د) بی کمالی های انسان از سخن پیدا شود   پسته بی مغز چو لب وا کند ، رسوا شود

۱۱- آرایه مناسب هر بیت را از داخل کمانک انتخاب کنید :

الف) ب مهر رخت روز مرا نور نمانده است   وز عمر مرا جز شب دیجور نمانده است (اسلوب معادله - ایهام)

ب) گواه رهرو آن باشد که سردش یابی از دوزخ   نشان عاشق آن باشد که خشکش بینی از دریا (تلمیح - تشبیه)

۱۲- چگونه به آرایه « حس آمیزی » در بیت زیر پی می برید؟

« بر لب کوه جنون خنده شیرین بهار   نقش زخمی است که از تیشه فرهاد شکفت »

۱۳- برای هر یک از ابیات زیر یک آرایه ادبی بنویسید:

الف) عشق چون آید برد هوش دل فرزانه را   دزد دانا می کشد اول چراغ خانه را

- (ب) رسم بد عهدی ایام چو دید ابر بهار / گریه اش بر سمن و سنبل و نسرين آمد
۱۴- برای هر یک از ابیات زیر، کدام آرایه داخل کمانک نادرست است؟
الف) باران هم بر جای عرق می‌چکد از ابر / پیداست که از دست کریم تو حیا کرد (مراعات نظیر - حسن تعلیل - جناس)
ب) از صدای سخن عشق ندیدم خوش تر / یادگاری که در این گنبد دوّار بماند (حس آمیزی - ایهام تناسب - تشخیص)
ج) بی‌مهر رخت روز مرا نور نمانده است / وز عمر مرا جز شب دیجور نمانده است (لف و نشر - تضاد - ایهام)
د) چشم عاشق نتوان دوخت که معشوق نبیند / پای بلبل نتوان بست که بر گل نسراید (استعاره - اسلوب معادله - اغراق)
۱۵- چگونه به وجود آرایه «حسن تعلیل» در بیت زیر پی برده‌اید؟ (ذکر یک دلیل کافی است).
«به سرو گفت کسی میوه‌ای نمی‌آری؟ / جواب داد که آزادگان تهی دست‌اند»
۱۶- با توجه به بیت: «قطع زنجیر ز مجنون تو نتوان کردن / موج جزو بدن آب روان می‌باشد»:
الف) عبارت زیر درست است یا نادرست؟
«بیدل» در مصراع «دوم»، «جدایی ناپذیری موج از آب را معادل و تأییدی برای مفهوم جدایی ناپذیری زنجیر از عاشق مجنون (دیوانه) بیان کرده است.
ب) نام آرایه مناسب بیت با توجه به توضیح قسمت «الف» چیست؟
ج) این آرایه بر پایه ..... است.
۱۷- در عبارت زیر، قسمت مشخص شده، چه آرایه‌ای را پدید می‌آورد؟
«اصرارهای من که بوی التماس می‌داد، عاقبت شما را متقاعد کرد.»
۱۸- در هر یک از بیت‌های گروه «الف» کدام آرایه ادبی گروه «ب» به کار رفته است؟ (در ستون «ب» یک مورد اضافی است).

گروه «الف»	گروه «ب»
۱) حافظ از جور تو، حاشا که بگرداند روی توأم، آزادم»	«من از آن روز که در بند تضاد تضمین
۲) موج ز خود رفته‌ای تیز خرامید و گفت نیستم	هستم اگر می‌روم گر نروم اسلوب معادله لف و نشر
۳) برهنه چو تیغ تو بیند عقاب	نیارد به نخجیر کردن شتاب اغراق
۴) عشق چون آید برد هوش دل فرزانه را خانه را	دزد دانا می‌کشد اول چراغ

۱۹- با توجه به بیت زیر:

«نرگس همی رکوع کند در میان باغ   زیرا که کرد فاخته بر سرو مؤذنی»

الف) شاعر چه دلیلی برای «رکوع گل نرگس» بیان کرده است؟

ب) این آرایه و هنر شاعرانه چه نام دارد؟

۲۰- با توجه به ابیات:

۱- از صدای سخن عشق ندیدم خوش تر   یادگاری که در این گنبد دوار بماند

۲- دل چو غافل شد ز حق، فرمان پذیر تن بود   می برد هر جا که خواهد اسب، خواب آلوده را

الف) در کدام بیت آرایه «اسلوب معادله» وجود دارد؟

ب) چگونه به وجود این آرایه در بیت پی برده اید؟ (ذکر یک دلیل کافی است)

۲۱- هر یک از آرایه های ادبی گروه «ب» به کدام یک از بیت های گروه «الف» مرتبط است؟ (یک

مورد در ستون «ب» اضافی است)

گروه الف	گروه ب
الف) یک روز که خسرو زنگ قرآن در شهناز شوری به پا کرده بود، مدیر مدرسه آواز او را شنید.	لف و نشر
ب) سپهبد پرستنده را گفت گرم / سخن های شیرین به آوای نرم	ایهام
ج) حافظ از جور تو، حاشا که بگرداند روی / «من از آن روز که در بند توأم، آزادم»	تناسب
د) فرو رفت و بر رفت روز نبرد / به ماهی نم خون و بر ماه گرد	اسلوب
ه) از اسب پیاده شو، بر نطع زمین رُخ نه / زیر پی پیلش بین شهمات شده نُعمان	معادله
	تضمین
	حس آمیزی

۲۲- برای هر یک از بیت های زیر، یکی از آرایه های داخل کمانک را انتخاب کنید.

الف) باران همه بر جای عرق می چکد از ابر / پیداست که از دست کریم تو حیا کرد (ایهام - حسن

تعلیل)

ب) سپهر مردم دون را کند خریداری / بخیل سوی متاعی رود که ارزان است (اسلوب معادله -

تلمیح)

ج) خداوند لباس هراس و گرسنگی را به آن ها چشاند. (حس آمیزی - متناقض نما)

د) گر ندیدی قبض و بسط عشق را در یک بساط / گریه مینا نگر، خندیدن ساغر ببین (اغراق -

لف و نشر)

۲۳- برای بیت زیر دو آرایه ادبی بنویسید.

«فکر شنبه تلخ دارد جمعه اطفال را / عشرت امروز بی اندیشه فردا، خوش است»

۲۴- کدام آرایه در بیت زیر وجود ندارد؟

«تویی بهانه آن ابرها که می‌گیرند / بیا که صاف شود این هوای بارانی»

(الف) تشخیص (ب) حسن تعلیل (ج) لف و نشر (د) مراعات نظیر

۲۵- در شعر زیر، آرایه‌ای بیابید که با یکی از انواع «موسیقی معنوی» ایجاد شده باشد.
«رود می‌نالد / جغد می‌خواند / غم بیاویخته با رنگ غروب / می‌تراود ز لبم قصه سرد / دلم
افسرده در این تنگ غروب»

۲۶- در هر یک از بیت‌های گروه «الف» کدام آرایه ادبی گروه «ب» به کار رفته است؟ (در ستون «ب» یک مورد اضافی است).

گروه الف	گروه ب
(۱) گرچه گاهی شهابی / مشق‌های شب آسمان را / زود خط می‌زد و محو می‌شد / باز در آن هوای مه آلود / پاک کن‌هایی از ابر تیره / خط خورشید را پاک می‌کرد (۲) گوش ترحمی کو کزد ما نظر نپوشد / دست غریق یعنی فریاد بی‌صدایم (۳) دلم گرفته از این روزها دلم تنگ است / میان ما و رسیدن هزار فرسنگ است (۴) سپهد پرستنده را گفت گرم / سخن‌های شیرین به آوای نرم (۵) خیز تا خاطر بدان ترک سمرقندی دهیم / کز نسیمش «بوی جوی مولیان آیدهمی»	متناقض‌نما تضمین حسن آمیزی مراعات نظیر اغراق اسلوب معادله

۲۷- برای هر یک از ابیات زیر، آرایه مناسب را از داخل کمانک انتخاب کنید.

(الف) به سرو گفت کسی میوه‌ای نمی‌آری؟ / جواب داد که آزادگان تهی دستند (لف و نشر - حسن
تعلیل)

(ب) چشم عاشق نتوان دوخت که معشوق نبیند / پای بلبل نتوان بست که بر گل نسراید (اسلوب
معادله - تضمین)

(ج) چو رامین گه گهی بنواختی چنگ / ز شادی بر سر آب آمدی سنگ (حسن آمیزی - اغراق)
(د) عهد کردی که گشی فرصت خود را روزی / فرصت ار یافتی، آن عهد فراموش نکن (متناقض‌نما
- ایهام)

۲۸- با ذکر یک دلیل ثابت کنید در بیت زیر، آرایه «اسلوب معادله» به کار رفته است.

«سعدی از سرزنش خلق نترسد، هیئات / غرقه در نیل چه اندیشه کند باران را»

۲۹- در شعر زیر:

«رود می‌نالد / جغد می‌خواند / غم بیاویخته با رنگ غروب / می‌تراود ز لبم قصه سرد / دلم
افسرده در این تنگ غروب»

(الف) آرایه قسمت مشخص شده چه نام دارد؟

ب) چگونه به وجود این آرایه، پی برده‌اید؟

۳۰- همه آرایه‌های ادبی کدام گزینه در بیت زیر دیده می‌شود؟

«نرگس همی رکوع کند در میان باغ / زیرا که کرد فاخنه بر سرو مؤذنی»

الف) حسن تعلیل، تناسب، تلمیح، استعاره   ب) تشخیص، اسلوب معادله، تلمیح، کنایه

۳۱- آرایه مناسب هر بیت را از کمانک مقابل آن انتخاب کنید.

الف) شب تاریک و بیم موج و گردابی چنین هایل / کجا دانند حال ما سبکباران ساحل‌ها؟ (تلمیح / مراعات نظیر)

ب) به یک کرشمه که در کار آسمان کردی / هنوز می‌پرد از شوق چشم کوکب‌ها (حسن تعلیل / لف و نشر)

ج) دست در دامن مولا زد در / که علی بگذر و از ما مگذر (ایهام / اغراق)

۳۲- با ذکر دو دلیل وجود آرایه «اسلوب معادله» را در بیت زیر توضیح دهید.

«چشم عاشق نتوان دوخت که معشوق نبیند / پای بلبل نتوان بست که بر گل سراید»

۳۳- شاعر در کدام بیت، برای آفرینش «حس آمیزی» از آمیختگی حواس ظاهری با امور ذهنی و انتزاعی بهره برده است؟

الف) از این شعر تر شیرین ز شاهنشاه عجب دارم / که سر تا پای حفظ را چرا در زر نمی‌گیرد؟

ب) نیست پروا تلخکامان را ز تلخی‌های عشق / آب دریا در مذاق ماهی دریا خوش است

۳۴- در نوشته «فردای آن روز به خاطر آمد که دیروز یک ساعت از بهترین لباس‌های نودوز خود را با کلیه متفرعات به انضمام مایحتوی، به دست چلاق شده خودم از خانه بیرون انداخته‌ام، ولی چون تیری که از شست رفته باز نمی‌گردد. یک بار دیگر به کلام بلندپایه از ماست که بر ماست، ایمان آوردم و پشت دستم را داغ کردم که تا من باشم دیگر پیرامون ترفیع رتبه نگردم»:

الف) مفهوم کنایی «پشت دست داغ کردن» چیست؟

ب) بیت «سخن گفته دگر بازنیاید به دهن / اول اندیشه کند مرد که عاقل باشد» با کدام ضرب‌المثل این نوشته، مفهوم مشترکی دارد؟

۳۵- آرایه‌های ادبی «حسن تعلیل، حس آمیزی، اسلوب معادله و ایهام تناسب» به ترتیب در کدام گزینه‌ها به کار رفته‌اند؟

الف- لب و دندان سنایی همه توحید تو گوید / مگر از آتش دوزخ بودش روی رهایی

ب- دخل بی‌جا همه جا در سخنم می‌آید / این مگس لازم شیرینی گفتار من است

پ- گریه دائم سیاهی را نبرد از بخت من / زاغ را بسیاری با ران نسازد پَر، سپید

ت- باران همه بر جای عرق می‌چکد از ابر / پیداست که از روی لطیف تو حیا کرد

۳۶- آرایه مناسب هر بیت را از کمانک مقابل آن انتخاب کنید.

الف- زمانه از ورق گل، مثال روی تو بست / ولی ز شرم تو در غنچه کرد پنهانش (ایهام تناسب، حسن تعلیل)

ب- از صدای سخن عشق ندیدم خوش تر / یادگاری که در این گنبد دوار بماند (حسن آمیزی، ایهام)

پ- سفر برون کند ز مرد، خامی ها / کباب، پخته نگردد مگر به گریدن (تضمین، اسلوب معادله)

۳۷- «زاویه دید» نوشته زیر چیست؟

مینی بوس با سرعت نه چندان زیاد پیش می رفت. نگاه کردم به مناظر اطراف جاده و مزارع و خانه های روستایی، شکل و شمایل خانه های آنجا هم، شبیه روستای خودمان بود و این تشابه مرا دلننگ می کرد. کاش می شد گوشه ای بایستیم ...

۳۸- با توجه به آرایه های (اغراق - حسن آمیزی - ایهام تناسب - تناقض) برای هر بیت یک آرایه مناسب بنویسید. (یک مورد در کمانک اضافی است).

الف) غم اگر به کوه گویم بگریزد و بریزد / که دگر بدین گرانی نتوان کشید باری

ب) چون زخم دل اهل نظر تازه نماند / تا پسته ی خندان تو حرفش نمکین است

ج) همچو نی زهری و تریاقی که دید / همچو نی دمساز و مشتاقی که دید

۳۹- با توجه به بیت های زیر آرایه مناسب هر بیت را از داخل کمانک انتخاب کنید و بنویسید.

الف) چنان سایه گسترد بر عالمی / که زالی نیندیشد از رستمی (ایهام - ایهام تناسب)

ب) ز سخت گیری دوران چه باک عارف را / ز قحط سال، هما بی نوا نخواهد شد (اسلوب معادله - اغراق)

ج) بوی دهن تو از چمن می شنوم / رنگ تو ز لاله و سمن می شنوم (تضمین - حسن آمیزی)

د) مرا نصیب غم آمد به شادی همه عالم / چرا که از همه عالم محبت تو گزیدم (تضاد - تناقض)

۴۰- در کدام یک از ابیات زیر آرایه «حسن تعلیل» به کار رفته است؟ دلیل هنری شاعر را در آفرینش این آرایه معنوی ذکر کنید.

الف) از سیم به سر یکی گله خود / ز آهن به میان یکی کمر بند

ب) تا چشم بشر نبیندت روی / بنهفته به ابر چهر دل بند

۴۱- در کدام بیت «اسلوب معادله» به کار رفته است؟

الف) صورت نبست در دل ما کینه کسی / آینه هر چه دید فراموش می کند

ب) پشت گوژ آمد فلک در آفرینش تا کند / هر زمان پیشست زمین بوس از برای افتخار

ج) محرم این هوش جز بیهوش نیست / مر زبان را مشتری جز گوش نیست

د) ملالت از دل سعدی فرو نشوید عشق / سیاهی از حبشی چون رود که خودرنگ است

۴۲- در بیت زیر کدام آرایه وجود ندارد؟

اشک سحر زداید از لوح دل سیاهی / خرم کند چمن را باران صبحگاهی

الف) اسلوب معادله   ب) تشخیص   ج) حسن تعلیل   د) مراعات نظیر
۴۳- برای هر یک از ابیات زیر درستون «الف» آرایه مناسبی از ستون ب انتخاب کنید. (یک مورد اضافی است).

گروه الف	گروه ب
الف) اشک سحر زداید از لوح دل سیاهی/ خرم کند چمن را باران صبحگاهی ب) پشت گوژ آمد فلک در آفرینش تا کند/ هر زمان پیشست زمین بوس از برای افتخار ج) جوان می خواند سرشار از غمی گرم/ پی دستی نوازش بخش می گشت د) چون جواب ابله آمد خامشی/ این درازی در سخن چون می کشی	اسلوب معادله متناقض نما حسن تعلیل حس آمیزی تلمیح

۴۴- در کدام بیت اسلوب معادله وجود دارد؟ چرا؟

الف) قطع زنجیر زمجنون تو نتوان کردن/ موج جزو بدن آب روان می باشد
ب) تنور لاله چنان بر فروخت باد بهار/ که غنچه غرق عرق گشت و گل به جوش آمد
۴۵- با ذکر دلیل آرایه حس آمیزی را در بند زیر مشخص کنید؟
مرد نقال آن _ آن صدایش گرم، نایش گرم/ آن سکوتش ساکت و گیرا / راه می رفت و سخن می گفت

۴۶- آرایه درست را انتخاب کنید

الف) چندین که برشمردم از ماجرای عشقت / اندوه دل نگفتم الا یک از هزاران اغراق (ایهام/ تناسب)

ب) اگر سنت اوست نوآوری / نگاهی هم از تو به سنت کنیم (تلمیح / ایهام)
ج) سعدی از سرزنش خلق نترسد، هیهات/ غرقه در نیل چه اندیشه کند باران را (اسلوب معادله / حسن تعلیل)

د) خط شکسته را محکم تر و بامزه تر از دیگران می نوشت (حس آمیزی / تضاد)

۴۷- کدام بیت «حسن تعلیل» دارد؟ دلیل خود را بنویسید.

الف) با کمال احتیاج از خلق استغنا خوش است / با دهان تشنه مردن بر لب دریا خوش است
ب) عجب نیست بر خاک اگر گل شکفت / که چندین گل اندام در خاک خفت
۴۸- آرایه های «ایهام تناسب - اسلوب معادله - متناقض نما - حس آمیزی» به ترتیب در کدام گزینه آمده است؟

الف) فلک در خاک می غلتید از شرم سرافرازی / اگر می دید معراج ز پا افتادن ما را

- (ب) روی خوبت آیتی از لطف بر ما کشف کرد / زان زمان جز لطف و خوبی نیست در تفسیر ما
 (ج) ما گرچه مرد تلخ شنیدن نه ایم، لیک / تلخی که از تو آید شنیدنی است .
 (د) گریه دائم سیاهی را نبرد از بخت من / زاغ را بسیاری باران نسازد پر سپید
- (۱) الف - ب - د - ج   (۲) ج - الف - د - ب
 (۳) ب - د - ج - الف   (۴) ب - د - الف - ج

پاسخ:

- (۱) مراعات نظیر « موج ، گرداب ، هایل ، ساحل » (۲) حسن تعلیل « خنده شیرین بهار نقش، نقش زخم تیشه فرهاد باشد » (۳) اغراق « پریدن رنگ گل باعث بیداری بشود »
 (۲- الف) حس آمیزی، دلیل: آمیزش یک امر ذهنی با حس بینایی « (ب) اسلوب معادله ، دلیل: بیان مطلبی در دو عبارت مستقل به نحوی که یکی از طرفین که به صورت ضرب المثل است، معادلی است برای تأیید عبارت دیگر.
 (۳- الف) که در خاک به دنبال جوانی می گردند، که یک دلیل ادبی و غیر واقعی است. (ب) حسن تعلیل
 (۴- الف) اغراق (آن قدر زیبا می تواخت که سنگ ها می رقصیدند » اگر چه «تشخیص» هم دارد؛ سنگ بر قصد)
 (ب) تضاد (ج) تضمین « حافظ مصرعی از سعدی را تضمین کرده است » (د) حس آمیزی
 ۵- الف) اسلوب معادله ؛ زیرا هر مصراع استقلال نحوی و معنایی خودش را دارد.
 (ب) حسن تعلیل ؛ زیرا شاعر دلیلی شاعرانه و غیر واقعی برای سخن خویش آورده است. یا چشمک زدن ستارگان را از ناز و کرشمه یار بر آسمان می داند.
 (۶- الف) تلمیح (ب) اغراق
 (۷- الف) مراعات نظیر (ب) حس آمیزی (ج) تضاد (د) حسن تعلیل
 ۸- (۱) حسن تعلیل، برای سکوتِ مردِ دانا ، دلیلی شاعرانه آورده است. (۲) حس آمیزی، لباس پوشیدنی و لمس کردنی است نه چشیدنی (۳) ایهام، دور از تو : الف) دور از جان تو (ب) در دوری از تو
 ۹- « د » حسن تعلیل ؛ (الف: تمثیل « کل بیت مثالی است برای نمونه هایی مانند چنین موضوعاتی (ب) متناقض نما : بی هوش محرم هوش باشد (ج) اسلوب معادله : مصراع دوم مثالی است برای مصراع اول)
 ۱۰- « ج »

- ۱۱- الف) ایهام (ب) تلمیح
- ۱۲- در ترکیب « خنده شیرین » دو حس « شنوایی » و « چشایی » به هم آمیخته اند.
- ۱۳- الف) اسلوب معادله، استعاره، مراعات نظیر « تشخیص »
- (ب) حسن تعلیل، استعاره مکنیه، تشخیص، مراعات نظیر
- ۱۴- الف) جناس (ب) ایهام تناسب (ج) لف و نشر (د) اغراق
- ۱۵- زیرا شاعر دلیلی هنری و لطیف برای میوه ندادن سرو بیان کرده است. ۵/۰ یا (این یک دلیل غیرواقعی و ادعایی است و زیبایی آفرینی بیت از همین علت سازی خیالی است.)
- ۱۶- الف) درست (ب) اسلوب معادله (ج) تشبیه یا شباهت
- ۱۷- حس آمیزی
- ۱۸- ۱) تضمین ۲) تضاد ۳) اغراق ۴) اسلوب معادله
- ۱۹- الف) شاعر علت رکوع گل نرگس را اذان گفتن فاخته بر روی سرو دانسته است (ب) حسن تعلیل
- ۲۰- الف) بیت ۲ یا دل چو غافل شد ز حق، فرمان پذیر تن بود / می برد هر جا که خواهد اسب، خواب آلوده را.
- (ب) هر یک از دو مصراع استقلال نحوی و معنایی دارند و مصراع دوم در حکم مصداق و تأییدی برای مصراع اول است. شاعر، بر پایه تشبیه بین دو مصراع ارتباط معنایی برقرار کرده است، (ذکر یک دلیل کافی است).
- ۲۱- الف) ایهام تناسب (ب) حس آمیزی (ج) تضمین (د) لف و نشر (ه) مراعات نظیر (اسلوب معادله اضافه است).
- ۲۲- الف) حسن تعلیل (ب) اسلوب معادله (ج) حس آمیزی (د) لف و نشر
- ۲۳- تضاد (امروز و فردا)، اسلوب معادله، حس آمیزی (تلخ بودن جمعه)
- ۲۴- گزینه ج (لف و نشر)
- ۲۵- حس آمیزی
- ۲۶- ۱) مراعات نظیر ۲- متناقض نما (پارادوکس) ۳- اغراق ۴- حس آمیزی ۵- تضمین
- ۲۷- الف) حسن تعلیل (ب) اسلوب معادله (ج) اغراق (د) ایهام
- ۲۸- هر یک از دو مصراع استقلال نحوی و معنایی دارند و مصراع دوم با مفهومی محسوس در حکم مصداق و تأییدی برای مصراع اول است. شاعر بر پایه تشبیه بین دو مصراع ارتباط معنایی برقرار کرده است.
- ۲۹- الف) حس آمیزی (ب) زیرا شاعر دو حس شنوایی و لامسه را با هم آمیخته است.
- ۳۰- الف) حسن تعلیل، تناسب، تلمیح، استعاره
- ۳۱- الف) مراعات نظیر (ب) حسن تعلیل (ج) ایهام

- ۳۲- (۱) مصراع دوم، مصداق یا نمونه‌ای برای مصراع اول است.
- (۲) رابطه دو مصراع بر پایه شباهت است
- (۳) هر دو مصراع، استقلال نحوی و معنایی دارند.
- ۳۳- (ب) نیست پروا تلخکامان را ز تلخی‌های عشق / آب دریا در مذاق ماهی دریا خوش است
- ۳۴- (الف) عبرت گرفتن و اظهار پشیمانی (ب) ضرب المثل: تیری که از شست رفته باز نمیگردد.
- ۳۵- به ترتیب ت، ب، پ، الف
- ۳۶- الف - حسن تعلیل   ب - حس آمیزی   پ - اسلوب معادله
- ۳۷- اول شخص مفرد یا من راوی
- ۳۸- (الف) اغراق   (ب) حس آمیزی   (ج) تناقض یا متناقض نما
- ۳۹- (الف) ابهام تناسب   (ب) اسلوب معادله   (ج) حس آمیزی   (د) تضاد
- ۴۰- گزینه ب: علت پوشاندن چهره‌ی کوه دماوند (انزوای مبارزان) به خاطر ظلم و ستم حاکم بر جامعه و ظلم‌پذیری مردم آن است.
- ۴۱- گزینه ب (پشت کوژ آمد فلک ...)
- ۴۲- گزینه ج (حسن تعلیل)
- ۴۳- (الف) گزینه ۴ یا اسلوب معادله (ب) گزینه ۳ یا حسن تعلیل (ج) گزینه ۲ یا حس آمیزی (د) گزینه ۱ یا تلمیح
- ۴۴- گزینه الف یکی از طرفین معادلی برای تأیید عبارت دیگر / می‌توان بین دو مصراع همانطور قرار داد/ بیان مفهوم ذهنی در یک مصرع یا بیت و مفهومی محسوس در مصراع دیگر برای تأیید آن / رابطه دو مصراع بر پایه شباهت است. همچنین اشاره به این نکته که در مورد «ب» به علت وجود حرف ربط «که» «اسلوب معادله منتفی است. موارد مشابه قابل پذیرش است.
- ۴۵- صدایش گرم __ آمیختن دو حس با یکدیگر یا ترکیب حس شنوایی با حس لامسه
- ۴۶- (الف) اغراق   (ب) ابهام   (ج) اسلوب معادله   (د) حس آمیزی
- ۴۷- (ب) عجب نیست بر خاک اگر گل شکفت / که چندین گل اندام در خاک خفت
- شاعر دلیلی هنری و غیر واقعی برای امری (شکفتن گل ها) آورده است یا هر توضیح مناسب دیگر
- ۴۸- (۴) ب - د - الف - ج

نقد و تحلیل نظم و نثر

۱- یک ویژگی «فکری» شعر «عارف قزوینی» را در ابیات زیر بنویسید:

« ناله مرغ اسیر این همه بهر وطن است   مسلک مرغ گرفتار قفس ، همچو من است
جامه ای کاو نشود غرقه به خون بهر وطن   بدر آن جامه که ننگ تن و کم از کفن است »

۲- با توجه به متن زیر از « سید محمد علی جمالزاده » به پرسش ها پاسخ دهید:

« شب عید نوروز بود و موقع ترفیع رتبه ، در اداره با هم قطارها قرار و مدار گذاشته بودیم که هر کس اول ترفیع رتبه یافت ، به عنوان ولیمه کباب غاز صحیحی بدهد ؛ زد و ترفیع رتبه به اسم من در آمد. عیالم گفت : « تنها هما رتبه های بالا را وعده بگیر و مابقی را خط بکش و بگذار سماق بمکند. »

الف) یک ویژگی مهم « سبک نویسندگی جمالزاده » را در این عبارت بنویسید

ب) یک « کنایه » از متن بالا بیابید و مفهوم آن را بنویسید

۳- دو ویژگی شعر « ققنوس » ، در سروده « نیما یوشیج » را از نظر « قالب » بنویسید:

« ققنوس ، مرغ خوش خوان ، آوازه جهان / آواره ماند از وزش بادهای سرد / بر شاخ خیزران / بنشسته است فرد بر گرد او به هر سر شاخی پرندگان / او ناله های گمشده ترکیب می کند. »

۴- با توجه به سروده زیر از « سلمان هراتی » ، شاعر انقلاب اسلامی ، به پرسش های مربوط به آن پاسخ دهید:

۱- « دیروز در غربت باغ من بودم و یک چمن داغ   امروز خورشید در دشت ، آینه دار
من و تو »

۲- « این فصل ، فصل من و توست ، فصل شکوفایی ما   برخیز با گل بخوانیم اینک بهار
من و تو »

الف) دو ویژگی « ادبی » بیت « یک » را بنویسید.

ب) دو ویژگی « زبانی » بیت « دو » چیست؟

۵- سروده زیر از « پروین اعتصامی » را بخوانید و به پرسش ها پاسخ دهید:

۱- محتسب مستی به ره دید و گریبانش گرفت   مست گفت: « ای دوست، این پیراهن
است افسار نیست »

۲- گفت: «مستی، زان سبب افتان و خیزان می روی»   گفت: « جرم راه رفتن نیست،
ره هموار نیست »

۳- گفت: « می باید تو را تا خانه قاضی برم »   گفت: « رو، صبح آی قاضی نیمه
شب بیدار نیست »

۴- گفت: « نزدیک است والی را سرای، آن جا شویم »   گفت: « والی از کجا در خانه
خمار نیست »

۶- گفت: « دیناری بده پنهان و خود را وارهان »   گفت: « کار شرع ، کار درهم و
دینار نیست »

الف) شاعر در گفت و گوی بین « محتسب » و « مست » از کدام شیوه شعری استفاده کرده است ؟

ب) دو مورد « ویژگی زبانی » را در بیت چهارم بیابید و بنویسید.

ج) محتوای شعر پروین را از نظر فضای کلی (سطح فکری) بررسی کنید (سه مورد)

۶- با توجه به متن زیر از « جلال آل احمد » به پرسش ها پاسخ دهید:

« آخر چرا تصادف کردی؟ ... » مثل اینکه سوال را از او کردم ، اما وقتی دیدم نمی تواند حرف بزند ، خودم را به عنوان او دم چک گرفتم : « آخر چرا ؟ » به چنان عتابی و خطابی این ها را می گفتم که چشمم به دکتر کشیک افتاد . « مرده شورتون ببره ، ساعت چهارتا حالا از تن این مرد خون میره ، حیفتون نیومد؟ ... » دستی روی شانه ام نشست و فریادم را خواباند. برگشتم . پدرش بود. با همان هیکل و همان قیافه . نیمه همان سیب اما سوخته تر و پلاسیده تر ... و تازه داشت گل از گلم می شکفت که شنیدم : « - آقا کی باشند؟ » این را همان دکتر کشیک گفت که من باز سوار شدم : « - مرا می گید آقا ؟ من هیشکی . یک آقا مدیر کوفتی . این هم معلّم . نواله تاریخ تشریح شما ... » که یک مرتبه عقل هی زد که « پسر، خفه شو! » و خفه شدم . دلم می خواست یک کلمه دیگر بگوید . یک کنایه بزند ، یک لبخند ، کوچک ترین نیش ... »

الف) توصیف جزئی رفتار و خصوصیات افراد از ویژگی های داستان جلال آل احمد است ، نمونه ای از آن را در متن بیابید و بنویسید.

ب) معانی کنایه های زیر را بنویسید:

۱- گل از گلم می شکفت   ۲- خودم را دم چک گرفتم

ج) یکی از ویژگی های سبکی نویسنده به کارگیری « حذف فعل » است . یک مورد در متن بالا پیدا کنید و بنویسید.

د) دو مورد از ویژگی های شاخص نثر دوره معاصر تا انقلاب اسلامی را در متن بالا بنویسید.

۷- با توجه به شعر زیر ، به پرسش ها پاسخ دهید:

۱- چون گشته زمین ز جور گردون   سرد و سه و خموش و آوند

۲- بنواخت ز خشم بر فلک مشیت   آن مشیت تویی تو ای دماوند

۳- تا درد و ورم فرو نشیند   کافور بر آن ضماد کردند

۴- شو منفجر ای دل زمانه   وان آتش خود نهفته میسند

الف) دو مورد از ویژگی زبانی سروده بالا را بیابید و بنویسید

ب) شعر بالا از « محمد تقی بهار » است . « سطح فکری » آن را بررسی کنید . « دو مورد »

ج) آرایه شاخص بیت سوم چیست ؟ در مورد آن بنویسید

۸- با توجه به متن « فردای آن روز به خاطر آمد که دیروز یک دست از بهترین لباس های نودوز خود را به انضمام مایحتوی ، یعنی آقای استادی مصطفی خان ، به دست چلاق شده خودم از خانه

بیرون انداخته ام ، ولی چون تیری که از شست رفته باز نمی گردد ، یک بار دیگر به کلام بلند پایه
« از ماست که برماست » ایمان آوردم و پشت دستم را داغ کردم که تا من باشم دیگر پیرامون
ترفیع رتبه نگردم. »

« داستان کباب غاز ، محمد علی جمال زاده »

الف) یک « کنایه » در متن بیابید و معنی آن را بنویسید.

ب) آرایه « تضمین » را در متن پیدا کنید و بنویسید

ج) بین واژه های « دست » و « سخت » چه آرایه ای وجود دارد؟

د) دو مورد از ویژگی های زبانی نثر جمالزاده را بنویسید

۹- با توجه به سروده زیر به پرسش ها پاسخ دهید:

« سراپا اگر زرد و پژمرده ایم	ولی دل به پاییز نسپرده ایم
چو گلدان خالی لب پنجره	پر از خاطرات ترک خورده ایم
اگر داغ دل بود ، ما دیده ایم	اگر خون دل بود ، ما خورده ایم
اگر دشمن دشمنان ، گردنیم	اگر خنجر دوستان ، گرده ایم
گواهی بخواهید ، اینک گواه	همین زخم هایی که نشمرده ایم
دلی سر بلند و سری سر به زیر	از این دست عمری به سر برده ایم

پور »

الف) قالب سروده مورد نظر چیست ؟

ب) یک مورد از ویژگی های « زبانی » سروده را بنویسید

ج) در سطح ادبی ، تقلید از سبک ..... و خراسانی در سروده بالا دیده می شود

۱۰- ویژگی های کلی سروده زیر از « ملک الشعرای بهار » شاعر دوره بیداری را بنویسید. « دو
مورد »

من نگویم که مرا از قفس آزاد کنید	قفسم برده به باغی و دلم شاد کنید
یاد از این مرغ گرفتار کنید ای مرغان	چون تماشای گل و لاله و شمشاد کنید
جور و بیداد کند عمر جوانان کوتاه	ای بزرگان وطن بهر خدا داد کنید
گر شد از جور شما خانه موری ویران	خانه خویش محال است که آباد کنید
کنج ویرانه زندان شد اگر سهم بهار	شکر آزادی و آن گنج خداداد کنید

۱۱- متن زیر را از دیدگاه « زبانی » و « ادبی » بررسی کنید. (هر سه سطح یک مورد)

« اکنون مدت دو سال افزون است که نه از آن طرف بریدی و سلامی و نه از این جانب قاصدی و
پیامی ، طایر مکاتبات را پر بسته و کلیه مراودات را در بسته ... » « قائم مقام فراهانی »

۱۲- با توجه به متن زیر از « چرند و پرند » دهخدا ؛ دو مورد از ویژگی های « فکری » نثر مشروطه
را بنویسید:

«گفتم: بابا والله من مرده شماها زنده، شما از وکیل خیر نخواهید دید، مگر همان مشروطه خالی چطور است؟ گفتند: «برو پی کارت، سوار نداری حرف زن.»

باری حالا بعد از دو سال سر حرف من افتاده اند، حالا تازه می فهمند که شأن مُقَنَّ (قانون گذار) بالاتر از آن است که به قانون عمل کند. این ها را مردم تازه می فهمند من از قدیم می فهمیدم، چون گریه های مادرم را دیده بودم، برای این که چشم های مثل ازرق شامی بابام هنوز یادم بود.»

۱۳- با توجه به شعر زیر از «احمد عزیزی» به سوالات پاسخ دهید:

یاس بوی مهربانی می دهد   عطر دوران جوانی می دهد
یاس ها یادآور پروانه اند   یاس ها پیغمبران خانه اند
حضرت زهرا دلش از یاس بود   دانه های اشکش از الماس بود
داغ عطر یاس زهرا زیر ماه   می چکاند اشک حیدر را به چاه
عشق محزون علی، یاس است و بس   چشم ام یک چشمه الماس است و بس
الف) یک تشبیه «بلیغ اسنادی» و یک تشبیه «بلیغ اضافی» را در شعر بیابید و بنویسید
ب) دو مورد از ویژگی های فکری شعر بالا را بنویسید

۱۴- دو مورد از ویژگی های زبانی شعر زیر از «اخوان» را بیابید و بنویسید:

«سلامت را نمی خواهند پاسخ گفت / سرها در گریبان است / کسی سر بر نیارد کرد پاسخ گفتن و دیدار یاران را / نگه جز پیش پا را دید نتواند / که ره تاریک و لغزان است / و گر دست محبت سوی کس یازی / به اکراه آورد دست از بغل بیرون / که سرما سخت سوزان است.»

۱۵- با توجه به متن زیر از «عبدالحسین زرین کوب» به پرسش ها پاسخ دهید:
«این تنگ عیشی برای او (مولوی) نوعی ریاضت نفسانی بود؛ ناشی از خست و خشک دستی نبود. از زندگی فقط به قدر ضرورت تمتع می برد. بیش از قدر ضرورت را موجب دور افتادن از خط سیر روحانی خویش می یافت.

الف) یک کنایه در متن بیابید و معنی آن را بنویسید
ب) رابطه بین واژه های «تنگ عیشی و تمتع» چیست؟
۱۶- با توجه به متن «باری چه درد سر بدهم؟ آن قدر گفت و گفت تا ما را به این کار واداشت. حالا که می بیند آن روی کار بالاست، دست و پایش را گم کرده، تمام آن حرف ها یادش رفته. تا یک فرآش قرمز پوش می بینید، دلش می تپد، تا به یک ژاندارم چشمش می افتد، رنگش می پرد، همی می گوید: «امان از همنشین بد.»

«چرند و پرند دهخدا»

الف) سه مورد از «ویژگی های زبانی» نثر دوره بیداری را بنویسید
ب) دو مورد از «ویژگی های فکری» متن بالا را بنویسید

۱۷- دو ویژگی سطح « فکری » ابیات زیر را بنویسید:

« از مُلک ادب حکم گزاران همه رفتند   شو بار سفر بند که یاران همه رفتند
یک مرغ گرفتار در این گلشن ویران   تنها به قفس ماند و هزاران همه رفتند

۱۸- دو مورد از ویژگی های فکری شعر زیر را بنویسید:

با این نسیم سحرخیز ، برخیز اگر جان سپردیم   در باغ می ماند ای دوست ، گل یادگار من و تو

دیروز در غربت باغ ، من بودم و یک چمن داغ   امروز خورشید در دشت ، آیین دار من و تو (سلمان هراتی)

۱۹- متن زیر از داستان « سانتاماریا » سید مهدی شجاعی را از نظر ویژگی های داستان های بعد از انقلاب اسلامی در قلمرو فکری بررسی کنید:

« درست در همان لحظه ، شما « یا مهدی » غریبانه ای گفتید و تفنگ از دستتان افتاد و من نفهمیدم چرا. ولی بی اختیار پیش دویدم تا تفنگ را بردارم و به دستتان بدهم ؛ مثل گاهی که در کلاس ، قلمی ، کاغذی از دستتان می افتاد و ما بی اختیار خم می شدیم تا آن را به شما بدهیم. ایستاده بودید ولی تفنگ را نگرفتید . به دستتان نگاه کردم ، دیدم که از مچتان خون می ریزد ، تفنگ را با دست چپ از من گرفتید و همه را گفتید که بروند و بازگشتید به حال اولتان ، انگار نه انگار که یک دست از دست داده اید.»

۲۰- متن زیر از «سید محمدعلی جمالزاده» است؛ به پرسش های مربوط به آن پاسخ دهید.
«دیگران نیز فرصت نداده مانند قحطی زدگان به جان غاز افتادند و در یک چشم به هم زدن، چنان کلکش را کردند که گویی هرگز غازی قدم به عالم وجود ننهاده بود! در همان بحبوحه بخور بخور، صدای تلفن بلند شد، بیرون جستم و فوراً برگشته رو به آقای استادی گفتم: «وزیر داخله پای تلفن است» یارو حساب کار خود را کرده، بدون آنکه سر سوزنی خود را از تک و تا بیندازد، دل به دریا زده و به دنبال من از اتاق بیرون آمد.»

(الف) یک عبارت کنایی از متن ذکر نمایید.

(ب) در جای خالی عبارت زیر، کلمه مناسب بنویسید.

«جمالزاده» در داستان بیشتر از اینکه به محتوا توجه داشته باشد به سبک نویسنده و کاربرد کلمات ..... و متداول در نثر توجه داشت.

(ج) واژه درست را از داخل کمانک انتخاب کنید.

از آثار دیگر جمالزاده می توان به (تلخ و شیرین – سه تار) اشاره کرد.

۲۱- با توجه به ابیات زیر، به پرسش ها پاسخ دهید.

به کردار افسانه از هر کسی   شنیدم همی داستان بسی
به تنها یکی گور بریان کنی   هوا را به شمشیر گریان کنی

برهنه چو تیغ تو بیند عقاب نیارد به نخجیر کردن شتاب

نشان کمند تو دارد هژبر ز بیم سنان تو خون بارد ابر

الف) شاعر در بیان کدام یک از ویژگی‌های رستم زیاده‌روی کرده است؟

ب) با توجه به این توصیف، مناسب‌ترین آرایه برای تصویرآفرینی در حماسه ..... است.

۲۲- ابیات زیر سروده «پروین اعتصامی» است، به پرسش‌های مربوط به آن پاسخ دهید.

«محتسب مستی به ره دید و گریبانش گرفت مست گفت: «ای دوست، این پیراهن است

افسار نیست»

گفت: «از بهر غرامت، جامه‌ات بیرون کنم گفت: «پوسیده است، جز نقشی ز پود و تار

نیست»

الف) به این شیوه گفت و گو میان دو انسان ..... می‌گویند.

ب) مصراع «گفت: «پوسیده است، جز نقشی ز پود و تار نیست»» به چه موضوعی تأکید می‌کند؟

۲۳- ابیات زیر سروده «فرخی یزدی» است. دو ویژگی ادبی آن را بنویسید.

«آن زمان که بنهادم سر به پای آزادی دست خود ز جان شستم از برای آزادی

تا مگر به دست آرم، دامن وصالش را می‌دوم به پای سر در قفای آزادی

۲۴- برای بیت زیر از «سید اشرف‌الدین گیلانی»، یک ویژگی زبانی بنویسید.

غلغلی انداختی در شهر تهران ای قلم خوش حمایت می‌کنی از شرع قرآن ای قلم

۲۵- در سروده «با من بیا به خیابان / تا بشنوی بوی زمستانی که در باغ رخته کرده است»:

الف) آرایه قسمت مشخص شده چه نام دارد؟ ب) دلیل خود را برای وجود این آرایه

بنویسید.

۲۶- با توجه به شعر زیر از «قیصر امین‌پور» به پرسش‌ها پاسخ دهید.

سراپا اگر زرد و پژمرده‌ایم، ولی دل به پاییز نسپرده‌ایم

چو گلدان خالی لب پنجره پر از خاطرات ترک خورده‌ایم

اگر داغ دل بود، ما دیده‌ایم اگر خون دل بود، ما خورده‌ایم

اگر دل دلیل است، آورده‌ایم اگر داغ شرط است، ما برده‌ایم

الف) یک مورد از ویژگی‌های «فکری» این سروده را بیان کنید.

ب) مفهوم کنایی مصراع «اگر خون دل بود، ما خورده‌ایم» چیست؟

۲۷- با توجه به متن زیر:

«وقتی بچه‌هایی که می‌افتادند، خوابیده به سمت خاکریز نشانه می‌رفتند و آخرین رمق‌هایشان را

در آخرین فشنگ‌هایشان می‌ریختند و شلیک می‌کردند. جایز نبود که من همچنان بی حرکت

بمانم و فقط دنبال شما بگردم. آن قسمت خاکریز را که بیشتر آتش به پا می‌کرد، نشانه رفتم و

یک خشاب فشنگم را درست در همان نقطه آتش، خالی کردم و با خاموش شدن آن آتش که تیربار به نظر می‌آمد، نیرو گرفتم ...» «سید مهدی شجاعی»

الف) دو ویژگی «زبانی» برای این متن بنویسید.

ب) نویسنده، این متن را در چه قالبی نوشته است؟

۲۸- شعر زیر سروده «نیما یوشیج» است. یک ویژگی برای آن ذکر نمایید.

«در شب تیره دیوانه‌ای کاو / دل به رنگی گریزان سپرده / در درهٔ سرد و خلوت نشسته / همچو ساقهٔ گیاهی فسرده / می‌کند داستانی غم‌آور ...»

۲۹- در سرودهٔ زیر کدام آرایه به کار نرفته است؟

«رود می‌نالد / جغد می‌خواند / غم بیاویخته با رنگ غروب / می‌تراود ز لبم قصهٔ سرد / دلم افسرده در این تنگ غروب»

الف) استعارهٔ مکنیه   ب) حس آمیزی   ج) متناقض نما   د) جناس

۳۰- متن زیر از «علی‌اکبر دهخدا» است، دو ویژگی «زبانی» آن را بیان کنید.

«ننه، هان! این زمین روی چیه؟ روی شاخ گاو، گاو روی چیه؟ روی ماهی، ماهی روی چیه؟ روی آب، آب روی چیه؟ وای وای! الهی روده‌ات ببره، چقدر حرف می‌زنی؟! حوصلم سر رفت! آفتابه لگن شش دست، شام و ناهار هیچی! گفت نخور، عسل و خربزه با هم نمی‌سازند.»

۳۱- دو مورد از ویژگی‌های متن زیر از «جمال زاده» را بنویسید.

«گفتم ای بابا، خدا را خوش نمی‌آید. این بدبخت‌ها سال آژگار یک بار برایشان چنین پایی می‌افتد و شکم‌ها را مدتی است صابون زده‌اند که کباب غاز بخورند و ساعت شماری می‌کنند. چطور است از منزل یکی از دوستان و آشنایان یک دست دیگر ظرف و لوازم عاریه بگیریم؟»

۳۲- بیت‌های زیر سرودهٔ «عارف قزوینی» است، دو مضمون سرودهٔ او را بنویسید.

«فکری ای هم‌وطنان، در ره آزادی خویش / بنمایید که هر کس نکند، مثل من است

خانه‌ای کاو شود از دستِ اجانب، آباد / ز اشک ویران کنش آن خانه که «بیت‌ال‌حزن» است

جامه ای کاو نشود غرق به خون بهر وطن / بدر آن جامه که ننگ تن و کم از کفن است»

۳۳- سرودهٔ زیر از «دهخدا» شاعر «عصر بیداری» است، دو دلیل برای «سادگی و روانی» زبان شعر این دوره بنویسید.

«ای مرغ سحر چو این شب تار / بگذاشت ز سر سیاهکاری

وز نفحهٔ روح‌بخش اسحار / رفت از سر خفتگان خماری

یزدان به کمال شد پدیدار / و اهریمن زشت‌خو حصاری

یاد آر ز شمع مرده یاد آر»

۳۴- با توجه به شعر زیر به پرسش‌ها پاسخ دهید.

«در شب تیره دیوانه‌ای کاو / دل به رنگی گریزان سپرده / در درهٔ سرد و خلوت نشسته / همچو ساقهٔ گیاهی فسرده / می‌کند داستانی غم‌آور ...»

الف) این سروده، از منظومهٔ ..... به عنوان «بیانیهٔ شعر نو» است.

ب) یک ویژگی «ادبی» این شعر را بنویسید.

۳۵- به پرسش‌ها پاسخ دهید.

الف) اوج نویسندگی «سیمین دانشور» در کدام اثر او، نمایان است؟

ب) موضوع این اثر را بنویسید.

۳۶- شعر زیر:

«آن کیست که تقریر کند حال گدا را / در حضرت شاهی؟

کز غلغل بلبل چه خبر باد صبا را / جز ناله و آهی؟»

الف) در چه «قالبی» سروده شده است؟

ب) این قالب شعری، با کدام یک از قالب‌های شعر فارسی، شباهت دارد؟

۳۷- یک ویژگی «فکری» شعر زیر را بنویسید.

«آغوش سحر تشنهٔ دیدار شماس / مهتاب، خجل ز نور رخسار شماس

خورشید که در اوج فلک، خانهٔ اوست / همسایهٔ دیوار به دیوار شماس»

۳۸- قسمت‌های مشخص شده در بیت‌های زیر، چه آرایه‌ای را پدید آورده‌اند؟

الف) گوش ترخمی کو کز ما نظر نپوشد / دست غریق یعنی فریاد بی‌صدایم

ب) ما گرچه مرد تلخ شنیدن نه‌ایم؛ لیک / تلخی که از زبان تو آید، شنیدنی است

۳۹- به پرسش‌های مربوط به سرودهٔ زیر از «نیما یوشیج» پاسخ دهید.

«در شب تیره دیوانه‌ای کاو / دل به رنگی گریزان سپرده / در درهٔ سرد و خلوت نشسته / همچو

ساقهٔ گیاهی فسرده / می‌کند داستانی غم‌آور ...»

الف) قالب این شعر چیست؟ ب) دو ویژگی این شعر را بنویسید.

۴۰- بیت زیر از «عارف قزوینی» بیانگر چه مفهومی از شعر این شاعر دورهٔ بازگشت و بیداری

است؟

«از خون جوانان وطن لاله دمیده / از ماتم سرو قدشان سرو خمیده»

۴۱- شعر انتقادی «ای قلم» که با بیت زیر آغاز می‌شود، سرودهٔ کدام یک از شاعران زیر است؟

«غلغلی انداختی در شهر تهران ای قلم / خوش حمایت می‌کنی از شرع قرآن ای قلم»

الف) سیداشرف الدین گیلانی ب) فرخی یزدی ج) ادیب الممالک فراهانی د) ایرج میرزا

۴۲- سه مورد از درون مایه‌های «نثر» دورهٔ بیداری را بنویسید.

۴۳- متن زیر از «سید محمدعلی جمال‌زاده» است، دو مورد از ویژگی‌های آن را بنویسید.

گفت: «خوب دستگیرم شد. خاطر جمع باشید که از عهده برخواهم آمد» چندین بار درسش را تکرار کردم تا از بر شد، بعد برای تبدیل لباس و آراستن سر و وضع او را به اتاق دیگر فرستادم.»

۴۴- با توجه به شعر زیر که سروده «مهدی اخوان ثالث» است، به پرسش‌ها پاسخ دهید:
«سلامت را نمی‌خواهند پاسخ گفت / سرها در گریبان است / کسی سر برنیارد کرد پاسخ گفتن و دیدار باران را / نگه جز پیش پا را دید نتواند / که ره تاریک و لغزان است / و گر دست محبت سوی کس یازی / به اکراه آورد دست از بغل بیرون / که سرما سخت سوزان است»
الف) دو ویژگی شعر «اخوان» را بنویسید.

ب) یک اثر از این شاعر نام ببرید.

۴۵- در ابیات زیر، دو آرایه مشترک بیابید.

۱) «بی‌مهر رُخت روز مرا نور نمانده است / وز عمر مرا جز شب دیجور نمانده است»

۲) چون جام شفق موج زند خون به دل من / با این همه دور از تو مرا چهره زردی است»

۴۶- با توجه به شعر زیر به پرسش‌ها پاسخ دهید.

می‌تراود مهتاب / می‌درخشد شب تاب / نیستی ک دم شکند خواب به چشم کس و لیک / غم این خفته چند / خواب در چشم ترم می‌شکند.

الف) شعر در چه قالبی سروده شده است؟ یکی از ویژگی‌های آن را بنویسید.

ب) شعر از تکرار کدام رکن (وزن) حاصل شده است؟

ج) مضمون و پیام شعر را بنویسید.

۴۷- متن زیر را بخوانید و به سؤالات پاسخ دهید .

اطرافتان که خلوت شد، به سمت سنگرتان راه افتادید و من هم با فاصله نه چندان دور سعی کردم که پا جای پای شما بگذارم مثل برق و باد خودم را به سنگر برسانم و تفنگم را بردارم آنچه مشکل بود یافتن شما بود در این معرکه و تاریکی.... توپخانه شروع کرده بود و صدای مهیب آن صدای کودکانه اما خشک کلاش را در خود هضم می کرد

الف) دو ویژگی زبانی متن بالا را بنویسید.

ب) در متن بالا یک حس آمیزی بیابید.

ج) متن بالا را از نظر سطح فکری بررسی کنید (یک مورد)

۴۸- با توجه به متن زیر که برگرفته از کتاب تاریخ بیداری ایرانیان است به سؤالات مطرح شده پاسخ دهید .

«مشاهده می کنیم که در مجاری سنه ۱۲۶۵ بسیاری از امور را که دلالت دارد بر بیداری ایرانیان و باعث و مسبب آن را جزم‌رحوم میرزا تقی خان امیر نظام، احدی را سراغ نداریم؛ چه آن بزرگ مرد که به قابلیت خود از پستی به بلندی رسید .... دوست و دشمن او را از نوادر دهر شمردند و

کارهای امیر نظام از ترتیب و انتظام قشون و اصلاح کار دفتر و مالیّه که خرج، دو کروار اضافه بر دخل بود، همه در یک دو سال صورت گرفت» .

(الف) این نوشته نشان دهنده کدام دوره تاریخی است؟

(ب) دو ویژگی ادبی متن را بنویسید.

(ج) نویسنده متن بالا کیست؟

۴۹- با توجه به شعر زیر به پرسش ها پاسخ دهید.

در آن کویر سوخته، آن خاک بی بهار/حتی علف اجازه زیبا شدن نداشت

گم بود در عمیق زمین شانه بهار/بی تو ولی زمینه پیدا شدن نداشت

دل ها اگر چه صاف ولی از هراس سنگ/آئینه بود و میل تماشا شدن نداشت

(الف) دو مورد از ویژگی های ادبی شعر را بنویسید

(ب) یک ویژگی فکری برای شعر بالا بنویسید.

۵۰- با توجه به ابیات زیر از شعر «دماوندیه» به سؤالات پاسخ دهید .

شو منفجر ای دل زمانه /و آن آتش خود نهفته میسند .

خامش منشین سخن همی گوی/افسرده مباحش خوش همی خند

پنهان مکن آتش درون را/ زین سوخته جان شنو یکی پند

گر آتش دل نهفته داری/سوزد جانت به جانت سوگند

(الف) چه آرایه ای بین ابیات اول و آخر مشترک است؟

(ب) درون مایه و مضمون شعر بالا را بنویسید.

۵۱- با توجه به سروده زیر:

ققنوس، مرغ خوشخوان، آوازه جهان /بر شاخ خیزران/ بنشسته است فرد /برگرد او /بر هر سر

شاخی پرندگان /او ناله های گمشده ترکیب می کند.

(الف) قالب این شعر چیست؟

(ب) کدام قالب شعر سنتی زمینه ساز پیدایش این قالب شعری شده است؟

(ج) نام سراینده این شعر را بنویسید.

۵۲- متن زیر را بخوانید و به سؤالات پاسخ دهید .

«.....همین گمان مرا به سوی آن دو تل خاک کشانید پیدا بود که پیش از این، سنگر دیده بانی یا

انفرادی دشمن بوده است. زمزمه لطیف شما گمان مرا تایید کرد.... می بایست هر چه زودتر

مخفیگاهی پیدا کنم که از هر دیدرسی در امان بمانم جز گودالی که از کنجکاوای گلوله توپ فراهم

آمده بود کجا می توانست مخفیگاه من باشد؟»

(الف) یک مورد از ویژگی های زبانی متن بالا را بنویسید .

(ب) از متن بالا دو ویژگی ادبی مشخص کنید .

(ج) یک مورد از ویژگی های فکری متن بالا را بنویسید.

۵۳- متن زیر از کتاب «چرند و پرند» است. با توجه به متن به سوالات پاسخ دهید.

«باری، چه دردسر بدهم؟ آن قدر گفت و گفت و گفت تا ما را به این کار واداشت حالا که می بیند آن روی کار بالاست، دست و پایش را گم کرده و تمام آن حرف ها یادش رفته، تا یک فراش قرمز پوش می بیند، دلش میتپد. تا به یک ژاندارم چشمش می افتد، رنگش می پرد. هی می گوید: امان از همنشین بده.»

(الف) کاربرد واژه «ژاندارم» بیانگر کدام ویژگی زبانی متن بالا است؟

(ب) در متن بالا دو کنایه پیدا کنید که مفهومی نزدیک به هم دارند.

(ج) نویسنده متن بالا کیست؟

۵۴- با توجه به شعر زیر به پرسش ها پاسخ دهید

دیروز اگر سوخت ای دوست، غم برگ و بار من و تو / امروز می آید از باغ، بوی بهار من و تو
آن جا در آن برزخ سرد، در کوچه های غم و درد / غیر از شب آیا چه می دید چشمان تار من و تو؟

دیروز در غربت باغ من بودم و یک چمن داغ / امروز خورشید در دشت، آیینه دار من و تو ....
(الف) یک مورد آشنایابی (روی آوردن به ترکیب های بدیع و بی سابقه) را در ابیات بالا بنویسید.

(ب) دو واژه نمادین در شعر بالا پیدا کنید.

(ج) در بیت اول تمام آرایه های زیر به جز ..... مشهود است.

(۱) استعاره (۲) متناقض نما (۳) مجاز (۴) مراعات نظیر

۵۵- با توجه به سروده زیر که از «عارف قزوینی» است، به سوالات پاسخ دهید.

گریه را به مستی بهانه کردم / شکوه ها ز دست زمانه کردم
آستین چو از چشم بر گرفتم / سیل خون به دامان روانه کردم
از چه روی چون ارغنون ننالم؟ / از جفایت ای چرخ دون ننالم
چون نگریم ز درد و چون ننالم / دزد را چو محرم به خانه کردم؟

(الف) آرایه مشترک بیت اول و سوم را بنویسید.

(ب) در بیت دوم آرایه تشبیه را مشخص نمایید.

(ج) با توجه به سروده بالا، عرصه هنر عارف قزوینی ..... و ..... است.

پاسخ:

۱- در شعر « عارف قزوینی » مضامین وطن دوستی ، مبارزه با دشمنان وطن، سوز و شور عشق و دردمندی نسبت به میهن، برانگیختن مردم ، آزادی خواهی

۲- الف) کاربرد کلمات عامیانه و متداول در نثر ، نزدیکی کلام به طبع خوانندگان ، کاربرد کنایات ، جملات کوتاه و ..

ب) خط بکش: کنایه از حذف کن سماق بمکند: کنایه از انتظار بکشند

۳- این شعر در قالب شعر نو (نیمایی) سروده شده است که در آن یکسانی مصراع ها از نظر تعداد هجا ها شرط نیست و شعر وزن و قافیه دارد

۴- الف) دیروز و امروز : تضاد و مجاز / خورشید آینه دار من و توست : تشبیه / کلمات « باغ ، داغ » و « من ، چمن » جناس / باغ : استعاره از ایران ، غربتی که در محیط ایران وجود داشت / دشت : استعاره از کشور و وطن / غربت باغ : اضافه استعاری

ب) بیت پنج جمله است . این فصل : نهاد / فصل من و تو : مسند / فعل جمله پنجم به قرینه حذف شده است.

۵- الف) مناظره ب) ۱- « رای فک اضافه ، سرای والی ، والی مضاف الیه ۲- « شویم»، در معنی فعل خاص « برویم» خصوصیت سبک خراسانی ج) انعکاس اوضاع نامطلوب سیاسی - اجتماعی عصر خود ، ترسیم فساد و تزویر اجتماع ، انتقاد اجتماعی و اعتراض به شیوه برخورد عاملان حکومت با مردم ، بیان گستردگی و رواج نابسامانی ها و انحراف عمومی جامعه ، بی عدالتی ، بی بند و باری و فساد دستگاه حاکم، غفلت کارگزاران از امور دینی و اشاره به پدیده اجتماعی رشوه خواری عصر شاعر. محتسب نماد انسان های حاکم بر جان و مال و ناموس مردم که تنها ظواهر شریعت را حفظ می کنندو در عمل به آن پایبند نیستند. مست ، نماد انسانی کاملاً آگاه مثل خود شاعر که در این پوشش و با بیانی طنزآمیز نابسامانی جامعه را به تمسخر می گیرد و خود را تبرئه می کند.

۶- الف) دستی روی شانه ام نشست و فریادم را خواباند . برگشتم . پدرش بود . با همان هیکل و همان قیافه ، نیمه همان سیب سوخته تر و پلاسیده تر .

ب) ۱- شاد شدن و لبخند زدن ۲- خود را مقصر دانستم

ج) سوخته تر و پلاسیده تر « بود » / هیشکی « نیستم » / مدیر کوفتی « هستم » / این معلمم « است » / نواله .... « است » / یک لبخند « بزند » / نیش « بزند »

د) ۱- کاربرد زبان محاوره و اصطلاحات عامیانه مانند: مرده شورتون ببره. هیشکی، می گید، حیفتون نیومد. از تن این مرد خون میره ۲- کوتاهی و سادگی جملات ۳- به کاربردن کنایه و ضرب المثل ۴- طنز موجود در متن مانند : مدیر کوفتی

۷- الف) در بیت ها ، جمله ها به شکل مرکب است ، بین واژه ها روابط معنایی تناسب: سرد و سیاه و خاموش ؛ منفجر و آتش ؛ درد و ورم و ضماد / تکرار: مشّت و تو / آوردن واژه های کهنه

ضماد و آوند / ساده بودن زبان شعر، ساختمان بیشتر واژه ها ساده است . / بیشتر واژه ها فارسی اند به جز یکی دو مورد عربی . / به کار بردن فعل پیشوندی فرو نشیند . / به کاربرد بنواخت به جای زد.

(ب) نوع ادبی شعر ادبیات پایداری و مقاومت است. دماوند نماد آزادیخواهان و آگاهان خاموش جامعه /

درون مایه: دعوت به قیام و مبارزه در برابر بیداد و ستم پادشاه وقت محمد علی شاه قاجار / شعر جنبه ملی و میهنی دارد و درمورد مسائل روز جامعه طرح مسائل سیاسی - اجتماعی با زبان حماسی در سبک خراسانی سروده شده است / شعر در خدمت آزادی و وطن خواهی و مخالفت با دولت وقت و برای برانگیختن احساسات ملی و وطنی مردم برای دعوت به قیام (ج) حسن تعلیل - علت نشستن برف بر قلعه دماوند را تسکین درد میداند.

۸- الف) از ماست که بر ماست کنایه از مقصر دانستن خود ؛ پشت دست داغ کردن : عبرت گرفتن و توبه کردن

(ب) از ماست که بر ماست

(ج) جناس ناقص

(د) قالب متن داستان است. به محتوا توجه دارد و در نقد تظاهر و دورویی است. سبک نویسندگی و کاربرد واژگان عامیانه و متداول در نثر همان دوره است مانند: دست چلاق شده ، پشت دست داغ کردن، و کلام را به طبع خوانندگان نزدیک کرده است. درون مایه طنزمانند: لباس نودوز خودم را با مایحتوی بیرون انداخته بودم . به راه کسانی چون زین العابدین مراغه ای و دهخدا رفته است.

۹- الف) غزل

(ب) ۱- زبان و واژگان شعر به سبک خراسانی نزدیک است ۲- ساختمان واژگان بیشتر ساده و متناسب با جنگ و ایثار و وطن دوستی است. ۳- آشنایی زدایی زبانی و به کاربرد ترکیب های تازه و بی سابقه مانند: خاطرات ترک خورده ، سراپا زرد بودن

(ج) عراقی

۱۰- ۱- زبان شعری بهار حماسی و سبک شعرش خراسانی است ۲- بهار شناخت و توانمندی خود را در خدمت آزادی و وطن خواهی درآورد. ۳- برای ارتباط با مردم مفاهیم سیاسی را با زبان ساده و صمیمی بیان می کند. ۴- مظاهر استبداد و استعمار را نقد می کند و برای دیدگاه خود زبان ادبی برمی گزیند. ۵- واقعیات جامعه آن روز را در اختیار مردم قرار می دهد

۱۱- زبانی: ۱) وجود تکلف و تصنع با به کارگیری کلمات و ترکیبات عربی ۲) تقلید از زبان سبک سعدی در گلستان

۲- ادبی: ۱) کاربرد آرایه تشبیه و جناس، واج آرایی ۲) شیوه نثر مسجع و به کارگیری آرایه سجع

۱۲- ۱) دهخدا با هوشیاری و با استفاده از زبان طنز و تمسخر به جنگ با مفاسد اجتماعی زمان خود می رود

۲) از تجدّد خواهی نوگرایی، آزادی طلبی با هدف تأثیرپذیری بر عامه مردم سخن می گوید.

۳) اثرش نوعی نقد اجتماعی و طنز سیاسی به شمار می رود

۱۳- الف) یاس ها پیغمبران خانه اند، حضرت زهرا دلش از یاس بود، دانه های اشکش از الماس بود:

تشبیه بلیغ اسنادی / دانه های اشک، چشمه الماس: تشبیه بلیغ اضافی

ب) ویژگی فکری: شعر صمیمی است و سادگی کلام در آن دیده میشود. عشق به ائمه و تکریم

حضرت زهرا و حضرت علی و قداست و پاکی آنها. توجه به اسوه های تاریخ اسلام، مظلومیت

حضرت علی (ع) و حضرت زهرا (س)

۱۴- کهنه گرایی، به کار گیری ترکیبات زیبا و خوش آهنگ، برخی کاربردهای نحوی به سبک

خراسانی است، زبان شعر نمادین است، بیان روایی داستانی - حماسی است، به شیوه بلاغی گفته

شده، تقدّم مفعول.

۱۵- الف) خشک دستی کنایه از خساست (ب) تنگ عیشی و تمتّع: تضاد

۱۶- الف) زبانی: زبان نثر ساده و قابل فهم است. - جمله ها کوتاه - در ساختار و ترکیب دستوری

کلام، جمله ها درست تر و با طبیعت زبان هم آهنگ ترمی شود. - بهره گرفتن از واژه های غربی

مانند: ژاندارم- کاهش عبارت های وصفی دور و دراز اصطلاحات عامیانه و ترکیبات کنایی مردمی

نزدیک به زبان کوچه و بازار در نثر به کار رفته است.

ب) فکری: دهخدا با هوشیاری با زبان طنز و تمسخر به جنگ با مفاسد اجتماعی زمان خود

می رود و از تجدّد خواهی، نوگرایی، آزادی طلبی با هدف تأثیرپذیری بر عامه مردم سخن

می گوید. اثرش نوعی نقد اجتماعی و طنز سیاسی به شمار می رود.

۱۷- آزادی خواهی، مبارزه با ظلم و استبداد در شعر آشکار است. شاعر در رثای یاران مبارزش

که در راه آزادی وطن به شهادت رسیده اند، مرثیه سرایی می کند. توجه به مردم هم در شعرا او

مشهود است.

۱۸- ۱- نوید پیروزی انقلاب اسلامی ۲- مفهوم ایثار، فداکاری و شهادت در راه انقلاب اسلامی

۳- اشاره به دستاوردهای ارزشمند انقلاب ۴- مقایسه اوضاع جامعه سیاسی - اجتماعی قبل و

بعد از انقلاب و ترسیم فضای مطلوب جامعه در سایه انقلاب اسلامی

۱۹- ۱- وقوع جنگ تحمیلی ۲- دفاع مقدس از وطن ۳- فرهنگ ایثار ۴- استقبال از شهادت

۵- اعتقادات دینی شیعی ۶- مقاومت هشت ساله مردم در جنگ تحمیلی

۲۰- الف) یک چشم به هم زدن، کلکش را کردند، حساب کار خود را کرده، سر سوزنی، دل به دریا

زده (و موارد درست دیگر) (ذکر یک عبارت کنایی کافی است) (ب) عامیانه (ج) تلخ و شیرین

۲۱- الف) شجاعت و قدرت (ب) اعراق

- ۲۲- الف) مناظره (ب) فقر (اگر دانش آموز به انعکاس اوضاع نامساعد جامعه اشاره کند نمره کامل تعلق می گیرد).
- ۲۳- مراعات نظیر: (سر، پا، دست) / کنایه: (دست از جان شستم - به پای سر می روم) استعاره (دامن وصال)
- آزادی: ردیف / پای، برای، قفای: کلمات قافیه (ذکر دو مورد، کافی است)
- ۲۴- سادگی و روانی
- ۲۵- الف: حس آمیزی (ب: برای بو، شنیدن را نسبت داده است. بنابراین دو حس شنوایی و بویایی را باهم ترکیب کرده است).
- ۲۶- الف) استقامت و پایداری در دوران دفاع مقدس - سربلندی و افتخار - زنده نگه داشتن خاطرات و حفظ ارزش های دفاع مقدس (ذکر یک مورد کافی است).
- (ب) «خون دل خوردن» به مفهوم غصه خوردن و ناراحتی دیدن.
- ۲۷- الف) ۱. بهره گیری از ساده نویسی ۲. زبان داستان ها به ویژه در زمان جنگ بیشتر عامیانه است ۳. با انقلاب اسلامی و وقوع جنگ تحمیلی، بسیاری از واژه های مربوط به فرهنگ ایثار و شهادت و مبارزه و مقاومت وارد زبان داستان این دوره شد. (ذکر دو مورد کافی است).
- (ب) قالب نوشته خاطره نویسی است.
- ۲۸- تغییر در آوردن جایگاه قافیه و کوتاهی و بلندی مصراع ها - نگاه نو و نگرش عاطفی به واقعیت ملموس - سیر آزاد تخیل - نزدیکی به ادبیات نمایشی از ویژگی های شعر نیما است. (ذکر یک مورد کافی است).
- ۲۹- گزینه ج (متناقض نما)
- ۳۰- ساده و قابل فهم بودن نثر - استفاده از عبارات عامیانه - کم بودن لغات و ترکیبات ناآشنای عربی
- ۳۱- بسیاری از واژه ها و اصطلاحات عامیانه در آن به کار رفته است. نثر داستانی تحت تاثیر زبان گفتاری و محاوره است. کوتاهی جملات و کاربرد فراوان افعال در آن دیده می شود. در این متن گونه های نثر مصنوع و فنی جایگاهی ندارد.
- ۳۲- وطن پرستی، ستیز با نادانی، آزادی خواهی دردمندی و عشق او به میهن.
- ۳۳- به دلیل موقعیت اجتماعی و انقلابی، توجه به مردم و استفاده از شعر برای آگاه سازی آنان.
- ۳۴- الف) افسانه (ب) ویژگی هایی مثل تغییر در آوردن جایگاه قافیه، نگاه نو و نگرش عاطفی به واقعیات ملموس، سیر آزاد تخیل، نزدیکی به ادبیات نمایشی، مصراع ها کوتاه و بلند هستند یا تعداد نشانه های هجایی و وزن واژه های یک مصراع با مصراع دیگر برابر نیست.
- ۳۵- الف) سووشون
- (ب) داستان زندگی زری و یوسف و اوضاع اجتماعی مردم فارس در خلال جنگ جهانی دوم.

- ۳۶- الف) مستزاد (ب) شعر نو (نیمایی)
- ۳۷- توصیف عظمت مقام شهیدان، ارزشهای انقلابی و رخدادهای دفاع مقدس.
- ۳۸- الف) پارادوکس (ب) حس آمیزی
- ۳۹- الف) نو یا نیمایی (ب) تغییر در آوردن جایگاه قافیه و کوتاهی و بلندی مصراع‌ها، نگاه نو و نگرش عاطفی به واقعیات ملموس - سیر آزاد تخیل - نزدیکی به ادبیات نمایشی از ویژگی‌های این شعر نیما است.
- ۴۰- سوز و شور شاعر نسبت به وطن، و نشان دادن دردمندی و عشق او به میهن و جوانان.
- ۴۱- الف) یا سید اشرف‌الدین گیلانی (نسیم شمال).
- ۴۲- آزادی، وطن، قانون، تعلیم و تربیت جدید، توجه به مردم، دانش‌ها و فنون نوین.
- ۴۳- ۱) بسیاری از واژه‌ها، کنایات و اصطلاحات عامیانه در آن به کار رفته است ۲) نثر داستانی تحت تاثیر زبان گفتار و محاوره است. ۳) کوتاهی جملات و کاربرد افعال فراوان در متن دیده می‌شود ۴) در این متن گونه‌های نثر فنی و مصنوع جایگاهی ندارند.
- ۴۴- الف) بیان روایی و داستانی، حماسی بودن زبان، کهن‌گرایی، به کارگیری ترکیبات زیبا و خوش‌آهنگ، کاربردهای نحوی سبک خراسانی، شعر اجتماعی، انعکاس حوادث زندگی مردم در شعر. (ب) آخر شاهنامه، زمستان، از این اوستا
- ۴۵- ایهام، تشبیه
- ۴۶- الف) شعر نیمایی / وزن عروضی دارد اما کوتاهی و بلندی مصراع‌ها و نیز تعداد هجاها برابر نیست. (ویژگی‌هایی مثل تغییر در آوردن جایگاه قافیه، نگاه نو و نگرش عاطفی به واقعیات ملموس، سیر آزاد تخیل و نزدیکی به ادبیات نمایشی (ذکر یک مورد کافی است). (ب) فاعلاتن (ج) آگاهی بخشی و مبارزه با ظلم و ستم و یا غفلت و ناآگاهی (ذکر یک مورد کافی است).
- ۴۷- الف) زبان عامیانه ساده و روان استفاده از واژگان مربوط به فرهنگ شهادت ایتار و مقاومت (مفاهیم مشابه)
- (ب) صدای خشک
- (ج) ترویج فرهنگ ایتار دفاع از وطن و شهادت (مفاهیم مشابه)
- ۴۸- الف) دوره مشروطه (ب) پستی و بلند (تضاد) - (نظام و انتظام) اشتقاق - (مالیه، دخل و خرج) تناسب (مراعات نظیر) - دوست و دشمن: تضاد دوست و دشمن: مجاز از همه مردم (یک و دو) تناسب (مراعات نظیر) کنایه (از پستی به بلندی رسیدن / خرج دو کرور اضافه بر خرج بود) ساده و گزارشی بودن نثر - کنار گذاشتن قید و بندهای نثر مصنوع و فنی دو مورد
- (ج) ناظم الاسلام کرمانی
- ۴۹- الف) کویر: استعاره، مجاز به علاقه شباهت هم صحیح است / اجازه نداشتن علف: تشخیص با استعاره مکنیه / شانه بهار: اضافه استعاری / هراس سنگ: تشخیص / کویر و خاک: تناسب

(مراعات نظیر) / سنگ و آئینه: تضاد مفهومی / کویر: نماد / آئینه بودن: تشبیه / صاف بودن دل: کنایه / سوخته بودن: کنایه از بی آب و علف / زمین و زمینه: جناس نا همسان افزایشی / خاک بی بهار: مجاز از سرزمین / قالب غزل / استفاده از تمثیل و نماد / انتخاب وزن متناسب با محتوی / صور خیال جدید و نو / مراعات نظیر بین واژه های «صاف، آئینه، تماشا» / «علف، خاک بهار»

ب) ظلم ستیزی: وجود خفقان و استبداد، بیان فرهنگ دفاع مقدس، روی آوردن به مفاهیم انتزاعی، حضور روح حماسه و عرفان در شعر این دوره (مفاهیم مربوط به مقاومت و دفاع مقدس پذیرفته است).

۵۰- الف) استعاره مکنیه / تشخیص / استعاره یا مصرّحه (لفظ استعاره به تنهایی قابل قبول است) / تناسب (مراعات نظیر)

ب) پرهیز از سکوت، دعوت به قیام، آزادی، ظلم ستیزی (یا هر مورد مشابه دیگر)

۵۱- الف) شعر نو (نیمایی) ب) مستزاد ج) نیمایوشیج

پاسخ های نزدیک به پاسخ صحیح مورد قبول و در موارد مشابه نظر مصححان گرامی صائب است.

۵۲- الف) عامیانه / ساده / روان / استفاده از واژه های فرهنگ و شهادت یک مورد

ب) تشخیص استعاره / حس آمیزی / تناسب دومورد

ج) مقاومت هشت ساله / دفاع مقدس / شهادت طلبی / ایثار / دفاع از وطن

۵۳- الف) به کار گیری (کاربرد) واژه های غیر فارسی (بیگانه) ب) رنگش می پرد دلش می

تپد ج) دهخدا

۵۴- الف) یک چمن داغ ب) باغ / شب / برزخ سرد / دشت خورشید / آینه دار ج) ۲ (متناقض

نما)

۵۵- الف) استعاره یا تشخیص ب) سیل خون ج) تصنیف ترانه های میهنی

پاییز ۱۴۰۳